

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Извјештај о финансијској стабилности 2022

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Извјештај о финансијској стабилности за 2022. годину

ИЗДАВАЧ

Централна банка Босне и Херцеговине
Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
Тел (387 33) 278 100
Интернет: www.cbbh.ba
Е-маил: contact@cbbh.ba

За све информације контактирати:
Одјељење за финансијску стабилност

Уредништво:

др Сенад Софтић
мр Марко Видаковић
др Жељко Марић
мр Ерандина Бајровић
Весна Папић
Нада Мијовић
др Белма Чолаковић
мр Амир Хациомерагић

Припема за штампу:

Штампарија Фојница д.д.

Штампа:

Штампарија Фојница д.д.

Тираж:

50 примјерака

Публиковање и умножавање у образовне и некомерцијалне сврхе
је дозвољено уз обавезно навођење извора

© Централна банка Босне и Херцеговине | сва права задржана

Садржај:

УВОД	7
ИЗВРШНИ САЖЕТАК	8
1. ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА	13
1.1. Трендови у међународном окружењу	13
1.2. Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони.....	18
1.2.1. Ефекти на банкарски сектор	18
1.2.2. Ефекти на реални сектор	20
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У БИХ	25
3. ДОМАЋИНСТВА	37
4. ПРЕДУЗЕЋА	45
5. ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ	51
5.1. Банкарски сектор.....	51
5.2. Небанкарски финансијски сектор	68
6. ФИНАНСИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА	73
6.1. Платни системи.....	73
6.2. Регулаторни оквир	74
СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК.....	79

СПИСАК ГРАФИКОНА

Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака	16
Графикон 1.2: Цијене хране и нафте.....	17
Графикон 1.3: Цијена злата и курс EUR/USD	18
Графикон 1.4: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака	20
Графикон 1.5: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2022. години	20
Графикон 1.6: Принос десетогодишњих државних обвезница	21
Графикон 1.7: Кретање главних тржишних индекса	21
Графикон 1.8: Стопа незапослености у ЕУ	22
Графикон 1.9: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере	22
Графикон 2.1: БДП БиХ (годишња промјена и допринос расту по категоријама)	25
Графикон 2.2: БДП, извоз роба и индустријска производња (% годишње промјене)	28
Графикон 2.3: Индекс потрошачких цијена у БиХ, (мјесец текуће у односу на исти мјесец претходне године) ...	28
Графикон 2.4: Нето плате и инфлација.....	29
Графикон 2.5: Структура текућег рачуна БиХ.....	32
Графикон 2.6: Јавни дуг БиХ и салдо опште владе (% БДП-а)	33
Графикон 2.7: Девизне резерве и спољни дуг.....	34
Графикон 3.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама	37
Графикон 3.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2022. године	37
Графикон 3.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст	39
Графикон 3.4: Новоодобрени кредити становништву	39
Графикон 3.5: Валутна структура кредита становништву	39
Графикон 3.6: Неквалитетни кредити у сектору становништва по категоријама	40
Графикон 3.7: Неквалитетни у укупним кредитима становништву, по банкама	40
Графикон 3.8: Новоодобрени дугорочни кредити и просјечне пондерисане каматне стопе.....	41
Графикон 3.9: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе	41
Графикон 3.10: Депозити становништва по рочности	41
Графикон 3.11: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите	42
Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2022. године	45
Графикон 4.2: Годишње промјене потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима.....	46
Графикон 4.3: Спољна задуженост нефинансијских предузећа	46
Графикон 4.4: Просјечна задуженост предузећа по изабраним дјелатностима у 2021. и 2022. години.....	47
Графикон 4.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећима, по дјелатностима.....	47
Графикон 4.6: Каматне стопе на кредите предузећима.....	48
Графикон 4.7: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе.....	48
Графикон 5.1: Актива и кредити у процентима БДП-а	51
Графикон 5.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора	52
Графикон 5.3: Актива банкарског сектора	52
Графикон 5.4: Просјечне каматне стопе на новоодобрене кредите	53
Графикон 5.5: Процјена финансијског циклуса за БиХ.....	54
Графикон 5.6: Изложеност ка сектору владе, по банкама, 2022. години.....	56
Графикон 5.7: Страна актива и пасива комерцијалних банака	57
Графикон 5.8: Токови стране пасиве у банкарском сектору.....	57
Графикон 5.9: Секторска структура депозита резидената	58
Графикон 5.10: Структура укупних депозита по преосталој рочности.....	59
Графикон 5.11: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора	59
Графикон 5.12: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 2022. године.....	60
Графикон 5.13: Квалитет кредитног портфолија.....	61
Графикон 5.14: Стопа дефолт-а у сектору предузећа, по банкама у 2022. години.....	61
Графикон 5.15: Стопа дефолт-а у сектору становништва, по банкама у 2022. години	61
Графикон 5.16: Добит банкарског сектора	62
Графикон 5.17: Индикатори профитабилности	62
Графикон 5.18: Индикатори ликвидности.....	63

СПИСАК ТАБЕЛА

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста	13
Табела 2.1: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе	33
Табела 2.2: Индикатори ризика фискалне одрживости.....	34
Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице	38
Табела 3.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура	40
Табела 4.1: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга	47
Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника.....	51
Табела 5.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација	69
Табела 6.1: Трансакције у међубанкарском платном промету.....	73
Табела 6.2. Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (ХХИ)	73

СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК

Табела А1: Индекс цијена некретнина (2015=100).....	79
Табела А2: Индикатори финансијског здравља	81
Табела А3: Статусне промјене банака у периоду 2001 - Q2/2023. година.....	82

Текстни оквир:

Текстни оквир 1: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност.....	35
Текстни оквир 2: Тржиште некретнина	29
Текстни оквир 3. Аналитички оквир за калибрацију контрацикличног заштитног слоја капитала у БиХ	54
Текстни оквир 4: Мрежна анализа прелијевања системских ризика	57
Текстни оквир 5: Тестови на стрес солвентности.....	63
Текстни оквир 6: Тестови на стрес ликвидности	66

Земље:

BE	Белгија
BG	Бугарска
CY	Кипар
DE	Њемачка
ES	Шпанија
FR	Француска
GR	Грчка
HR	Хрватска
IE	Ирска
IT	Италија
PT	Португалија
SI	Словенија
SK	Словачка
TR	Турска

СКРАЋЕНИЦЕ

АБРС	Агенција за банкарство Републике Српске
АОД	Агенција за осигурање депозита
БДП	Бруто домаћи производ
БХАС	Агенција за статистику БиХ
БиХ	Босна и Херцеговина
БЕО	Централна банка Енглеске
БОЈ	Централна банка Јапана
БЛСЕ	Бањалучка берза
ЦАЦ 40	Индекс француске берзе (Cotation Assistée en Continu)
ЦАР	Стопа адекватности капитала (Capital Adequacy Ratio)
ЦББиХ	Централна банка Босне и Херцеговине
ЦЕТ 1	Основни капитал првог реда (Common Equity Tier 1)
CHF	Швајцарски франак
ЦПИ	Индекс потрошачких цијена
ЦРК	Централни регистар кредита
DAX	Индекс на берзи вриједносних папира у Франкфурту (Deutscher Aktien Index)
ЕБА	Европска банкарска агенција (European Banking Authority)
ЕЦБ	Европска централна банка
ЕУ	Европска унија
EUR	Евро
ФБА	Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
ФЕД	Систем федералних резерви
ФТСЕ	Индекс лондонске берзе (Financial Times Stock Exchange)
GBP	Британска фунта
ХХИ	Херфиндал–Хиршман индекс
ЈРТР	Јединствени регистар трансакционих рачуна
КМ	Конвертибилна марка
МФТ БиХ	Министарство финансија и трезора БиХ
МКО	Микрокредитне организације
ММФ	Међународни монетарни фонд
НПЛ	Неквалитетни кредити (Nonperforming loans)
ОПЕЦ	Организација земаља извозница нафте
РОАА	Поврат на просјечну активу (Return on Average Assets)
РОАЕ	Поврат на просјечни капитал (Return on Average Equity)
РС	Република Српска
РТГС	Бруто поравнање у реалном времену (Real Time Gross Settlement)
РСТФ	Референтна стопа просјечног пондерисаног трошка финансирања банака
С&П	Standard & Poor's
САД	Сједињене Америчке Државе
САСЕ	Сарајевска берза
СТО	Свјетска трговинска организација
USD	Амерички долар
WEO	Свјетски економски преглед (World Economic Outlook)
WTI	Цијена „Брент“ нафте на америчком тржишту (West Texas Intermediate)

УВОД

Под финансијском стабилношћу ЦББиХ подразумева стање у којем финансијски систем може апсорбовати шокове без значајних поремећаја у свом тренутном и будућем функционисању и чије функционисање нема негативне утицаје на економију.

Мандат ЦББиХ за праћење стабилности финансијског система индиректно произлази из Закона о ЦББиХ. ЦББиХ има активну улогу у развоју и имплементацији политике стабилности и одрживог економског раста БиХ, кроз осигурање стабилности домаће валуте и укупне финансијске и економске стабилности у земљи. Један од основних задатака ЦББиХ је успостављање и одржавање одговарајућих платних и обрачунских система као дијела финансијске инфраструктуре. ЦББиХ доприноси очувању финансијске стабилности кроз законом утврђену надлежност координације дјелатности ентитетских агенција за банкарство. ЦББиХ, у складу с одлуком Управног одбора, учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности кроз међународну монетарну сарадњу. Активности ЦББиХ на пољу праћења стабилности финансијског система обухватају и специјализовану комуникацију с релевантним међународним и домаћим институцијама којом се осигурава континуитет процеса праћења системских ризика. Допринос очувању финансијске стабилности ЦББиХ даје у оквиру чланства у Сталном комитету за финансијску стабилност БиХ.

Публиковањем Извјештаја о финансијској стабилности ЦББиХ настоји допринијети финансијској стабилности у БиХ кроз:

- Унапређење разумијевања и подстицање дијалога о ризицима за финансијске посреднике у макроекономском окружењу;
- Упозоравање финансијских институција и других учесника на тржишту на могући колективни утицај њихових појединачних акција;
- Стварање консензуса о финансијској стабилности и побољшање финансијске инфраструктуре.

Иако је фокус овог извјештаја на догађајима из 2022. године, његов обухват је проширен и на најважнија дешавања из прве половине 2023. године, у складу с доступним подацима у вријеме израде. Извјештај о финансијској стабилности за 2022. годину организован је по поглављима како слиједи. У извршном сажетку су наглашени најважнији ризици по стабилност финансијског система. У првом поглављу су представљени главни трендови и ризици из међународног окружења. У склопу овог поглавља, посебно су издвојени главни ризици из ЕУ и еврозоне те су описани њихови ефекти на банкарски сектор и реалну економију овог географског подручја, с фокусом на ризике који могу имати утицај на банкарски сектор и реалну економију БиХ. Друго поглавље даје преглед трендова и потенцијалних ризика из домаћег окружења који се одражавају на функционисање финансијског система у БиХ, укључујући и преглед главних трендова и ризика који долазе из фискалног сектора. Треће поглавље илуструје ефекте ризика идентификоване у претходним поглављима на потраживања од становништва. Фокус четвртог поглавља су ефекти идентификованих ризика на сектор правних лица. У петом поглављу се оцјењују ефекти ризика на стабилност финансијског сектора, с фокусом на банкарски сектор. Шесто поглавље илуструје основне трендове у финансијској инфраструктури: платним системима и регулаторном оквиру. Извјештај о финансијској стабилности за 2022. годину садржи шест текстних оквира: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност, Тржиште некретнина, Аналитички оквир за калибрацију контрацикличног заштитног слоја капитала у БиХ, Мрежна анализа прелијевања системских ризика и Тестови на стрес солвентности и ликвидности.

На крају, потребно је нагласити да се Извјештај бави искључиво питањима од значаја за системски ризик, јер је надзор пословања финансијских посредника, у складу с важећим законима у БиХ, задатак надлежних супервизора за финансијски сектор. Његов основни циљ је да укаже на ризике који долазе из финансијског система, као и макроекономског окружења те да процијени способност система да апсорбује те шокове.

ИЗВРШНИ САЖЕТАК

2022. годину у свијету обиљежило је успоравање економске активности услед посљедица кулминације руско-украјинске кризе и почетка рата, који су иницијално довели до волатилности на тржиштима енергената, изазивајући значајније флукуације цијена нафте, плина и електричне енергије. Поред раста цијена енергената, поремећаји у ланцима снабдијевања и раст цијена роба, допринијели су снажном расту инфлације, чиме су демантована ранија очекивања да би инфлација могла бити краткотрајног и пролазног карактера, тако да је заоштравање монетарних политика водећих централних банака услиједило брже него што је првобитно очекивано. ЕЦБ је посљедња од водећих централних банака почела спроводити рестриктивне мјере те је тек у другом полугодишту, уз завршетак пандемијских програма подршке, ова монетарна власт отпочела с повећањем референтних каматних стопа, у циљу борбе с инфлацијом.

Кључни ризици по финансијску стабилност еврозоне у најзначајнијој мјери су директно или индиректно везани уз снажан раст каматних стопа: слаби макроекономски изгледи, слабљење фискалних капацитета за амортизовање шокова услед раста спољног дуга након спроведених мјера за ублажавање пандемије у земљама с високом нивоом дуга, јачање кредитног ризика код финансијских посредника услед отежаног сервисирања дуга домаћинстава и нефинансијских корпорација, волатилност на тржиштима дионица, обвезница и девизним тржиштима.

Ризици из домаћег макроекономског окружења су током 2022. године такође биљежили раст. Снажни и дуготрајни инфлаторни притисци одразили су се на кретања у свим сегментима домаће економије, нарочито у другом дијелу године, што је довело до успоравања раста индустријске производње, извоза, те погоршањем платно-билансне позиције земље.

Показатељи с тржишта рада, попут броја запослених особа и стопе незапослености, забиљежили су побољшање, али је дошло до значајног смањења реалног расположивог дохотка становништва услед инфлаторних притиска који су значајно премашили раст номиналних плата. Повећани потрошачки оптимизам након изласка економије из кризе изазване вирусом корона довео је до јачања активности на тржишту некретнина у 2022. години, коју је пратио снажан раст цијена.

Мјере које су владе предузимале у циљу ублажавања негативних ефеката инфлације резултирале су повећањем фискалног дефицита сектора опште владе упркос снажном расту прихода. Међународне рејтинг

агенције задржале су дугорочни кредитни рејтинг БиХ непромијењеним те је почетком 2023. године агенција С&П повећала изгледе кредитног рејтинга БиХ са стабилних на позитивне. Позитиван импулс повећању изгледа кредитног рејтинга дао је кандидатски статус за чланство у ЕУ, који је БиХ добила у децембру 2022. године.

Опоравак економске активности у првој половини 2022. године повећао је склоност становништва ка потрошњи, што је, уз још увијек повољне услове финансирања, довело до раста тражње за кредитима и раста задужености домаћинстава. Ипак, снажни инфлаторни притисци и смањење расположивог дохотка становништва, као и благи раст каматних стопа и пооштравање кредитних стандарда у другом дијелу 2022. године, утицали су на успоравање кредитне активности. Раст каматних стопа на глобалном нивоу допринио је повећању тражње за кредитима с фиксном каматном стопом те су у другом полугодишту чак три четвртине износа нових кредита уговорене уз фиксну каматну стопу. Депозити становништва у банкама су, након пада у краткотрајној епизоди снажног повлачења средстава у вези с почетком рата у Украјини и проблемима у пословању банака у већинском руском власништву, наставили непрекидно расти. У 2022. години није било значајнијих промјена у преференцији становништва у погледу орочавања депозита на дужи рок те је настављен раст средстава на трансакционим рачунима и краткорочних орочених депозита у банкама.

У сегменту становништва настављен је тренд смањења неквалитетних кредита у банкама, међутим евидентирано је значајније повећање кредита у нивоу кредитног ризика 2, што указује да су грађани суочени с одређеним потешкоћама у отплати, нарочито у сегменту кредита намијењених за општу потрошњу. У наредном периоду извјесно је очекивати наставак раста кредитног ризика у овом сектору.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2022. години остала је на приближно истом нивоу из претходне године. У финансирању пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година, највише ослањао на кредитну подршку банака. Скраман раст задужености нефинансијских предузећа на домаћем тржишту може се објаснити истовременим, нешто снажнијим, растом спољне задужености овог сектора. Иако је у трећем кварталу почео благи раст каматних стопа, просјечне каматне стопе на кредите задржале су се на ниским нивоима, што је омогућавало задуживање предузећа по релативно повољним условима. Традиционално, у сектору предузећа кредити се претежно уговарају уз промјењиву каматну стопу. Међутим, и овај сектор

исказао је преференцију за фиксирањем каматне стопе те је у другом полугодишту половина новоодобрених кредита уговорена уз фиксну каматну стопу.

Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима било је ниже у односу на претходну годину. Међутим, виша стопа „дифолта“ у сектору нефинансијских предузећа указује да је у 2022. години дошло до материјализације кредитног ризика код одређеног броја предузећа. Наставак слабљења економске активности, уз очекивани раст каматних стопа у наредном периоду, доприносиће даљем јачању кредитног ризика који произилази из овог сектора.

Захваљујући добром финансијском здрављу, банкарски сектор је успјешно амортизовао ризике из домаћег и међународног окружења. Банкарски сектор БиХ је у 2022. години остао адекватно капитализован, ликвидан, индикатори квалитета активе су побољшани те је забиљежен значајан раст индикатора профитабилности. Значајнија кредитна активност је изостала, на шта указују и вриједности индикатора финансијског циклуса. Пролонгирани период ниских каматних стопа утицао је на даље смањење просјечне рачности депозита те посљедично на раст ризика који произилазе из рочне структуре извора финансирања. Кризна ситуација с почетка 2022. године произашла из санкција које је ЕУ спровела над банкама у руском власништву, брзом и успјешном интервенцијом домаћих регулатора је превазиђена. Спријечен је ризик да нагло и неконтролисано подизање депозита грађана из банака поприми шире размјере и угрози финансијску стабилност.

Очекивани раст каматних стопа и негативни макроекономски трендови су у одређеној мјери вршили притисак на способност даљег задужења и редовног сервисирања обавеза у оба кључна сегмента домаћег приватног сектора. Банке су, свјесне ризика које би носило активно усклађивање каматних стопа на раније уговорене кредите уз промјењиву каматну стопу везану уз еурибор, постепено и благо повећавале каматне стопе те је раст каматних стопа у БиХ у 2022. години био ограничен, а нови кредити су се интензивније одобравали уз фиксну каматну стопу. Иако је на овај начин значајно ублажен кредитни ризик, уз већ прилично извјестан притисак наставка раста каматних стопа, овакве праксе би у средњем року могле представљати ризик по стабилност нето каматних маржи банака. С циљем смањења ризика по пословање банака и цјелокупну финансијску стабилност, ЦББиХ и агенције за банкарство су развиле Методологију за обрачун референтне стопе просјечног трошка финансирања банака које послују на територији Босне и Херцеговине, чиме ће се домаћим банкама понудити избор коришћења ових стопа, као референтних вриједности у уговорима о

кредитима с промјењивом каматном стопом. Стопе ће бити објављене и расположиве за примјену од септембра 2023. године и банкама које се финансирају из претежно домаћих извора пружиће могућност бољег управљања каматно индукованим кредитним ризиком.

Слиједом наставка успоравања економске активности, у наредном периоду може се очекивати јачање ризика и то управо ризика који је идентификован као најзначајнији ризик у домаћем банкарском сектору кредитног ризика. Ипак, добре капиталне позиције и висока ликвидност банкарског сектора остављају банкама довољно простора за апсорбовање ризика, чему у прилог говоре и резултати спроведеног тестирања на стрес који указују да је банкарски сектор у могућности да амортизује веома снажне макроекономске шокове.

Централна банка БиХ је у 2022. години извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао неометано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (РТГС). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања с иностранством одвијала се несметано. У 2022. години домаће регулаторне институције су наставиле с доношењем нових подзаконских аката у циљу усклађивања с ЕУ стандардима. Крајем године, Агенција за осигурање депозита БиХ повећала је износ осигураног депозита код банака с 50.000 КМ на 70.000 КМ, а активности агенција за банкарство биле су најинтензивније у сегменту санације банака.

Почетком 2022. године агенције за банкарство су успјешно спровеле процес реструктурирања над Сбербанк а. д. Бања Лука и Сбербанк БХ д. д. Сарајево, чиме је спријечена пропаст ових банака која је могла имати шире негативне посљедице по финансијску стабилност. У току прве половине 2022. године су донесене одлуке којима су укинута привремене мјере за банкарски сектор, сектор лизинга и микрокредитних организација, које су имале за циљ да ублаже негативне економске посљедице узроковане појавом вируса корона. С друге стране, усљед инфлаторних притисака и раста макроекономских ризика праћених растом каматних стопа на међународном тржишту, у другој половини године агенције за банкарство су донијеле Одлуке о привременим мјерама за ублажавање ризика од раста каматних стопа у БиХ, чији је основни циљ правовремено управљање кредитним ризиком, заштита корисника финансијских услуга и очување стабилности банкарског сектора.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА

1. ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА

Основне карактеристике глобалне економије у 2022. години су: инфлаторни притисци због којих су централне банке поштриле монетарну политику брже него што је првобитно очекивано, раст цијена роба и повећан притисак на ланце снабдијевања, што је довело до успоравања раста реалног БДП-а у развијеним и економијама у развоју. У току 2022. године били су изражени и геополитички ризици рата у Украјини, који су довели до волатилности на тржиштима енергије, изазивајући значајније флукуације цијена нафте, плина и електричне енергије. Пораст каматних стопа и додатне потпорне фискалне мјере за ублажавање ефеката инфлације се догађају у амбијенту већ повећаног спољног дуга великог броја земаља након предузетих фискалних мјера за ублажавање посљедица пандемије. У контексту заоштравања глобалне монетарне политике и са све већим дугом јавног сектора и скупљим финансирањем, повећана је забринутост око фискалних капацитета за ублажавање потенцијалних будућих шокова или, чак, и одрживости фискалних позиција и могућих дужничких криза, нарочито у земљама с високим нивоом дуга. Већи трошкови финансирања отежавају и сервисирање дуга домаћинстава и нефинансијских корпорација те их чине рањивијим на шокове. Неизвјесност у погледу макроекономских изгледа због мјера које су предузеле централне банке да обуздају инфлацију су довели до пораста волатилности на тржиштима дионица, обвезница и девизним тржиштима. ММФ очекује успоравање глобалног раста у 2023. години.

1.1. Трендови у међународном окружењу

Након опоравка економске активности, до којег је дошло у 2021. години, у 2022. години се биљежи успоравање економског раста услед рата у Украјини и поштравања монетарне политике централних банака у борби с високом инфлацијом. На глобалном нивоу је у 2022. години забиљежен раст економске активности од 3,4%, при чему су развијене земље биљежиле раст од 2,7%, док је у групи земаља у развоју забиљежен нешто јачи раст који је износио 4% (Табела 1.1).

Према пројекцијама ММФ-а из априла 2023. године, у текућој години се очекује раст глобалне економије од 2,8%, док је за 2024. годину пројектован раст од 3%. ММФ такође очекује да ће глобални инфлаторни притисци ослабити, иако споријим темпом него што је то раније

предвиђано, са 7% у 2023. години на 4,9% у 2024. години. Пројекције одражавају очекиване ефекте мјера предузетих за ублажавање инфлације, као и посљедице погоршања финансијских услова, рата у Украјини и растуће геоекономске фрагментације.

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста

	Реални БДП, годишња стопа раста					Промена у односу на пројекцију из октобра 2022.	
	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2023.	2024.
Свијет	-2,8	6,3	3,4	2,8	3,0	0,1	-0,2
Развијене економије	-4,2	5,4	2,7	1,3	1,4	0,2	-0,2
САД	-2,8	5,9	2,1	1,6	1,1	0,6	-0,1
ЕУ	-5,6	5,6	3,7	0,8	1,6	0,1	-0,5
Еврозона	-6,1	5,4	3,5	0,8	1,4	0,3	-0,4
Велика Британија	-11,0	7,6	4,0	-0,3	1,0	-0,6	0,4
Јапан	-4,3	2,1	1,1	1,3	1,0	-0,3	-0,3
Земље у развоју и тржишта у настајању	-1,8	6,9	4,0	3,9	4,2	0,2	-0,1
Русија	-2,7	5,6	-2,1	0,7	1,3	3,0	-0,2
Кина	2,2	8,5	3,0	5,2	4,5	0,8	0,0
Европске земље у развоју и тржишта у настајању	-1,6	7,3	0,8	1,2	2,5	0,6	0,0
Главни спољнотрговински партнери							
Њемачка	-3,7	2,6	1,8	-0,1	1,1	0,2	-0,4
Хрватска	-8,6	13,1	6,3	1,7	2,3	-1,8	-0,7
Србија	-0,9	7,6	2,3	2,0	3,0	-0,7	-0,5
Италија	-9,0	7,0	3,7	0,7	0,8	0,9	-0,5
Словенија	-4,3	8,2	5,4	1,6	2,1	-0,1	-0,9
Аустрија	-6,5	4,6	5,0	0,4	1,1	-0,6	-0,8
Црна Гора	-15,3	13,0	6,4	3,2	3,0	3,2	3,0

Извори: World Economic Outlook, ИМФ, Април 2023., ЦББиХ

БДП Кине је у 2022. години растао стопом од само 3%, што је ниже од владиног циљаног нивоа од око 5,5% и друга најнижа стопа раста у посљедњих педесет година, ако се изузме пандемијска 2020. година. Кина је у 2022. години поновно увела мјере затварања економије у борби против вируса корона, што је довело до смањења потражње те шокова на страни понуде, чиме је економски раст био знатно ограничен. Након што су ове мјере укинуте, десило се неколико већих таласа епидемије што је довело до новог успоравања економске активности и поремећаја у ланцима испоруке. Продужена криза у

грађевинском сектору ове земље, смањење продаје некретнина, као и смањење инвестиција, повећали су волатилност и у другим секторима. Кинеске власти су на успоравање економске активности реаговале додатним стимулансима, смањењем пореза и пореским олакшицама за предузећа, а монетарна политика је остала експанзивна. Економија Кине показује знакове благог опоравка у првом кварталу 2023. године, уз пораст БДП-а од 4,5% у односу на исти период претходне године, након потпуног укидања рестриктивних мјера. Индустриска производња, трговински суфицит, малопродаја као и кредитна активност, забиљежили су снажан раст те се у 2023. години очекује раст кинеске економије стопом од 5,6%¹, што је ипак нижа стопа од просјека који је кинеска економија биљежила у претходним годинама.

Економија САД је у 2022. години забиљежила раст од 2,1%, захваљујући расту личне потрошње. Ипак, раст каматних стопа с циљем сузбијања снажног раста цијена, имао је ограничавајући ефекат на економски раст. До подизања референтне каматне стопе је дошло у првом кварталу 2022. године, у тренутку када је забиљежена негативна годишња стопа раста реалног БДП-а од -1,6%. Економски опоравак је изостао и у другом кварталу 2022. године, а дошло је и до контракције тржишта некретнина, успоравања тржишта рада те пада реалних плата. Стопа раста реалног БДП-а је у трећем кварталу износила 3,2%, што је био преокрет у односу на пад из претходна два квартала, највећим дијелом захваљујући порасту извоза и паду увоза, уз пораст личне потрошње, пословних улагања, као и државне потрошње. Раст реалног БДП-а је у посљедњем кварталу 2022. године износио 2,6%, а смањење стопе раста је углавном узроковано успоравањем личне потрошње и пословних инвестиција. Економија САД је и у првој половини 2023. године наставила биљежити раст, чиме је избјегнута очекивана рецесија, иако је стопа раста износила тек 2% годишње у првом кварталу. Док је пословни сентимент опадао, а пословна улагања успорила, раст личне потрошње је дао позитиван допринос расту укупног БДП-а. Ипак, аналитичари указују да и даље постоји опасност од кратке рецесије с почетком у четвртм кварталу 2023. године.

Економија еврозоне је у 2022. години забиљежила раст од 3,5% на годишњем нивоу, чији је главни покретач била домаћа тражња тј. забиљежен је нето пораст потрошње домаћинства, као и инвестиција. Опоравак активности у услужном сектору и туризму је дао значајан допринос расту БДП-а у првој половини године. Међутим, већ у првом кварталу долази до шока повезаног с почетком рата

у Украјини, који доводи до снажног скока цијена енергената и роба те смањења трговинске размјене с Русијом из које земље еврозоне увозе највећи дио нафте и природног плина, што се негативно одразило на економску активност еврозоне. Снажан раст инфлације, највећим дијелом као резултат раста цијена енергије, довео је до повећања референтне каматне стопе од стране ЕЦБ-а раније него што је то било првобитно очекивано. Пораст каматних стопа је посљедично повећао трошкове сервисирања дуга и кредитни ризик у секторима предузећа и становништва. Раст ризика је довео до успоравања раста економске активности у трећем кварталу и повећане бојазни од уласка економије еврозоне у рецесију. Фискалне подршке земаља с циљем ублажавања ефеката високих цијена енергената су резултирале порастом нивоа јавног дуга земаља еврозоне. У околностима повећаних каматних стопа, ризик рефинансирања је нарочито повећан за земље које још од раније имају високе нивое јавног дуга. Успоравање у трећем кварталу, услед наведене комбинације шокова (инфлаторних, монетарних, геополитичких, енергетских), је у посљедњем кварталу 2022. године прерасло у благи пад БДП-а, од -0,1% на кварталном нивоу.

У првој половини 2023. године пад цијена енергената је ублажио притисак на инфлацију и допринио је побољшању изгледа раста. Међутим, геополитичке тензије су и даље снажне, инфлациона очекивања су висока, раст основне инфлације успорава знатно слабије од укупне инфлације, због чега изгледни за економски раст еврозоне остају и даље слаби, у окружењу пооштрених услова финансирања. У еврозони је у првом кварталу 2023. године забиљежена техничка рецесија, с обзиром на то да је БДП други узастопни квартал пао за 0,1% у поређењу с претходним кварталом. Такође, банкарски сектор еврозоне је био суочен с ризиком прелијевања негативних ефеката материјализације ризика у *Кредит Свис група АГ*, која је једна од глобално системски важних банака.

Спровођењем рестриктивне монетарне политике у току 2022. године, водеће централне банке су настојале ублажити снажан и интензиван раст инфлације (Графикон 1.1). Банка Енглеске је прва од водећих свјетских централних банака повећала референтну каматну стопу с нивоа од 0,1% на 0,25% у децембру 2021. године, када је окончала и свој програм квантитативних олакшица, након чега је уследило још једно повећање на ниво од 0,5% у фебруару 2022. године. Потом је у току 2022. године Банка Енглеске референтну каматну стопу повећала још седам пута до нивоа од 3,5% на крају године. Каматна стопа је у првој половини 2023. године повећана још 3 пута те је тренутно на нивоу од 4,5%.

¹ World Bank, *Sustaining Growth through the Recovery and Beyond – China Economic Update*, јун 2023. године, <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/a9fcfb131b5dc335abe8d283998fd9f6-0070012023/original/CEU-June-2023-EN.pdf>

ФЕД је почетком 2022. године најавио повећање референтних каматних стопа те престанак куповине имовине у оквиру програма квантитативних олакшица. До првог повећања каматних стопа дошло је у мјесецу марту, а до краја године ФЕД је чак седам пута повећао каматне стопе с распона 0,25% - 0,50% на распон 4,25% - 4,50%. Повећање референтне каматне стопе је било знатно интензивније него је раније најављивано, с обзиром на то да је инфлација у САД снажно расла и досегла највиши ниво у посљедњих четрдесет и једну годину у јуну 2022. године. ФЕД је у јуну започео и с квантитативним заостравањем доношењем одлуке о престанку реинвестирања доспјелих обвезница. ФЕД је у првој половини 2023. године наставио подизати референтне каматне стопе, али слабијим интензитетом (за по 25 базних поена на прва три одржана састанка) слиједом евидентног успоравања раста инфлације. Референтне каматне стопе су након мајског састанка биле у распону 5,00 – 5,25%, док је на јунском састанку, у складу с очекивањима, одлучено да се каматне стопе задрже непромијењенима, захваљујући подацима који указују да је економија САД јача од очекивања, као и да је дошло до пада инфлације на 4%, што је најнижа стопа у посљедње двије године. Истовремено, ФЕД је најавио да би до краја 2023. године могло доћи до још два мања повећања каматних стопа. Иако су се мјере монетарне политике показале ефикасним у остваривању примарних макроекономских циљева, снажан раст каматних стопа довео је до значајних губитака у банкама чија је имовина била инвестирана у дужничке инструменте. Ово је почетком 2023. године довело до пропасти двије банке и покренуло снажне турбуленције у банкарском сектору САД, које су се врло лако могле прелити и ван граница, да нису благовремено предузете мјере за спашавање. Растуће каматне стопе значајно суподигле приносе на тржишту обвезница, што је резултирало нереализованим губицима на вриједносним папирима које држи банкарски сектор те великим губицима за поједине мање и средње банке у САД, са slabим интерним процесима управљања ризиком. ФЕД је 22. марта 2023. године одобрио девето повећање каматне стопе, које је успиједило након изненадног колапса банке *Силикон вели* (СВБ), до којег је дијелом дошло због губитка вриједности имовине ове банке, када је отпочео раст каматних стопа. У билансу ове банке, вриједносни папири су чинили готово 60% њене активне крају 2022. године. Поред тога, велика већина депозита је била неосигурана, што је банку чинило посебно рањивом на нагло повлачење депозита до којег је у коначници и дошло када су клијенти банке повукли 42 милијарде долара за само 24 сата, приморавши СВБ да прода своје вриједносне папире уз велики губитак у односу на претходну годину, што је довело до колапса ове банке. То је био други највећи банкрот неке банке у историји САД и највећи након

финансијске кризе 2007-2008. године. Након колапса СВБ-а, банка *Сигнатуре* је такође банкротирала, док је крајем априла *Прва републичка банка* преузета од стране банке *ЈПМорган*, након што се нашла у сличним проблемима. Материјализација ризика у овим банкама се негативно одразила на повјерење улагача, што је довело до пораста премије за ризик и пада цијена дионица у банкарском сектору. Ипак, брза реакција регулатора је спријечила даље ширење негативних ефеката на остатак банкарског система. Федерални регулатори - ФЕД, Федерална корпорација за осигурање депозита (ФДИЦ) и Министарство финансија САД су предузели хитне мјере како би заштитили депозите у обје банке, примјеном ријетко коришћеног „изузетка за случајеве системског ризика“, којим ФДИЦ осигурава све депозите погођених банака те су увели посебну кредитну линију како би спријечили да пропаст ових банака проузрокује даље прелијевање на банкарски сектор. Подстакнута овим догађајима, Банка за међународна поравнања (БИС) започела је истраживање о потреби за усвајањем свеобухватнијих правила у вези са захтјевима за капиталом и ликвидношћу, како би се осигурало да банке могу поднијети растуће каматне стопе.

ЕЦБ је нешто касније почела с подизањем референтних каматних стопа, али је раст каматних стопа у току 2022. године био интензивнији него што је икада забиљежен, за 2,5 процентних поена. ЕЦБ је прво почела смањивати обим нето куповине имовине те је у марту 2022. године завршила с куповинама у оквиру пандемијског програма хитне куповине, док је од 1. јула 2022. престала спроводити нето куповине у склопу програма куповине обвезница. ЕЦБ је на јулском састанку подигла све три кључне каматне стопе за 50 базних поена по први пут од 2011. године, надмашивши тржишна очекивања и властите смјернице о повећању од 25 базних поена. Кључне стопе су затим додатно повећане за по 75 базних поена на наредна два састанка те за 50 базних поена на посљедњем састанку у 2022. години одржаном у децембру. У 2023. години каматне стопе су повећане за додатних 150 базних поена на четирима одржаним састанцима. Референтне каматне стопе ЕЦБ се на крају јуна 2023. године налазе на нивоима од: стопа на депозите 3,5%, стопа за главне операције рефинансирања 4,0%, стопа на могућност посудбе 4,25%, што су највиши нивои забиљежени у посљедњих 14,5 година. У складу с новим објављеним прогнозама, најављена су додатна повећања каматних стопа на наредним сједницама ЕЦБ-а, с обзиром на то да се не очекује достизање циљаног нивоа инфлације од 2% ни до 2025. године. ЕЦБ је такође најавила да ће од мјесеца јула престати реинвестирати доспјела средства од програма куповине обвезница.

Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака

Поједине централне банке су у 2022. години забиљежиле губитке, који су у највећој мјери настали као одраз пораста биланса централних банака који је произашао из програма квантитативних олакшица, рочне неусклађености активе и пасиве централних банака у околностима снажног раста каматних стопа. На примјеру Евросистема, евидентан је утицај програма куповине обвезница² као и операција дугорочног рефинансирања³ на повећање биланса стања Евросистема, и то с нивоа од 20% БДП-а у четвртном кварталу 2014. године када је започео програм куповине обвезница, на ниво од 59% БДП-а у првом кварталу 2023. године. Операције куповине обвезница су створиле рочну неусклађеност у билансима централних банака, при чему су централне банке на своје обавезе (депозите комерцијалних банака) плаћале краткорочне каматне стопе, које су у посматраном периоду биле негативне и знатно ниже од каматних стопа које су централне банке остваривале куповином дугорочних обвезница с фиксном каматном стопом на страни активе. На страни пасиве, резерве и депозити комерцијалних банака код централних банака су порасли те су повећањем референтних каматних стопа брзо расле и накнаде које су централне банке плаћале комерцијалним банкама. Насупрот томе, на страни активе, ефективни принос на портфолио државних обвезница растао је постепено, с доспијећем обвезница с ниским приносима, које замјењују обвезнице с вишим приносом. С обзиром на то да је крива приноса инвертна, трошак камата на депозите постаје већи од камата остварених на вриједносне папире, због чега су се нето каматни приходи централних банака нашли под снажним притиском. Истовремено, порастом каматних стопа смањена је тржишна вриједност портфолија девизних резерви инвестираних у вриједносне папире, који се вреднује кроз осталу свеобухватну добит, што је вршило значајан притисак на вриједност капитала. Посљедице су посебно изражене у случају њемачке централне банке,

Дојче Бундесбанка, која је имала изложеност према америчком тржишту капитала, али захваљујући адекватним резервисањима из претходних година није исказала негативан финансијски резултат. Од значајнијих европских централних банака изван Евросистема, губитке су забиљежиле Централна банка Швајцарске (СНБ), чији је губитак износио 17% БДП-а, затим Централна банка Шведске (Риксбанк), те Банка Енглеске (БоЕ).

Националне централне банке еврозоне вриједносне папире који се држе за потребе монетарне политике вреднују по амортизованом трошку, што значи да промјене у вриједности ових вриједносних папира не утичу на билансне позиције, осим ако се вриједносни папир не продају, када се евентуални добитак или губитак и евидентира. Из тог разлога се ниже тржишне вриједности обвезница из АПП и ПЕПП програма нису одразиле на рачун добити и губитка, као ни вриједност капитала.

Цијене нафте су забиљежиле повећану волатилност у току 2022. године. Прва половина године је обиљежена значајним растом цијене нафте због повећане тражње у постпандемијском опоравку економија те ограничене понуде услед почетка рата у Украјини, који је довео до прекида у производњи и трговини нафтом, као и санкција на увоз сирове нафте и одређених нафтних деривата из Русије које су увеле земље ЕУ те смањења производње ОПЕЦ-а (Графикон 1.2). Цијена сирове нафте премашила је 100 долара по барелу у марту 2022. по први пут у неколико година. Већ високе цијене сирове нафте додатно су порасле када је Кина почела ублажавати ограничења у вези с вирусом корона крајем маја 2022. године, док је ЕУ објавила планове да смањи увоз руске нафте за 90% до краја године. Ипак, у другој половини године забиљежен је пад цијене нафте којим је у великој мјери неутралисан готово сав дотадашњи раст, услед слабије тражње највећег увозника Кине, као и због договора САД и Саудијске Арабије о повећању дневне производње нафте за милион барела. Јачање долара у току године утицало је на раст цијене нафте те је у завршници цијена нафте на крају 2022. године забиљежила раст од око 10% на годишњем нивоу.

Забрана ЕУ на поморски увоз руске сирове нафте ступила је на снагу у децембру 2022. у комбинацији с ограничењем цијене од 60 долара по барелу од стране ЕУ, Г7 и Аустралије. Након тога је уследио ембарго на рафинисане нафтне деривате у фебруару 2023. Волатилност цијена нафте је била ограничена упркос санкцијама. Почетком априла, произвођачи земаља ОПЕЦ+ су неочекивано прогласили смањење производње нафте за око 1,6 милиона барела дневно. Изненађујући потез је уследио усред страха од глобалне рецесије и одређености земаља ОПЕЦ+ да подрже цијене нафте ограничавањем понуде. Цијена „Брент“ сирове нафте порасла је преко

² Asset Purchase Programme – APP i Pandemic Emergency Purchase Programme – ПЕПП

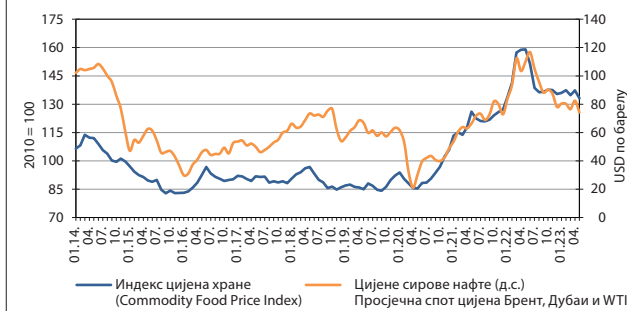
³ Long Term Refinancing Operations – ЛТРО

6% након ове објаве, достигавши врхунац од 86,96 долара по барелу средином априла 2023. године. Међутим, цијена је потом, услед забринутости због упорне инфлације, опадања економског раста у САД у комбинацији с проблемима у банкарском сектору и ризицима неплаћања америчког дуга који смањују повјерење инвеститора, забиљежила поновни пад.

Растуће цијене енергената, укључујући природни плин и угаљ, нагло су подигле и трошкове производње електричне енергије. Раст veleпродајних цијена електричне енергије био је најизраженији у Европи у 2022. години, гдје су цијене у просјеку биле више него двоструко веће него 2021. године. Изузетно блага зима у Европи помогла је снижавању veleпродајних цијена електричне енергије, које су и даље високе у поређењу с претходним годинама. Повишене цијене „фјучерса“ за наредну зиму одражавају неизвјесности у погледу снабдијевања гасом у Европи током 2023. године. У ЕУ је примијењен низ одговора на енергетску кризу. Како би се смањило ослањање на фосилна горива и повећала отпорност на цјеновне шокове, Европска комисија је у мају 2022. објавила свој REPowerEU план за убрзавање примјене енергије произведене без икаквих загађења и штетних утицаја на околину. Да би ублажиле ефекте високих цијена електричне енергије на потрошаче, многе земље су увеле мјере као што су регулација veleпродајних и малопродајних цијена, смањење пореза на енергију и ПДВ-а и директне субвенције.

Цијене осталих сировина без енергије су, такође, забиљежиле значајан раст у првој половини 2022. године, услед прекида у испорукама и повећаним трошковима производње. Ипак, тренд пораста цијена хране и енергената након руске инвазије на Украјину је у другој половини 2022. године прекинут, због успоравања економског раста, умјерене зиме и прерасподјеле у робној трговини. Успоравање раста цијена хране и пад цијена енергената су настављени и у првој половини 2023. године. Према пројекцијама Свјетске банке⁴, очекује се да ће цијене роба пасти за 21% у 2023. у односу на прошлу годину, док ће цијене енергије ове године пасти за 26%. Очекује се да ће цијена сирове нафте типа „Брент“ 2023. године у просјеку износити 84 долара по барелу, што је 16% мање у односу на просјек 2022. године. Предвиђа се и да ће цијене природног плина у Европи и САД бити преполовљене у 2023. години у односу на 2022. годину, док се очекује да ће цијене угља пасти за 42% у 2023. години.

Графикон 1.2: Цијене хране и нафте

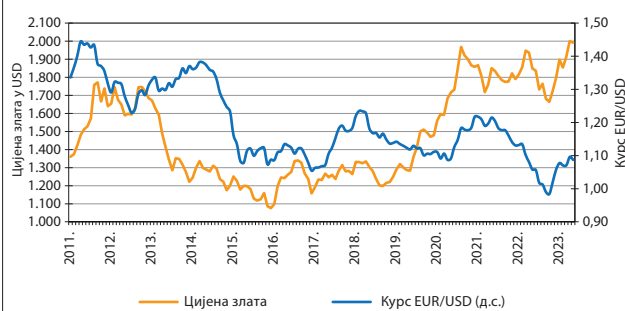
Извор: Свјетска банка

Кретања на свјетским девизним тржиштима у 2022. години су, такође, обиљежена утицајем растуће инфлације, промјеном монетарне политике водећих централних банака те растућим макроекономским ризицима. Током већег дијела 2022. године, евро је био ослабљен, а долар ојачан далеко снажнијим мјерама ФЕД-а у борби против инфлације у односу на ЕЦБ; посљедицама украјинског рата, а нарочито високих цијена енергената, које су погодиле економију еврозоне далеко више од САД; успоравањем кинеске економије која је значајније повезана с ЕУ него са САД; и забринутости инвеститора због брзорастућих геополитичких и економских ризика који су изазвали тражење сигурног уточишта у долару. Иако је почетком 2023. године забиљежен благи преокрет, курс долара је и у првом кварталу остао на нешто вишем нивоу у односу на просјек из претходне године (Графикон 1.3).

Цијена злата је у 2022. години наставила биљежити раст с високог нивоа из претходне године те је достигла нове рекордне нивое почетком 2023. године. Почетком 2022. године цијена злата забиљежила је значајан раст услед раста тражње за безбједнијим видовима имовине, који кореспондира с почетком рата у Украјини. Курс долара и монетарна политика америчке централне банке имају снажан утицај на цијену злата, што је било евидентно када је курс долара достигао двадесетогодишњи максимум, а цијена злата је пала на тромјесечни минимум. Ипак, тражња за златом је у 2022. години у цјелини забиљежила најснажнији пораст у посљедњих десет година, јер је, у складу с уобичајеним трендовима, раст геополитичких и макроекономских ризика и неизвјесности подигао цијену злата на рекордно висок ниво (просјечна цијена је износила 1.800 долара по унци). Раст је настављен и у првој половини 2023. године, услед поновог отварања кинеске економије које је повећало тражњу за овим племенитим металом, превирања у америчком банкарском сектору те престанка повећања референтне каматне стопе ФЕД-а.

⁴ A World Bank Report, *Commodity Markets Outlook*, april 2023. године, <https://bit.ly/CMO042023FullEN>

Графикон 1.3: Цијена злата и курс EUR/USD

Извор: Свјетска банка, Bloomberg

1.2. Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони

Дуготрајна висока инфлација захтијевала је нагли пораст каматних стопа, уз неизвјесност колико дуго ће повећање референтних каматних стопа трајати у еврозони. Неизвјесни изгледи у погледу кретања инфлације и каматних стопа такође утичу на реалне економске изгледе. Услови финансирања за нефинансијска предузећа и за домаћинства еврозоне су знатно пооштрени у посматраном периоду. Дугогодишњи тренд раста цијена некретнина је прекинут, што изазива забринутост због могућности значајних корекција у појединим сегментима тржишта некретнина или појединим земљама. Банкарски сектор ЕУ је показао снажну отпорност суочен с неочекиваним превирањима у америчком и швајцарском банкарском сектору, иако је појачан ризик ликвидности. Усљед пораста каматних стопа, повећан је и ризик погоршања квалитета активе.

Кључни ризици по финансијску стабилност су: слаби макроекономски изгледи, корекције на финансијским тржиштима, презадуженост сектора нефинансијских предузећа и становништва и утицај виших каматних стопа на сервисирање дуга предузећа, Влада и домаћинстава и квалитет активе банкарског сектора.

1.2.1. Ефекти на банкарски сектор

Индикатори капитализираности банака еврозоне забиљежили су пад у 2022. години, усљед значајнијег пораста кредитирања и већег укупног износа изложености ризику. Стопа редовног основног капитала (ЦЕТ 1) за системски важне институције на крају четвртог квартала 2022. године забиљежила је благи пад у поређењу с претходном годином и износила је 15%. Пораст вриједности укупног износа изложености ризику је углавном произашао из снажног раста кредитирања нефинансијских корпорација.

Профитабилност банака еврозоне побољшала се у 2022. години, потпомогнута нижим оперативним трошковима, још увијек ниским резервисањима за очекиване кредитне губитке и већим приходима по основу маржи и већег обима кредитирања. Укупни повраћај на дионички капитал (POE) системских банака еврозоне износио је 7,6% и биљежи пораст од 1 процентног поена у односу на претходну годину. Каматне марже су порасле због значајног раста референтних каматних стопа почевши од средине 2022. године, док су банке спорије прилагођавале каматне стопе на депозите. Због спорог раста каматних стопа на депозите, дошло је до повлачења депозита из европских банака у потрази за бољим приносом, што је повећало ризик ликвидности. Такође, повећано кредитирање је дало позитиван допринос расту нето прихода од камата у већини земаља еврозоне.

Неколико дана након пропасти америчких регионалних банака, *Силикон вели* банке и *Сигнатуре* банке, усљед наглог повлачења депозита у марту 2023. године, швајцарске власти су најавиле спајање *Кредит Свис* банке с *УБС* банком након губитка повјерења у *Кредит Свис* банку, што је била прва пропаст глобалне системски важне банке од финансијске кризе из 2008. године. Цијене дионица америчких и европских банака су посљедишно значајно пале у марту 2023. године. Суочени с потенцијалним губитком повјерења у банкарски систем, власти и регулатори су брзо реаговали и донијели су низ снажних мјера, које су умањиле ризике по финансијску стабилност и спријечиле даље ширење кризе. Швајцарске власти су одлучно дјеловале кроз спајање *Кредит Свис* банке с *УБС* банком уз подршку државе, која је укључивала подршку ликвидности и фискалну подршку. Упркос наведеним проблемима у банкарском сектору и успоравању динамике кредитирања, очекује се даљи раст профитабилности банака у еврозони у 2023. години, као резултат очекиваног пораста нето каматних прихода, који је већи од потенцијалног утицаја пооштрених кредитних стандарда. Међутим, овакве процјене даљег кретања профитабилности банака еврозоне претпостављају да ће будући кредитни губици остати ограничени. Ипак, на профитабилност банака у наредном периоду негативно могу утицати строжи стандарди банкарског кредитирања, пад потражње за кредитима и пригушена динамика кредитирања предузећа.

Квалитет активе банака побољшан је у 2022. години, првенствено захваљујући продаји и секјуритизацији кредитних портфолија, иако су примјетни одређени знаци погоршавања квалитета кредитног портфолија. Стопе неизвршења обавеза предузећа („дифолт“ рате) у еврозони порасле су у другој половини 2022. године, али су још увијек на ниским нивоима. Рани знаци

упозорења о погоршању квалитета активе постали су израженији, јер је дошло до пораста кредита у нивоу кредитног ризика 2, услед погоршања економских изгледа. Након што је ЕЦБ подигла референтне каматне стопе, дошло је до снажног успоравања раста цијена некретнина, које су у периоду од почетка пандемије вируса корона забиљежиле значајан раст. Уколико се пад цијена некретнина, нарочито комерцијалне намјене, настави, може доћи до материјализације кредитног ризика у овом сегменту. У категорији становништва, најзначајније погоршање квалитета кредитног портфолија је забиљежено код потрошачких и осталих (нехипотекарних) кредита. У оба ова сегмента је забиљежен пораст кредита у нивоу ризика 2 услед погоршања економских услова и високе инфлације. Задржавање инфлације на високим нивоима и раст каматних стопа могу негативно утицати на способност становништва да уредно отплаћује своје обавезе.

Кредитни рејтинзи банкарских групација које послују у БиХ су у току 2022. године потврђени, док су изгледи непромијењени или ревидирани наниже. Рејтинг агенција *С&П* је у марту 2022. године, а потом и у мају 2023. године, потврдила дугорочни кредитни рејтинг *Рајфајзен* банке А- и задржала њен негативан изглед, упркос њеној значајној изложености према Русији. Остварени профит и ниво капитала ове банке били су адекватни да апсорбују почетне утицаје њене изложености према Русији. Ова банкарска групација остварила је знатно побољшан повраћај на дионички капитал (РОЕ) од 16,8% у 2022. години, након 12% у 2021. години, захваљујући повећању нето каматне марже у свим регионима пословања. Годишњи консолидовани РОЕ за први квартал 2023. године износио је 15,8%, односно 10,4%, ако се искључе операције ове банке у Русији и Бјелорусији. Ипак, аналитичари агенције *С&П* очекују да ће овај ниво профитабилности опадати како се сукоб између Русије и Украјине буде настављао, а глобална економија буде даље успоравала у 2023. години. Међутим, захваљујући овом привременом позитивном потицају, *Рајфајзен* банка је значајно побољшала ЦЕТ 1 индикатор на 16% с крајем првог квартала 2023. године, с 12,3% из претходне године. Ова банка је такође извјестила да ће моћи одржати однос ЦЕТ 1 од 13,7% након 31. марта 2023. године, према сценарију деконсолидације своје руске подружнице. Рејтинг агенција *Мудис* је такође потврдила рејтинг *Рајфајзен* банке на нивоу А2 са стабилним изгледима.

Рејтинг агенција *С&П* је у јулу 2022. године потврдила дугорочни кредитни рејтинг *Уникредит С.п.А* и *Интеза Санпаоло С.п.А* банака БББ те промијенила рејтинг изгледе ових банака с позитивних на стабилне. Ова ревизија је пратила сличну акцију везану за суверени кредитни рејтинг Италије и одражава мишљење *С&П* агенције да ће економски раст Италије бити успорен

услед политичких околности које представљају ризик за италијанску економију и јавне финансије због успоравања спровођења кључних реформи. Висока инфлација, поштравање монетарне политике и економско успоравање довешће до погоршања квалитета имовине, док ће растуће каматне стопе позитивно утицати на профитабилност италијанских банака. Рејтинг агенција *Мудис* је у августу 2022. године потврдила кредитни рејтинг Италије и промијенила изгледе са стабилних на негативне, што је утицало и на рејтинг акцију ове агенције за *Интеза Санпаоло* и *Уникредит* банке, чији су кредитни рејтинзи потврђени, а изгледи ревидирани са стабилних на негативне.

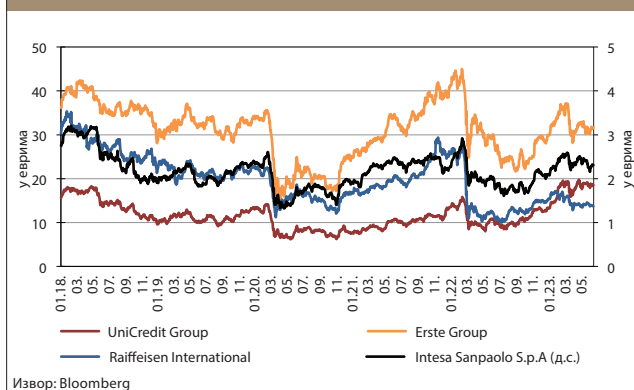
Рејтинг агенције *С&П* и *Мудис* су повукли рејтинге *Сбербанк* банке у марту 2022. године, док је рејтинг агенција *Фич* повукла кредитни рејтинг *Сбербанк Еуропе АГ*. Увођењем санкција Русији крајем фебруара 2022. године, *Сбербанк Еуропе АГ*, која је била у потпуном власништву *Сбербанк Русије*, која је у већинском власништву Руске Федерације, суочила се с кризом ликвидности. *Сбербанк Еуропе АГ* и њена друштва кћери суочили су се са значајним одливом депозита, што је за посљедицу имало погоршање њиховог ликвидносног положаја. ЕЦБ је убрзо објавила да ова банка пропада, након што је утврдила да вјероватно неће бити у могућности подмирити своје дугове или друге обавезе по доспијећу. Регулатори су донијели одлуку о затварању аустријске *Сбербанк Еуропе АГ*, док су банке кћери у Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Србији преузете од стране домаћих банака, а банкама кћерима у Мађарској и Чешкој је одузета дозвола за рад од стране националних централних банака⁵.

Цијене дионица банака еврозоне су у 2022. години забиљежиле знатан пад. Након избијања рата у Украјини, почетком 2022. године, банкарски сектор еврозоне се нашао под великим притиском те су цијене дионица банкарских групација забиљежиле значајан пад, након којег је успједила брза корекција, с обзиром на то да је само неколико банака имало велике изложености према Русији и Украјини. Када је ријеч о банкарским групацијама које послују у БиХ, највећи пад је забиљежила *Рајфајзен банк интернационал АГ* од 40,7% у односу на крај претходне године, док је *Ерсте груп* забиљежила пад од 27,7% (Графикон 1.4). Италијанске банке *Интеза Санпаоло С.п.А* и *Уникредит С.п.А* су забиљежиле нешто мањи пад вриједности дионица од 8,7% и 2% респективно.

⁵ Утицај на банке из *Сбер* групације које су пословале у БиХ детаљније описан у поглављима *Домаћинства*, *Финансијски посредници* и *потпоглављу Регулаторни оквир* те у *Текстном оквиру 3: Утицај рата у Украјини на банкарски систем БиХ* у *Извјештају о финансијској стабилности за 2021. годину* (<https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=cca-da438-f71c-4d81-bd3c-8f9128eedf04&langTag=bs>).

Почетком марта 2023. године волатилност на финансијским тржиштима је нагло порасла, што је довело до значајног пада цијена дионица банака. Банкарска криза која је избила колапсом америчке *Силикон вели* банке, а потом и *Сигнатуре* банке је довела до бојазни од ширења заразе и на банкарски сектор еврозоне. Швајцарска банка *Кредит Свис* се у овом периоду суочила с притиском на ликвидност услед значајних повлачења депозита повезаних са све већом забринутостју за финансијску и капиталну позицију банке, која се у протеклих неколико година суочила с низом изазова попут промјена у топ менаџменту те губитака од неколико милијарди долара. Недостатак повјерења клијената након поновљених скандала и проблема у корпоративном управљању, заједно с паником која је захватила глобални банкарски сектор након избијања америчке регионалне банкарске кризе, појачали су одлив депозита из ове банке. Дионице *Кредит Свис* банке су изгубиле преко 75% своје вриједности од почетка 2022. године, што је у коначници довело до преузимања *Кредит Свис* банке од стране УБС банке на иницијативу швајцарских регулатора. Регулатори су обезбиједили и додатне хитне линије ликвидности и гаранције за рјешавање проблема финансијске стабилности. Ова банкарска превирања изазвала су глобалну забринутост око супервизорских пракси и адекватности алата за управљање ризиком, а посебно методологије заштите од ризика промјене каматних стопа у временима брзог пооштравања монетарне политике. Ипак, овај низ догађаја разликује се од глобалне финансијске кризе, јер је глобални банкарски систем сада отпорнији него 2008. и 2009. године захваљујући развоју оквира макропруденцијалне политике, оквира за реструктурирање банака и побољшању капиталних и ликвидносних позиција банака. И поред тога, цијене дионица банака су се у другом кварталу 2023. године дјелимично опоравиле од нестабилности која је почела средином марта.

Графикон 1.4: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака

1.2.2. Ефекти на реални сектор

Фискалне мјере подршке које су земље чланице еврозоне спроводиле како би ублажиле пораст цијена енергије и инфлације су обиљежиле 2022.

Ипак, буџетски дефицит земаља еврозоне је у 2022. години износио 3,6% БДП-а, што представља значајно смањење у односу на претходну годину када је износио 5,3% БДП-а. Однос буџетског дефицита и БДП-а смањен је због већег пораста прихода у условима високе инфлације у односу на раст буџетских расхода, као и већег оствареног раста БДП-а у поређењу с претходним периодом. Јавни дуг земаља чланица еврозоне смањен је с 95,5% БДП-а колико је износио у 2021. години, на 91,6% на крају 2022. године, захваљујући порасту номиналне вриједности БДП-а који је био већи од пораста јавног дуга (Графикон 1.5). С друге стране, нормализација монетарне политике и пораст каматних стопа повећали су трошкове сервисирања јавног дуга. Пад цијена енергије почетком 2023. године смањио је потребу за додатном фискалном подршком за олакшавање енергетске кризе домаћинствима и предузећима. И поред тога, поједине земље имају високе нивое дуга и потребе за рефинансирањем у кратком року у окружењу растућих трошкова финансирања.

Графикон 1.5: Промјене у јавном дугу изражене у процентима БДП-а у 2022. години

Приноси на државне обвезнице већине земаља еврозоне су у току 2022. године забиљежили рекордан раст и излазак из негативне зоне.

Приноси на њемачке 10-годишње државне обвезнице су на крају 2022. године порасли за 2,75 процентних поена у односу на крај 2021. године, са нивоа од -0,18% на ниво од 2,56%. Истовремено, приноси на италијанске обвезнице повећани су за 3,5 процентних поена у односу на крај претходне године с нивоа од 1,17% на ниво од 4,70%. Приноси десетогодишњих обвезница Грчке, Шпаније и Португала такође су забиљежили снажан раст у истом периоду (Графикон 1.6). Непосредно након почетка рата у Украјини, повећана је волатилност на финансијским тржиштима,

а инвеститори су тражили сигурнија улагања, што је довело до краткотрајног пораста цијена обвезница, тј. пада приноса. Упркос томе, убрзо је дошло до снажног раста приноса на обвезнице земаља еврозоне након што је ЕЦБ сигнализирала низ повећања каматних стопа почевши од јула с циљем обуздавања рекордно високе инфлације. Знатан скок приноса је забиљежен на обвезнице периферних земаља еврозоне, што је довело до забринутости због растуће разлике између приноса на обвезнице јужноевропских земаља и Њемачке и у вези с тим повезаних ризика финансијске фрагментације тј. ризика неравномјерне трансмисије нормализације монетарне политике ЕЦБ-а у земљама које чине еврозону. Као одговор на растуће ризике, ЕЦБ је у јуну 2022. године најавила креирање новог инструмента за сузбијање дивергенција у трошковима позајмљивања, како би се смањила разлика у приносима обвезница базних и периферних земаља еврозоне. Ипак, иако се разлика приноса повећала током 2022. године, тржишта обвезница еврозоне су у великој мјери показала нефрагментирану динамику, при чему су приноси различитих земаља имали сличну динамику кретања.

Раст приноса настављен је и у првој половини 2023. године, изузев у марту када су проблеми у банкарском сектору САД, те проблеми с *Кредит Свис* банком довели до забринутости због избијања банкарске кризе у ЕУ, што је повећало тражњу за безбједнијом активом и довело до раста цијена државних обвезница земаља еврозоне и наглог пада њихових приноса.

У току 2022. године рејтинг агенције су повећале кредитне рејтинге неколико земаља те потврдиле кредитне рејтинге већине осталих земаља еврозоне и ревидирале изгледе кредитног рејтинга навише. Агенција *Фич* је у току 2022. године повећала кредитни рејтинг Ирске, Хрватске и Португала, док је агенција *С&П* повећала дугорочни кредитни рејтинг Грчке, Хрватске, Португала и Кипра. Рејтинг агенција *Мудис* је повећала дугорочни кредитни рејтинг Ирске и Хрватске.

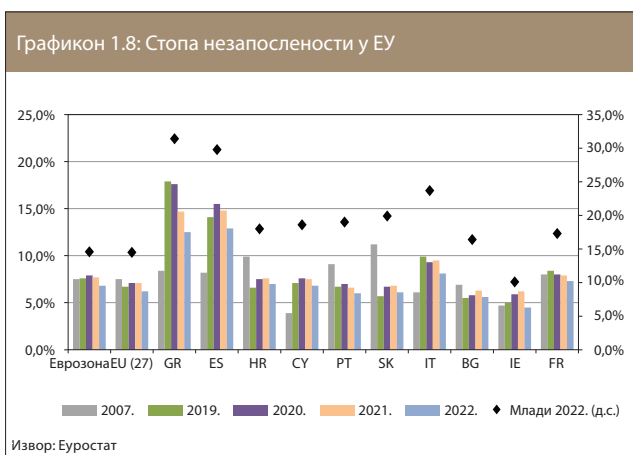
Берзански индекси су током 2022. године забиљежили пад у односу на претходну годину (Графикон 1.7). Избијање рата у Украјини довело је до пораста волатилности на тржиштима, те пада вриједности берзанских индекса. Ипак, ова реакција је била краткотрајна, с обзиром на то да су се вриједности индекса опоравиле већ у марту 2022. године. С друге стране, усљед забринутости због могућег сценарија смањеног раста економске активности и повећања инфлације те одговора централних банака који је изазвао брз раст каматних стопа, у наредним мјесецима поново долази до пада вриједности ризичније активе, који се наставио све до краја године, тако да су европски индекси у 2022. години забиљежили највећи пад вриједности у посљедње четири године.

Индекси дионица еврозоне су забиљежили снажан раст у првом кварталу 2023. године, подстакнути оптимистичнијим макроекономским очекивањима заснованим на подацима који указују на отпорност економије еврозоне, поновним отварањем кинеске економије и наглим падом цијена енергије. Добри финансијски резултати компанија вратили су цијене дионица еврозоне на виши ниво. Ипак, волатилност у банкарском сектору је изазвала преусмјеравање средстава инвеститора у безбједнију имовину. Пад цијена дионица у марту 2023. године био је одраз турбуленција у банкарском сектору САД и Европе, међутим, с обзиром на то да је банкарски сектор остао стабилан и да није дошло до погоршања основних показатеља банака, нити ревизије кредитних рејтинга банака наниже, берзански индекси су до јуна 2023. године забиљежили поновни пораст изнад историјских просјека.

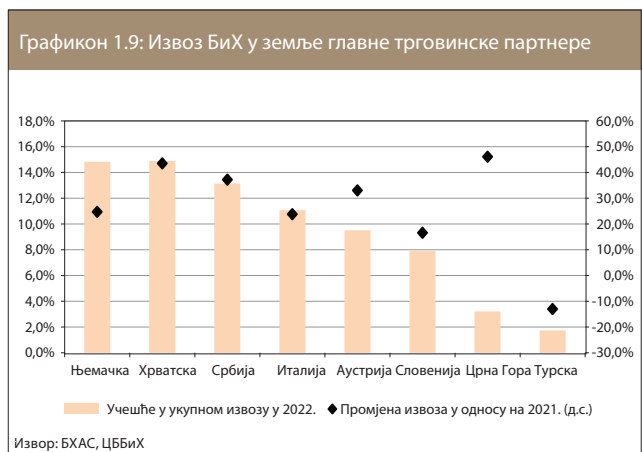

Стопа незапослености еврозоне наставила је биљежити пад и у 2022. години те је достигла рекордно низак ниво (Графикон 1.8). Стопа незапослености у земљама еврозоне је на крају 2022. године износила 6,7% и смањена је за 0,3 процентна поена у односу на претходну годину. Раст незапослености, неочекивано, није био једна од

карактеристика постпандемијског тржишта рада у ЕУ и инфлаторни притисак на трошкове пословања није довео до значајног отпуштања радника. Тржиште рада након пандемије карактерише недостатак радне снаге, нарочито у администрацији и услугама подршке, професионалним и научним дјелатностима, информационим и комуникационим технологијама и грађевинарству, као и у хотелијерству. Недостатак радне снаге у бројним индустријама може бити последица неусклађености квалификација радника и захтјева послова које обављају те могућих промјена у преференцијама радника.

Током 2022. године дошло је до значајног раста вриједности међународне трговине, под утицајем раста економске активности у првој половини године те раста цијена на глобалном нивоу, што се одразило и на спољнотрговинску размјену БиХ. У 2022. години укупан извоз из БиХ износио је 18,0 милијарди КМ и биљежи пораст од 25,9% у односу на претходну годину, док је укупан увоз износио 28,6 милијарде КМ, што је за 32,6% више у односу на претходну годину. Покривеност увоза извозом смањена је у односу на претходну годину и износила је 62,8%, док је спољнотрговински робни дефицит износио 10,7 милијарди КМ у поређењу са 7,3 милијарде у 2021. години. Укупан извоз у земље ЕУ повећан је за 27,2% у односу на 2021. годину и износи 13,2 милијарде КМ. Извоз је повећан у све земље главне спољнотрговинске партнере БиХ (Графикон 1.9).

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

МАКРОЕКОНОМСКИ
ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У
БиХ

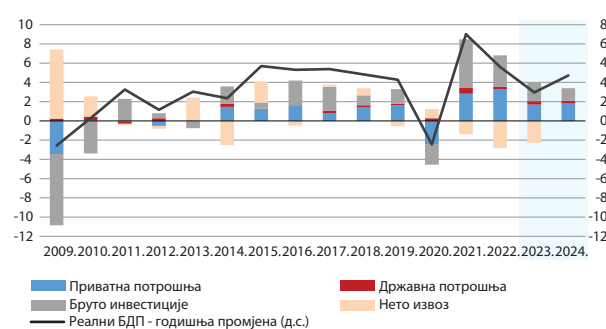
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У БиХ

Снажан и дуготрајан инфлаторни притисак одразио се на кретања у свим сегментима домаће економије, што је у завршници довело до успоравања раста укупне реалне економске активности у 2022. години. Негативни ефекти прелијевања високе и дуготрајне инфлације били су израженији у другој половини године, од када се почео биљежити пад индустријске производње, значајно успоравање раста извоза, под утицајем смањења спољне потражње, као и раст спољних рањивости земље у виду погоршања платно-билансне позиције земље. Услед снажних инфлаторних притиска, реални расположиви доходак становништва се значајно смањио, док су остали показатељи с тржишта рада, попут броја запослених особа и стопе незапослености забиљежили благо побољшање. Повећани потрошачки оптимизам након изласка економије из корона кризе довео је до јачања активности на тржишту некретнина у 2022. години, коју је пратио снажан раст цијена у свим градовима коју су укључени у индекс цијена некретнина. Сектор генералне владе БиХ је забиљежио раст фискалног дефицита и поред снажног раста приходовне стране буџета, с обзиром на то да су владе повећале државну потрошњу у циљу сузбијања негативних ефеката инфлације. И поред значајног раста макроекономских ризика, индикатори фискалне стабилности показују умјерену изложеност ризицима, с обзиром на то да БиХ спада у ред умјерено задужених земаља. Раст ризика у домаћем макроекономском окружењу може имати негативан утицај на финансијску стабилност, кроз раст и материјализацију кредитног ризика у банкарском сектору у средњорочном периоду.

Након снажног опоравка реалне економске активности у постпандемијској 2021. години, у 2022. години забиљежено је успоравање раста реалне економске активности у условима високе неизвјесности и снажне инфлације, који су обиљежили цијелу годину. Повећани потрошачки оптимизам као резултат одгођене потрошње и инвестиционе активности раније започетих пројеката, након изласка бх. економије из корона кризе утицали су на снажнији раст реалне економске активности у првој половини 2022. године када су остварене стопе раста реалног БДП-а износиле 5,9% и 5,8%, респективно. Међутим, раст макроекономских ризика првенствено узрокованих дуготрајним и снажним инфлаторним притисцима довео је до значајнијег успоравања реалне економске активности у другој половини године, тако да су у посљедња два квартала остварене стопе реалног економског раста износиле 2,6% и 1,7%, респективно. Посматрано на годишњем нивоу, раст реалне економске активности

у БиХ износио је 4% у 2022. години, што представља успоравање раста реалне економске активности од 3,1 процентног поена у односу на претходну годину. Највећи допринос расту економске активности у 2022. години дале су лична потрошња и бруто инвестиције (допринос од 3,3 и 3,2 процентна поена), док је допринос државне потрошње од 0,6 процентних поена благо порастао у односу на претходну годину (Графикон 2.1). У 2022. години остварена је висока извозна активност (годишњи раст од 23,9%), али је због истовремено снажнијег раста увоза роба и услуга нето трговински биланс роба и услуга имао негативан допринос БДП-у (-2,8 процентних поена). Снажнија домаћа потражња у највећој мјери је била подржана приливима по основу дознака из иностранства који су били већи за 17,6% у односу на претходну годину, с обзиром на то да се, услед снажних инфлаторних притисака, реални доходак становништва у БиХ већ од мјесеца априла 2022. године почео смањивати (види Графикон 2.4). Тренд смањења реалног дохотка становништва настављен је до краја 2022. године, што је у посљедњем кварталу довело до значајнијег успоравања раста личне потрошње. У посљедњем кварталу потрошња домаћинства остварила је раст од 3,2% на годишњем нивоу, што је за 2 процентна поена био нижи раст у односу на претходни квартал.

Графикон 2.1: БДП БиХ (годишња промјена и допринос расту по категоријама)

Текстни оквир 1: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност

Оцјена главних макрофинансијских ризика који могу настати у реалном, фискалном, спољном или финансијском сектору или као резултат њихове међусобне повезаности, као и процјена монетарних и финансијских услова и склоности инвеститора ка ризику урађена је на основу квантитативног алата (енг. Dashboard). Процјена ризика заснована је на

поједностављеној стандардизацији и рангирању позиција свеобухватног сета индикатора који представљају основ за квантификацију синтетичке оцјене степена ризика из различитих сегмената система. Оцјена у распону од 1 до 5 представља изразито низак до благо умјерен степен изложености ризицима; оцјена у распону од 5 до 8 умјерен до благо висок степен изложености ризицима; оцјена у распону од 8 до 10 представља висок степен изложености ризицима. Рангирање оцјена за монетарне и финансијске услове и склоности ка ризику креће се у супротном смјеру, односно повећање удаљености од средишта графикана представља побољшање монетарних и финансијских услова, тј. повећање склоности инвеститора ка преузимању ризика.

Укупна изложеност финансијског система макрофинансијским ризицима у 2022. године значајно се повећала у односу на претходну годину, првенствено под утицајем раста ризика из међународног окружења који су се прелили на домаћу економију те су прешли из територије ниског степена ризика у територију умјереног до благо високог степена изложености ризицима. Снажан раст ризика у међународном окружењу узрокован геополитичким ризицима рата у Украјини, довео је до раста цијена енергената и хране те додатних поремећаја у ланцима снабдијевања на глобалном нивоу. Раст ризика у домаћем макроекономском окружењу био је проузрокован снажним растом инфлације те посљедичним успоравањем раста реалне економске активности. С друге стране, забиљежено је смањење ризика који долазе из банкарског сектора као резултат повећања солвентности и високе ликвидности, што указује да раст ризика у 2022. години није имао значајнији утицај на пословање банкарског сектора. Уз високу инфлацију која је обиљежила цијелу 2022. годину, забиљежено је успоравање реалне економске активности у другој половини године у највећој мјери под утицајем смањења приватне потрошње, с обзиром на то да је услед високе инфлације дошло до смањења куповне моћи становништва. Као ефекат пролонгираног успоравања економског раста и

високе инфлације које ће се задржати и у 2023. години, снижене су пројекције економског раста за наредне двије године због чега се у наредном периоду очекује да ће макроекономски ризици бити на повишеном нивоу. Додатно, продубљивање дефицита текућег рачуна платног биланса дјеловало је на повећање макроекономских ризика. Раст ризика у домаћем макроекономском окружењу благо је ублажен наставком позитивних трендова на тржишту рада те смањењем ризика фискалне одрживости с обзиром на то да је већина индикатора фискалне стабилности забиљежила побољшање услед знатно снажнијег раста номиналног БДП-а у односу на пораст буџетског дефицита и спољног дуга сектора генералне владе.

Синтетичка оцјена утицаја прелијевања шокова из међународног окружења на домаћу економију добија се на основу индикатора који мјере трговинске и финансијске везе у економији, попут вриједности увоза и извоза изражених у проценту БДП-а, стране активе и пасиве изражене у процентима БДП-а. Приликом оцјене ризика из међународног окружења на домаћу економију у обзир се узимају и бафери који служе за ублажавање спољних шокова, тј. ниво девизних резерви изражених у мјесецима увоза, затим бруто девизне резерве као проценат монетарне базе и промјене у девизним резервама земље. Укупни ризици који долазе из међународног окружења значајно су повећани у 2022. години као одраз раста глобалне геополитичке неизвјесности, поремећаја у ланцима снабдијевања и повећаних цијена енергије и хране те раста трошкова задуживања на европском тржишту. Јаче трговинске везе које се огледају у снажном расту обима спољнотрговинске размјене БиХ у 2022. години, додатно су повећале ризике прелијевања из међународног окружења, који су већ били у територији високог степена ризика. Имајући у виду очекивано, успоравање економске активности главних извозних партнера и смањење вањске потражње, повећани су ризици по економску активност и платно-билансну позицију земље у 2023. години. Поред тога, повећању ризика из међународног окружења допринијело је повећање каматних стопа на европском тржишту. У 2022. години дошло је и до благог смањења нивоа девизних резерви, чиме је смањен ниво заштитног слоја који служи домаћој економији за ублажавање спољних шокова.

Ризик солвентности банкарског сектора који се мјери индикаторима финансијског здравља и нивоом задужености корпоративног сектора и становништва значајно се смањено у 2022. години. Сви индикатори финансијског здравља налазе се на задовољавајућем нивоу те су у 2022. години побољшани, што указује да раст ризика у макроекономском окружењу до сада није имао значајније ефекте на пословање банкарског сектора БиХ. У неповољном макроекономском окружењу банкарски сектор је остварио раст профитабилности и побољшање квалитета кредитног

портфолија. Због слабије кредитне активности и снажног раста номиналног БДП-а, задуженост корпоративног сектора и сектора становништва исказана у односу на БДП се смањила, што је довело до побољшања свеукупне оцјене у сегменту солвентности.

Ризик ликвидности и даље је изузетно низак у 2022. години и поред краткорочне епизоде повлачења дијела депозита почетком године који је био узрокован кризном ситуацијом повезаном с банкама из Сбер групације које су биле у већинском руском власништву. Кризна ситуација је успјешно санирана брзом интервенцијом регулатора и преласком ових банака у домаће власништво те је очуван висок ниво ликвидности током цијеле године. С друге стране, у сегменту извора финансирања и даље се повећава ризик рочне трансформације за банке због сталног погоршавања рочне структуре извора средстава, што може представљати ограничавајући фактор кредитног раста у БиХ.

Оцјена свеукупних монетарних и финансијских услова повећана је у односу на претходну годину с обзиром на то да су због снажног раста инфлације, уз изостанак значајнијег раста каматних стопа, услови задуживања на домаћем банкарском тржишту остали врло повољни током цијеле 2022. године. И поред тога, није забиљежен осјетнији раст кредита приватном сектору па је вриједност индикатора који мјери јаз односа кредита приватном сектору и БДП-а у 2022. години додатно продубљена и указује на кредитну активност испод просјека. На страни понуде, забиљежено је поштривање кредитних стандарда у одобравању кредита нефинансијским предузећима и становништву у прва три квартала 2022. године, највише због повећане перцепције ризика и у вези с тим мање склоности банака ка преузимању ризика. Услед раста референтних каматних стопа ЕЦБ-а и посљедичног раста еурибора, уз коју је везан највећи број кредита уговорених с промјенљивом каматном стопом, у другој половини године отпочео је веома благи раст каматних стопа на домаћем тржишту. Наставак спровођења рестриктивних монетарних политика водећих централних банака наставиће вршити притисак на раст трошкова задуживања на домаћем тржишту, што би уз наставак поштривања осталих услова финансирања могао умањити склоност ка потрошњи и кредитној потражњи у 2023. години.

Као одраз раста ризика из домаћег и међународног окружења у 2022. години, дошло је до благог смањења склоности инвеститора ка преузимању ризику, на што указује релативно скроман раст осталих инвестиција, које су знатно мање у учешћу БДП-а, док је учешће директних страних инвестиција остало на истом нивоу од 2,6% БДП-а као у претходној години, што је још увијек недовољно за значајнији позитиван утицај на економски раст у БиХ.

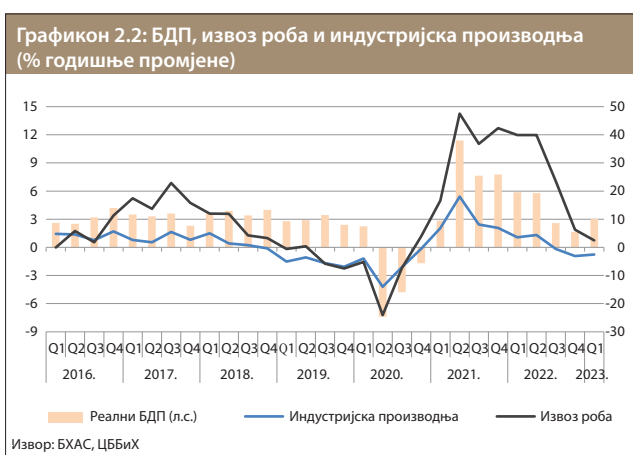
У 2022. години највећи раст обима реалне економске активности остварен је у дјелатностима „Хотелијерство и угоститељство“ (12,7%), „Трговина на велико и мало“ (10%) те дјелатности „Информације и комуникације“ (9,4%). Захваљујући опоравку потражње за туристичким услугама након завршетка пандемије вируса корона, у 2022. години остварено је значајно повећање туристичке активности у БиХ у вези с бројем долазака и остварених ноћења страних и домаћих туриста, што је утицало на раст економске активности у дјелатности „Хотелијерства и угоститељства“. Раст домаће потражње позитивно се одразио и на пораст економске активности у дјелатности „Трговине на велико и мало“.

С друге стране, највећи пад реалне економске активности забиљежен је у дјелатности „Производње и снабдијевања електричном енергијом, плином, паром и климатизацијом“ (-7,5%) што је у највећој мјери била посљедица неповољне хидролошке ситуације у 2022. години узроковане сушом, због чега је дошло до значајног смањења производње електричне енергије у хидроелектранама у БиХ. Поред тога, значајнији пад реалне економске активности на годишњем нивоу забиљежен је у дјелатности „Вађења руде и камена“ (-5,9%) као резултат смањења обима индустријске производње у овој дјелатности за 3,3% на годишњем нивоу. На успоравање раста укупне индустријске производње које је започело још средином 2021. године, највећи утицај имао је пад обима производње у дјелатности „Производње и снабдијевања електричном енергијом“ (-8,8%), тако да је укупна индустријска производња остварила годишњи раст од свега 1%. Једино је у дјелатности „Прерађивачке индустрије“ забиљежен раст производње на годишњем нивоу (3,9%), с тим да је од половине 2022. године и у овој дјелатности евидентно успоравање раста производње услед значајног смањења спољне потражње и снажних инфлаторних притисака који оптерећују пословање ових индустрија. Контракција индустријске производње која је започела у трећем кварталу 2022. године била је праћена снажним успоравањем раста извоза роба (Графикон 2.2). Под утицајем успоравања раста економске активности главних спољнотрговинских партнера БиХ и смањења спољне потражње исти тренд је настављен и у првом кварталу 2023. године.

Према пројекцијама ЦББиХ⁶, у 2023. години предвиђа се снажно успоравање динамике раста извоза, што ће уз нешто снажнији интензитет раста увоза негативно допринијети економском расту у 2023. години. Очекивано смањење приватне потрошње, као кључне категорије која ће утицати на успоравање раста економске активности у 2023. години, узроковано је продуженим инфлацијским притисцима и падом животног стандарда, који је већ

⁶ Прољећни круг пројекција из маја 2023. године.

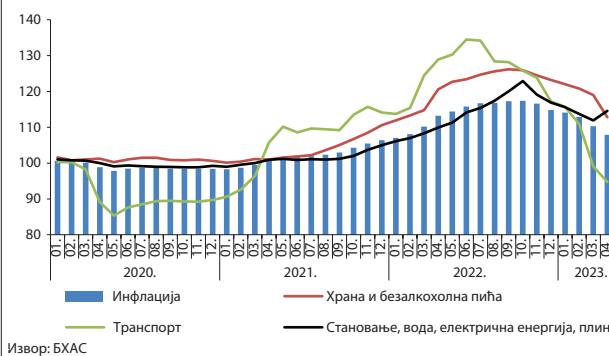
значајно нарушен услед смањења расположивог дохотка становништва. Могуће успоравања динамике прилива дознака из иностранства додатно би умањило раст приватне потрошње и куповну моћ становништва у БиХ. Стога, успоравање раста реалне економске активности и повишен ниво инфлације остају главни извори ризика по финансијску стабилност, што је уз већ присутне изазове с којима су суочене бројне производне дјелатности довело до појачаног кредитног ризика који би у наредном периоду могао довести до погоршања квалитете кредитног портфолија у банкарском сектору БиХ.

Пораст ризика у домаћем макроекономском окружењу је у највећој мјери био проузрокован снажним растом инфлације која је оцијењена као најзначајнији ризик по домаћу економију у 2022. години. Просјечна инфлација у 2022. години износила је 14%, што представља највећу забиљежену годишњу инфлацију од 2005. године, од када се инфлација у БиХ мјери индексом потрошачких цијена. Убрзан раст потрошачких цијена започео је већ у другој половини 2021. године, а двоцифрене вриједности инфлације које су се почеле биљежити од мјесеца марта 2022. задржале су се до краја године. На инфлаторне притиске у БиХ доминантно су утицале потрошачке цијене у категоријама хране и транспорта, које су биљежиле рекордне вриједности и на глобалном нивоу (Графикон 2.3). Врхунац раста достигнут је у октобру 2022. године, од када почиње постепено успоравање укупне инфлације, првенствено под утицајем смањења цијена сирове нафте које је на свјетским тржиштима започело у трећем кварталу. Цијене електричне енергије које су биљежиле екстреман раст на европском тржишту, услед енергетске кризе проузроковане ратним дешавањима у Украјини, у БиХ биле су ограничене мјерама ентитетских влада, чиме је успјешно амортизован ризик од прекоmjерног раста цијена електричне енергије за привреду, док цијене електричне енергије за становништво нису расле у 2022. години. До краја 2023. године очекује се да ће се задржати повишени ниво инфлације највише

због наставка раста цијена хране у 2023. години⁷. Додатно, евентуални притисци за усклађивањем цијена електричне енергије на домаћем тржишту с трендовима на међународном тржишту, могли би довести до даљњег јачања инфлаторних притисака.

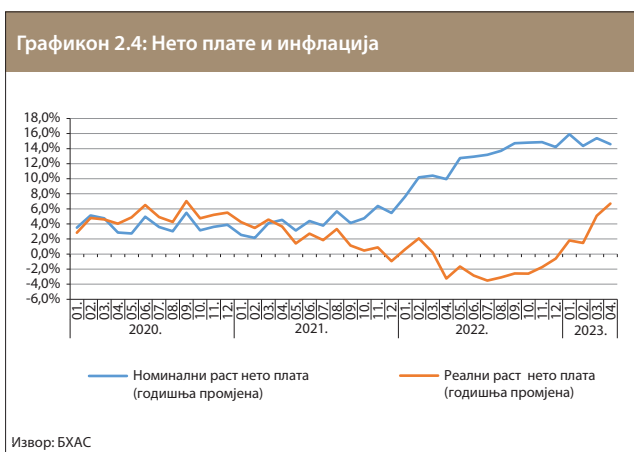
Графикон 2.3: Индекс потрошачких цијена у БиХ, (мјесец текуће у односу на исти мјесец претходне године)

Иако су на тржишту рада у 2022. години настављени позитивни трендови из претходних година који се огледају у благом повећању броја запослених особа и смањењу стопе незапослености, реални доходак становништва се значајно смањio, што се у наредном периоду може прелити и на банкарски сектор у виду пораста и материјализације кредитног ризика у сектору становништва. Просјечан број укупно запослених особа у 2022. године био је већи за 2,6% у односу на претходну годину, а најизраженији просјечан раст запослених особа биљежила је дјелатност „Информација и комуникација“ (10,5%) у којој је уједно остварен значајан раст бруто додане вриједности. Највећи раст просјечног броја запослених особа евидентиран је у дјелатностима „Прерађивачке индустрије“, која уједно запошљава највећи број особа те је повећање просјечног броја запослених од 2,5% било у складу с растом реалне економске активности у овој дјелатности. Опоравак тржишта рада видљив је и кроз смањење стопе незапослености која је према подацима из Анкете о радној снази, прама ИЛО методологији, у четвртном кварталу 2022. износила 14,3%, док је просјечна стопа незапослености у 2022. години износила 15,4% те је нижа за 2 процената поена у односу на 2021. годину. Иако су показатељи с тржишта рада у 2022. години побољшани, не указују на раст животног стандарда становништва, узимајући у обзир да је због снажног инфлаторног шока реални доходак становништва већину године падао. Тек након девет мјесеци узастопног пада, реалне плате становништва су се почеле постепено оправљати под утицајем снажнијег раста номиналних плата, уз истовремено успоравање раста инфлације које се биљежи од

⁷ Према посљедњем кругу пројекција ЦББиХ из маја 2023. године, очекивана годишња инфлација за 2023. годину износи 7,7%.

почетка 2023. године (Графикон 2.4). Иако се до краја 2023. године очекује наставак раста просјечних плата, као и смањење незапослености, ризици с тржишта рада нису значајније ублажени. Неповољна старосна структура становништва, дугорочна незапосленост младих и негативни демографски трендови и даље представљају главне структурне проблеме на тржишту рада, што у великој мјери ограничава потенцијал економског раста и развоја БиХ.

Ризици у вези са смањењем расположивог дохотка услед повећаних инфлаторних притисака у одређеној мјери су били ублажени захваљујући повећању прилива по основу дознака из иностранства. У 2022. године укупни приливи по основу персоналних трансфера износили су 3,58 милијарди КМ или 7,85% БДП-а, што је за 536,5 милиона КМ или 17,6% више него у претходној години. Иако је пад расположивог дохотка у 2023. години заустављен те се до краја године очекује постепено ублажавање инфлаторних притисака, и даље је задржана висока перцепција ризика из макроекономског окружења. Због акумулираних ефеката смањења реалног расположивог дохотка из претходне године и повишеног нивоа инфлације која ће се задржати у 2023. години, очекује се значајно смањење личне потрошње и успоравање економског раста у БиХ те јачање ризика у банкарском сектору у виду отежане способности отплате кредита код становништва с нижим расположивим дохотком.

Текстни оквир 2: Тржиште некретнина

Геополитички и економски изазови с којима се свијет суочио током 2022. године неминовно су се рефлектовали и на глобално тржиште некретнина. Тржиште некретнина је биљежило солидан раст на обје стране Атлантика и прије 2020. године, односно прије пандемије изазване вирусом корона, а имајући у виду фундаментално другачије узроке „ковид 19“ економске кризе у односу на забиљежене економске кризе прије тога, тржиште некретнина не

само да је остало имуно на економски потрес већ је забиљежило и раст изнад просјека, како у САД тако и у ЕУ. Иако су разлози за раст тржишта некретнина у доба пандемије многобројни, један од доминантних фактора јесте и експанзивна монетарна политика која је у периоду 2020–2021. године обиљежила економске прилике. Повољни услови кредитирања поговодили су порасту потражње за некретнинама те посљедишно и расту цијена некретнина у времену опште економске несигурности и порасту аверзије ка ризику од стране инвеститора.

С почетком рата у Украјини, који је уздрмао тек опорављену свјетску економију, већ присутан инфлаторни притисак додатно је оснажио па су се водеће централне банке у свијету одлучиле на заокрет у вођењу монетарних политика те да рестриктивним одлукама ублаже инфлацију (Графикон ТО 2.1). Подизањем каматних стопа, раст цијена некретнина почео је успоравати на већим глобалним тржиштима (САД, Њемачка, Италија), што наговјештава могућност да се сличан тренд у наредном периоду може прелити и на остала тржишта ЕУ, земље регије и у завршници на тржиште некретнина у БиХ.

Графикон ТО2.1: Годишња промјена цијена некретнина и промјена кључних каматних стопа

У свјетлу глобалних трендова потребно је посматрати и кретања на тржишту некретнина у БиХ, гдје се могу примјетити одређени сигнали повећаног ризика за наредни период, упркос чињеници да је тржиште некретнина у већини својих сегмената и даље у фази раста.

Прије прегледа односа понуде и потражње те индекса цијена некретнина, потребно је дати осврт на област пословања некретнинама у склопу бх. БДП-а. Од 2020. године, категорија пословања некретнинама не доприноси позитивно кретању БДП-а, биљежећи двије узастопне године негативног раста (2020. и 2021. године), док је у 2022. години забиљежена стагнација (0,0%) у реалним вриједностима. На графикону ТО 2.2 приказан је циклус кретања реалне вриједности ове БДП категорије у периоду од 2013. до 2022. с годишњим промјенама и промјенама у односу на вишегодишњи

просјек (просјек у проматраном периоду). Графикон јасно илуструје да је годишња негативна промјена у периоду 2020–2021. била толико значајна да је помјерила вриједности продаје некретнина испод вишегодишњег просјека. У складу с тим трендом, не изненађује чињеница да је закључно с 2022. годином категорија „Пословање некретнинама“ износила свега 4,1% номиналног БДП-а, што је историјски најнижи износ ове категорије у БДП структури.

Графикон ТО2.2: Тренд промјене БДП категорије „Пословање некретнинама“ на годишњем нивоу и у односу на вишегодишњи просјек (10 година)

Извор: БХАС, ЦББиХ

С друге стране, остали доступни подаци у вези с тржиштем некретнина (стамбена изградња, промет у новоградњи, индекс цијена некретнина итд.), а на које у значајној мјери утиче и инфлација, дају другачију и много позитивнију слику тржишта некретнина. Наиме, понуда некретнина у 2022. години наставила је расти на годишњем нивоу иако још увијек није досегао ниво прије пандемије из 2019. у погледу броја завршених станова као и њихове површине (Графикон ТО 2.3). У исто вријеме, порастао је и број издатих грађевинских дозвола за стамбене зграде (6,7% на годишњем нивоу), као и број незавршених станова који су досегли историјски рекордну вриједност, а све то потврђује чињеницу да још увијек не постоји ризик са стране понуде нових некретнина.

Графикон ТО2.3: Статистички показатељи у области станоградње

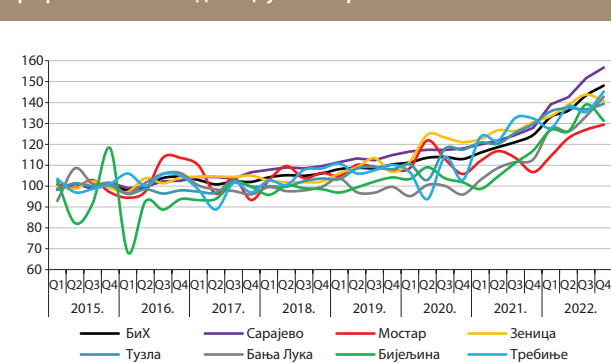

Извор: БХАС

У вези с обимом купопродаје некретнина, трендови се разликују између новоградње и староградње. Тако је након значајног раста у 2021. обим купопродаје некретнина нове градње у 2022. години смањен за 2,7%, док је површина продатог стамбеног простора мања за 1,3%. С друге стране, обим промета некретнина старе градње, мјерен површином продатог стамбеног простора у узорку од седам бх. градова за које су доступни подаци, забиљежио је раст од 16,8%, али и поред тога није достигао ниво из 2019. године када је регистрован највећи обим купопродаје. Мањи обим купопродаје некретнина старе градње у односу на 2021. годину евидентиран је само у једном граду из узорка (Град Требиње). Од три сарајевске општине које су обухваћене у анализи, нешто мањи обим продаје забиљежен је једино у Општини Центар, но и поред тога, укупан промет некретнина старе градње у Граду Сарајево је порастао за 8,5% у односу на 2021. годину.

Управо је Град Сарајево забиљежио највишу вриједност индекса цијена некретнина у 2022. години, са снажним растом цијена у све три анализирани општине. У исто вријеме, ни остали градови/општине нису значајно заостајали у позитивном тренду па је тако по први пут након 2019. године забиљежен раст цијена некретнина староградње у свим анализираним градовима (Графикон ТО 2.4).

Графикон ТО2.4: Индекс цијена некретнина

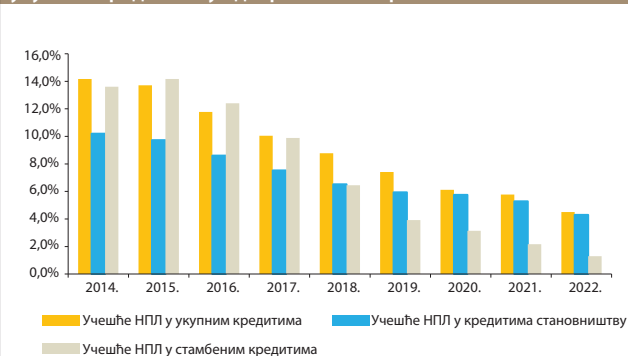
Извор: ЦББиХ

Просјечна цијена квадратног метра у новоградњи је такође забиљежила снажан раст од чак 33% у односу на просјек 2021. године. Ипак, за разлику од староградње гдје се интензитет пораста убрзава са сваки наредним кварталом, у области новоградње забиљежено је благо успоравање у последњем кварталу 2022. године, што би могао бити и први знак успоравања раста цијена некретнина на тржишту БиХ.

Посматрајући податке о обиму купопродаје, а нарочито цијенама некретнина, може се извести закључак да се тржиште некретнина непрекидно показује као изузетно отпорно тржиште на већину изазова с којима се економија БиХ у ширем контексту

сусреће. Уз високу потражњу за некретностима, додатни импулс расту цијена у 2022. години дала су и инфлаторна кретања кроз раст грађевинског земљишта и грађевинског материјала. Снажна потражања за некретностима је такође продукт два фактора, а то су и даље повољни услови финансирања на тржишту с једне, те перцепција некретнина као сигурне инвестиционе имовине с друге стране. Износ некавалитетних кредита у овој области је и даље међу најнижим у цијелом портфолију банкарског сектора (Графикон ТО 2.5).

Графикон ТО2.5: Учешће некавалитетних кредита (НПЛ) у укупним кредитима у одабраним секторима

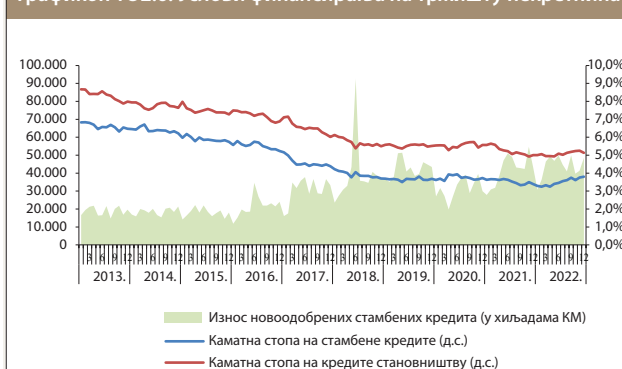
Извор: ФБА и АБРС, ЦББиХ

Од 2016. године износ новоодобрених стамбених кредита непрекидно расте (с изузетком 2020. године што је посљедица кризе изазване вирусом корона), а номинални износ новоодобрених стамбених кредита у 2022. години је досегао рекордну вриједност од 524 милиона КМ, што чини 14,7% укупних кредита становништву и 7,5% укупних кредитних пласмана бх. банкарског сектора. У 2022. години раст новоодобрених стамбених кредита је износио 4,4%, што је нижа стопа раста у односу на ону забиљежену у 2021. години када је висока двоцифрена стопа раста забиљежена прије свега као резултат ниске базне вриједности из већ поменуте кризне 2020. године. Стога нижа стопа раста забиљежена у 2022 не представља обрат тренда, већ усклађивање стопе раста с дугорочним просјеком. Први подаци за 2023. годину потврђују тај тренд имајући у виду да је раст стамбених кредита у првом кварталу 2023. године износио 18,7% на годишњем нивоу. Стамбени кредити се већ годинама пласирају по опадајућим каматним стопама па је просјечна каматна стопа на ову категорију кредита у 2022. години износила 3,5%, што је значајно ниже од просјечне каматне стопе на укупне кредите становништву (5,1%).

И поред тога, посматрајући детаљније кретање каматних стопа по мјесецима уочавају се знаци прелијевања негативних трендова с међународних финансијских тржишта, а који би могли представљати кључни ризик по будућа кретања у овом сектору. Наиме, трошкови стамбеног кредитирања у БиХ

почели су благо расти у другој половини 2022. године. Тако је просјечна каматна стопа на стамбене кредите у другој половини 2022. године износила 3,68% што је за 35 базних поена више у односу на првих 6 мјесеци 2022. године. Штавише, просјечна каматна стопа на стамбене кредите у децембру 2022. године износила је 3,8%, што је највиша каматна стопа на ову категорију кредита још од почетка 2020. године. (Графикон ТО 2.6). Забиљежени пораст каматних стопа још увијек није утицао на износ новоодобрених кредита, имајући у виду да се ради о кратком року да би се ефекат промјене каматних стопа осјетио, али дефинитивно представља потенцијални ризик у будућем периоду.

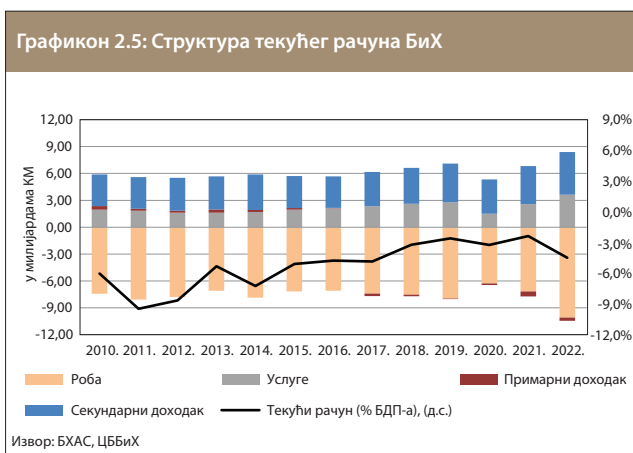
Графикон ТО2.6: Услови финансирања на тржишту некретнина

Извор: ЦББиХ

Кључно питање у наредном периоду јесте до којег нивоа је могућ раст каматних стопа на стамбено кредитирање, а да се оно не одрази негативно на износ кредитних пласмана и тржиште некретнина у БиХ. Каматне стопе ће у наредном периоду доминантно зависити од нивоа инфлације и одлука међународних монетарних институција у односу према инфлаторним притисцима. Уколико глобална инфлација настави расти, могуће је очекивати нове рестриктивне мјере монетарних институција, што ће додатно повећати каматне стопе на глобалном тржишту, а посљедично и у БиХ. Материјализација оваквог сценарија би засигурно довела до пада потражње за некретностима, имајући у виду да задуживање представља кључни извор за финансирање куповине некретнина од стране становништва. У исто вријеме, висока инфлација ће додатно поскупити трошкове градње, што ће одржавати цијене некретнина на високом нивоу, а који није праћен истовјетним растом расположивог дохотка. Ипак, иако могућ, такав сценарио је још увијек мање вјероватан. Према тренутним макроекономским прогнозама, бх. економију очекује низак, али ипак позитиван реални раст БДП-а, с ублаженим инфлаторним притисцима у средњорочном периоду. У таквом макроекономском окружењу сасвим је извјесно очекивати наставак повољних трендова на тржишту некретнина који се огледају кроз раст како обима купопродаје, тако и цијена некретнина.

Неповољна макроекономска кретања током 2022. године одразила су се на погоршање платно-билансне позиције БиХ. Дефицит текућег рачуна на крају 2022. године износио је 2,04 милијарде КМ (4,5% БДП-а) и већи је за 1,12 милијарди КМ, односно за 2,1 процентни поен изражено према БДП-у у односу на претходну годину. Најзначајнији утицај на дефицит текућег рачуна имало је продубљивање робног дефицита, чему су у великој мјери допринијели раст цијена у 2022. години те снажнији раст увоза у односу на раст извоза роба. У 2022. години робни дефицит је износио 10,1 милијарду КМ или 22,1% БДП-а, што је за 3,8 процентних поена већи робни дефицит у односу према БДП-у, у односу на претходну годину. Истовремено забиљежен је наставак позитивних трендова у сегменту кључних суфицитарних категорија, прије свега услуга и секундарног дохотка. У 2022. години остварен је рекордан раст прилива по основу долазака страних туриста (64,9%) и транспортних услуга (36,3%), што је у највећој мјери утицало на укупно повећање нето прилива по основу услуга, који су били су већи за 41% у односу на претходну годину. Такође, забиљежен је раст прилива на рачуну секундарног дохотка за 12,5% у односу на претходну годину, чему је у највећој мјери допринио већ раније споменути раст прилива по основу дознака из иностранства (Графикон 2.5).

Са становишта финансијске стабилности, нарочито је битна структура нето прилива на финансијском рачуну који и даље значајно премашују остварени дефицит на текућем рачуну. Уз забиљежени раст прилива по основи директних страних инвестиција које су у 2022. години износиле 1,15 милијарди КМ, у овој години забиљежено је значајније повећање задуживања приватног сектора у иностранству у облику трговачких кредита и аванса, с обзиром на то да је остварен висок ниво међународне робне размјене. С друге стране, нето задуживање сектора владе у 2022. години се значајно смањило, будући да је износ сервисирања обавеза према нерезидентима био виши од повлачења средстава од иностраних кредитора те су у завршници нето приливи по основу

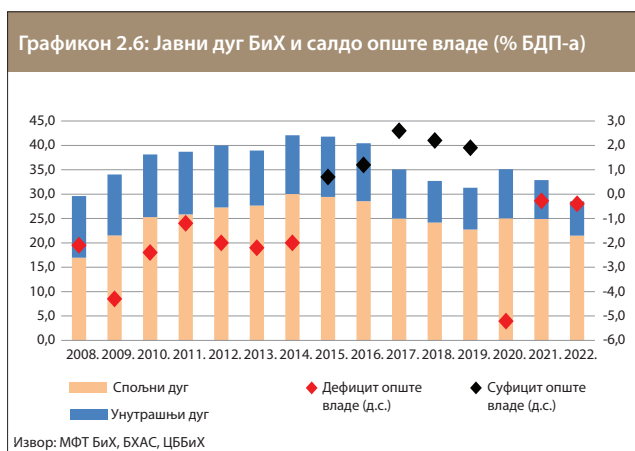
осталих инвестиција били нижи него у претходној години.

У наредном периоду дефицит текућег рачуна би могао остати продубљен, с обзиром на то да се према пројекцијама ЦББиХ очекује снажно смањење спољнотрговинске размјене услед смањења извозне потражње главних спољнотрговинских партнера БиХ у 2023. години. У таквим околностима нето извоз ће имати већи негативан допринос економској активности, што би уз сличну претпостављену динамику кретања главних суфицитарних категорија (услуга и секундарног дохотка) могло вршити притисак на дефицит текућег рачуна.

Сектор генералне владе је у 2022. години остварио рекордан раст прихода, чему је у великој мјери допринио раст општег нивоа цијена, као и снажнија економска активност у првој половини године. С друге стране, услед јачања инфлаторних притисака, владе су биле приморане повећати државну потрошњу, кроз повећање плата у јавном сектору и пензија те пружања фискалних мјера подршке за најугроженије категорије становништва, што је довело до благог раста фискалног дефицита на нивоу БиХ у 2022. години. Истовремено, изостали су већи инвестициони пројекти, као и значајније повлачење средстава од иностраних кредитора по концесионим условима те је укупан јавни дуг БиХ изражен у процентима БДП-а забиљежио смањење.

Сектор генералне владе је прикупио рекордан износ прихода од 18,21 милијарду КМ, при чему је на остварен раст прихода од 2,16 милијарди КМ (13,4%) и повећање фискалног простора у великом мјери било посљедица снажног раста инфлације и повећања порезне основице у 2022. години. Доминантан утицај на повећање приходовне стране буџета имао је раст прихода по основу пореза, који су у 2022. години били већи за 1,43 милијарде КМ (16,7%). Приходи од индиректних пореза на крају 2022. године износили су рекордних 7,88 милијарди КМ, што представља раст од 939,1 милион КМ или 13,5% у односу на исти период претходне године. Уз раст прихода од индиректних пореза, забиљежен је и раст прихода од директних пореза, као и раст осталих категорија на приходовној страни. Истовремено, укупни расходи сектора генералне владе БиХ су такође забиљежили снажан раст у износу од 2,01 милијарду КМ (13,6%) те су на крају 2022. године износили 16,8 милијарди КМ. Као резултат фискалних мјера подршке становништву у борби с инфлацијом и повећања пензија и плата у јавном сектору, забиљежено је повећање текућих издатака те су двије највеће ставке на расходовној страни буџета, расходи по основу социјалне помоћи и расходи по основу накнада запосленим, имали значајнији раст од 13,7% и 12,6% респективно у односу на претходну годину. Инвестиције у фиксну активу

(нето набавка нефинансијских средстава) износила су 1,59 милијарди КМ те је сектор генералне владе БиХ на крају 2022. забиљежио фискални дефицит у износу од 182,7 милиона КМ или 0,4% БДП-а (Графикон 2.6).

Укупан јавни дуг БиХ на крају 2022. године износио је 13 милијарди КМ или 28,5% БДП-а. У односу на претходну годину јавни дуг је забиљежио тек благи раст од 1,2%, што је био резултат незнатног повећања спољне задужености у БиХ у износу од свега 64,7 милиона КМ (0,7%), док се унутрашњи дуг повећао за 86,5 милиона КМ (2,8%). У 2022. години није дошло до значајнијег повећања капиталних инвестиција, с обзиром на то да су активности Владе у највећој мјери биле усмјерене на ублажавање посљедица инфлације, због чега и није дошло до значајнијег повећања спољне задужености. Због раста текуће потрошње, владе су обуставиле веће ангажовање средстава за инфраструктурне пројекте и пројекте у електроенергетском сектору БиХ. На домаћем тржишту, током 2022. године два босанскохерцеговачка ентитета су укупно емитовала 672,7 милиона КМ дужничких вриједносних папира, што је готово двоструко виша вриједност емисије у односу на претходну годину⁸. Као и претходних година, ентитетске владе су још увијек главни покретачи активности на домаћим тржиштима капитала те се повећање примарног тржишта јавног дуга одразило и на значајан раст промета на бх. берзама, који је у 2022. години удвостручен у односу на претходну годину.

Банкарски сектор је још увијек један од највећих кредитора сектора владе, с тим да се укупна изложеност банкарског сектора према свим нивоима власти у 2022. години повећала по основу куповине вриједносних папира, док су се кредити владама благо смањили у односу на претходну годину. Изложеност према Владином вриједносним папирима у 2022. години повећала се за 136,1 милион КМ и представља 5,2% укупне активе, док комерцијални кредити банака пласирани сектору владе биљеже смањење

у посљедњој години и чине 2,6% укупне активе бх. банкарског сектора (Табела 2.1).

Табела 2.1: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе (у милионима КМ)

Потраживања	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Централна влада	0,1	0,1	0,1	11,6	16,1	17,7
Кредити	0,0	0,0	0,0	11,6	16,1	17,7
Вриједносни папири	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Влада на нивоу ентитета	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.439,4	2.474,8	2.554,7
Кредити	410,0	517,3	580,1	605,7	584,6	517,8
Вриједносни папири	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.833,7	1.890,1	2.036,9
Влада кантона	206,2	160,5	127,2	90,0	134,8	146,0
Кредити	200,2	154,5	114,5	80,9	125,7	146,0
Вриједносни папири	6,0	6,0	12,7	9,1	9,1	0,0
Влада на нивоу општине	293,1	295,6	308,7	350,7	332,1	340,3
Кредити	291,0	285,7	297,7	341,0	323,8	333,5
Вриједносни папири	2,1	9,9	11,0	9,8	8,4	6,8
УКУПНО	2.127,2	2.194,5	2.445,6	2.891,7	2.957,8	3.058,8
(% од укупне активе)	7,2	6,8	7,0	8,2	7,8	7,8
Кредити	901,2	957,5	992,3	1.039,2	1.050,2	1.015,1
(% од укупне активе)	3,0	3,0	2,8	2,9	2,8	2,6
Вриједносни папири	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.852,6	1.907,6	2.043,7
(% од укупне активе)	4,1	3,8	4,1	5,2	5,0	5,2

Извор: ЦББиХ

У 2022. години учешће јавног дуга у БДП-у се наставило смањивати, што БиХ према критеријумима из Мастрихта (иако нису директно примјенљиви, нити су подаци нужно потпуно упоредиви) сврстава у ред умјерено задужених земаља, због чега је оцјењено да је ризик по стабилност јавних финансија умјерен у средњем року. На крају 2022. године учешће јавног дуга у БДП-у износио је 28,5% и смањен је за 4,4 постотна бода у односу на претходну годину. Значајно смањење односа јавног дуга у БДП-у било је резултат знатно већег оствареног номиналног раста БДП-а, уз истовремени благи раст јавног дуга у поређењу с претходним периодом. Изостанак значајнијег повлачења средстава од иностраних кредитора, као и већи износ сервисирања спољног дуга у односу на претходну годину, довели су до смањења нето задужености сектора владе (-244,6 милиона КМ)⁹, и по том основу смањења девизних резерви. На крају 2022. године девизне резерве ЦББиХ су износила 16,06 милијарди КМ и смањене су за 282,5 милиона

⁸ У износ су укључене вриједности емисије обвезница и трезорских записа ФБиХ и РС на домаћим тржиштима капитала.

⁹ Извор: ЦББиХ, Платни биланс БиХ, Q4 2022. године

КМ (1,72%) у односу на исти период претходне године. Услед благог повећања учешћа дуга с варијабилном каматном стопом у 2022. години, забиљежен је благи раст трошкова сервисирања спољног дуга. Иако су отплата и трошкови сервисирања спољног дуга у 2022. години били нешто већи у односу на претходну годину, због снажног раста БДП-а, сервисирање вањског дуга изражено у процентима БДП-а се смањило (Графикон 2.7).

Међународне кредитне агенције задржале су кредитни рејтинг БиХ у 2022. години на истом нивоу као и претходне године, „Б“ са стабилним изгледима према оцјени кредитне агенције *Standard and Poor's* (С&П), те „Б3“ са стабилним изгледима у складу с оцјеном међународне рејтинг агенције *Moody's Investor Service* (Мудис). У фебруару 2023. године агенција С&П је повећала изгледе кредитног рејтинга БиХ са стабилних на позитивне. Позитиван импулс повећања изгледа кредитног рејтинга дао је кандидатски статус за чланство у ЕУ, који је БиХ добила у децембру 2022. године, као и благовремено формирање власти на државном нивоу. Према оцјени аналитичара, економија БиХ се показала релативно отпорном на екстерне шокове који су довели до наглог пораста цијена те постоји могућност да кредитни рејтинг БиХ буде повећан у наредних годину дана уколико фискална ситуација буде стабилна, а екстерне неравнотеже умјерене, упркос смањеној потражњи од стране кључних трговинских партнера. С друге стране, до смањења кредитног рејтинга може доћи у случају појачаних политичких конфронтација, нарочито ако буду водиле могућим негативним импликацијама у погледу сервисирања спољног дуга.

Показатељи фискалне стабилности у 2022. години упућују на умјерени ниво изложености ризицима, с обзиром на то да се сви показатељи ризика у 2022. години налазе у безбједном подручју према дефинисаним референтним нивоима (таблица 2.2). Упркос расту укупних макроекономских ризика, у 2022. години већина индикатора фискалне стабилности биљежи побољшање вриједности, првенствено као резултат значајног раста номиналног БДП-а. Тако је однос јавне задужености изражен у процентима БДП-а

значајно смањен, иако је у 2022. години забиљежен благи пораст спољне и унутрашње задужености. Такође, потребе за финансирањем у 2022. години биле су нешто веће у односу на претходну годину услед пораста краткорочног Владиног дуга и већег оствареног буџетског дефицита генералне владе БиХ, али је и овај показатељ фискалне стабилности побољшан у односу на претходну годину с обзиром на то да је исказан у процентима БДП-а. Имплицитна каматна стопа на дуг сектора владе, која се умањује за дефлатор БДП-а и стопу раста реалног БДП-а, се у 2022. години налази дубоко у негативној територији услед снажне инфлације те су и по том основу изложености јавних финансијаризацијама биле ниже него у претходној години. Услед благог смањења дуга деноминаног у осталим валутама изузев евра, изложеност валутном ризику се такође смањила. С друге стране, просјечно доспијеће јавног дуга је нешто ниже него у претходној години, чиме је ризик рефинансирања благо порастао у поређењу с претходном годином. Будући да у 2022. години није било значајнијих повлачења дугорочних средстава од међународних кредитора, забиљежен је пораст краткорочног спољног дуга и смањење девизних резерви те се повећао износ краткорочног дуга у односу према девизним резервама.

Табела 2.2: Индикатори ризика фискалне одрживости

Индикатор	Безбједно подручје	Референтни ниво	Ниво у БиХ	Промијене у односу на претходну годину
р - г ¹	<	1,1	-5,71	0,00
Јавни дуг сектора генералне Владе (% БДП-а)	<	42,8%	28,5%	-4,4%
Циклички прилагођен примарни салдо (% потенцијалног БДП-а) ²	>	-0,50%	1,3%	0,7%
Потребе за финансирањем (% БДП-а)	<	20,6%	3,8%	-0,3%
Учешће краткорочног дуга у укупном дугу, преостала рочност	<	44,0%	11,9%	0,2%
Дуг деноминан у иностраној валути (осим евра) ³	<	40,3%	25,3%	-2,2%
Просјечно доспијеће јавног дуга (године)	>	2,3	6,3	-0,38
Краткорочни инострани јавни дуг (% девизних резерви), преостала рочност	<	61,8%	4,5%	0,1%

Извори: ЦББиХ, МФТ БиХ, БХАС, Фискални савјет БиХ, ММФ, Министарства финансија ФБиХ и РС.

Напомена:

¹ р - Имплицитна каматна стопа на дуг сектора Владе умањена за дефлатор БДП-а (покретни просјек за пет година); г - стопа раста реалног БДП-а (покретни просјек за пет година).

² За 2022. годину коришћена је пројекција ММФ-а из априла 2023. године.

³ У калкулацију јавног дуга деноминаног у иностраним валутама, није укључен дио јавног дуга који је деноминан у еврима због фиксног курса домицилне валуте и евра.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ДОМАЋИНСТВА

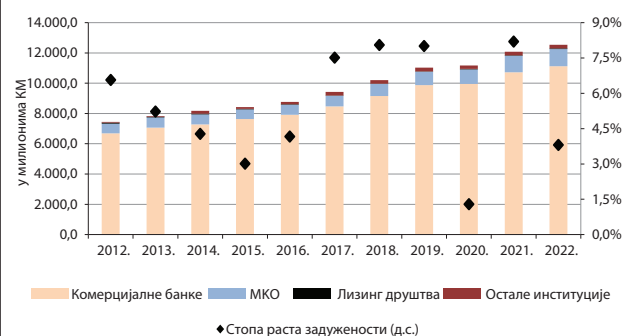
3. ДОМАЋИНСТВА

Опоравак економске активности у првој половини 2022. године је повећао склоност становништва ка потрошњи, што је, уз још увијек повољне услове финансирања, довело и до раста тражње за кредитима и раста задужености домаћинстава. Ипак, снажни инфлаторни притисци и смањење расположивог дохотка становништва, као и благи раст каматних стопа и поштравање кредитних стандарда, утицали су на смањење склоности ка потрошњи и потражњи за кредитима, што је успорило кредитну активност у другој половини године. Настављен је тренд смањења некавалитетних у укупним кредитима сектора становништва. Међутим, одређени дио становништва се суочио с проблемима у редовном сервисирању обавеза, што се огледа у значајнијем повећању кредита у нивоу кредитног ризика 2. Повећани ризик задуживања по варијабилној каматној стопи у условима снажног раста каматних стопа на иностраним тржиштима довео је до наставка тренда смањивања задужености становништва с варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године. Депозити становништва су забиљежили значајан пад у првом и другом кварталу 2022. године, када је дошло до повлачења средстава из банака, након избијања рата у Украјини и проблема са којима се суочила Сбербанк групација из Русије. На годишњем нивоу је дошло до благог пада укупних депозита становништва, иако је настављен раст средстава на трансакционим рачунима као и краткорочних орочених депозита. У наредном периоду може се очекивати раст кредитног ризика у сектору становништва услед очекиваног наставка раста каматних стопа те смањења расположивог дохотка услед инфлаторних притисака који се очекују и у првој половини 2023. године, што може довести до смањене способности уредног сервисирања обавеза становништва.

У 2022. години је забиљежен наставак раста задужености сектора домаћинстава, који је био подстакнут порастом потрошње у овом сектору, услед опоравка економске активности у првој половини године те захваљујући још увијек повољним условима финансирања. Укупна задуженост становништва на крају 2022. године, према подацима из ЦРК, износила је 12,5 милијарди КМ и у односу на крај претходне године порасла је за 3,8%. Традиционално, највећи дио задужености становништва се односи на задуженост по кредитима у комерцијалним банкама, која је у 2022. години забиљежила раст од 3,8% у односу на претходну годину. Задуженост код ових финансијских институција у укупној задужености учествује с 88,7%, што и даље даје највећи допринос расту укупне задужености становништва. Задуженост домаћинстава код

микрокредитних организација је такође порасла те је према подацима из ЦРК у односу на претходну годину већа за 3,8%. Задуженост домаћинстава према лизинг компанијама у 2022. години је исто тако нешто виша. С друге стране, ове институције у укупној задужености домаћинстава имају занемариво мало учешће од свега 0,4% (Графикон 3.1).

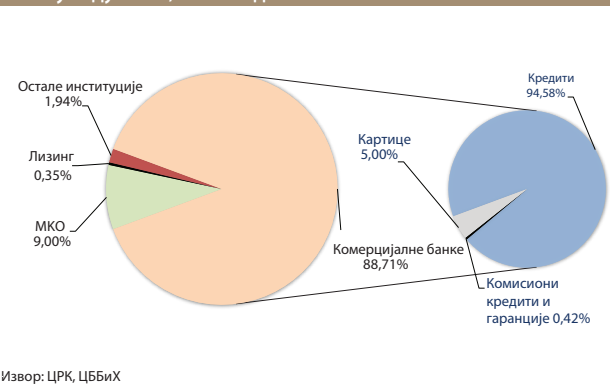
Графикон 3.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама

Извор: ЦРК, ЦББиХ

Структура задужености становништва у комерцијалним банкама према типу задужења у протеклом периоду није се значајније мијењала, с тим да је у 2022. години регистровано повећање код свих типова потраживања, осим код картица. Раст укупних потраживања од становништва највећим дијелом је резултат пораста задужености становништва по класичним кредитима код комерцијалних банака. Ова потраживања су у односу на претходну годину забиљежила пораст од 6,2%, чиме је настављен њихов дугогодишњи растући тренд. Учешће задужености по класичним кредитима у укупној задужености становништва и даље је далеко највеће и износи 94,6% те је забиљежио благи пораст у односу на претходну годину (Графикон 3.2).

Графикон 3.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2022. године

Извор: ЦРК, ЦББиХ

У 2022. години забиљежено је благо смањење активног броја платних картица. Такође, евидентирано је значајно смањење укупног искоришћеног дијела лимита по картицама, као и просјечне задужености становништва по платној картици. Број евидентираних платних картица у 2022. години нешто је мањи (1,7%), у односу на претходну годину, што је највећим дијелом посљедица смањења броја дебитних картица с дозвољеним прекорачењем, односно одобреним лимитом. Иако је одобрени лимит по кредитним картицама благо смањен (1,5%), одобрени лимит по дебитним и картицама с одгођеним плаћањем повећан је (за 4% и 4,4% респективно), тако да је укупан износ одобреног лимита свих активних картица забиљежио раст од 2,7%. Искоришћени дио лимита свих активних картица је забиљежио смањење за 11,8% у односу на претходну годину. (Табела 3.1)¹⁰. Вишегодишњи тренд смањења просјечне задужености становништва по кредитним картицама је настављен у 2022. години, када је просјечна задуженост по кредитној картици пала за 24,1%, с обзиром на то да овај облик задуживања носи високе каматне стопе, које су додатно порасле у току 2022. и прва четири мјесеца 2023. године, док је просјечна задуженост по картицама с одгођеним плаћањем пала за 21,6%. Задужење по дебитним картицама је остало на приближно истом нивоу. С обзиром на то да је лимит по дебитним картицама најчешће одређен висином просјечних мјесечних примања, искоришћени дио лимита по картици може се користити као показатељ потрошње становништва у односу на висину својих примања. Просјечно задужење по дебитним картицама на крају 2022. године износило је 516 КМ, што представља 46% просјечне нето плате у 2022. години.

стамбену изградњу, иако нижом стопом него што је то био случај у 2021. години. Структура кредита становништву је остала готово непромијењена у односу на претходну годину те највеће учешће у укупним кредитима становништву чине кредити за општу потрошњу (74,8%), потом стамбени кредити (22,4%), док се остатак односи на кредите за пословну дјелатност (2,8%). Стамбени кредити су у 2022. години забиљежили раст од 3,9% у односу на претходну годину, а њихово учешће у укупним кредитима становништву је остало на готово истом нивоу као у 2021. години. Описана кретања на тржишту некретнина (видјети Текстни оквир 2) су у посљедњих неколико година утицала на раст потражње за стамбеним кредитима. Поред тога, кредити за општу потрошњу се посљедњих неколико година у мањој мјери користе за финансирање стамбених потреба, што је довело до јачања потражње за стамбеним кредитима. Наиме, у претходним годинама када нису постојала ограничења у дужини трајања и висини износа ненамјенских и замјенских кредита, ови кредити су се због повољнијих услова, односно чињенице да нису морали бити колатерализовани, у великој мјери користили за финансирање стамбених потреба. Кредити за општу потрошњу су у 2022. години наставили биљежити раст, по стопи од 5,5%. Раст кредита за општу потрошњу је очекиван, с обзиром на то да велики број домаћинстава своје текуће животне потребе финансира уз помоћ ових кредита, одобрених прекорачења по картицама, ненамјенским или потрошачким кредитима, што је посебно изражено у 2022. години због смањења расположивог дохотка становништва узрокованог високом инфлацијом. Задуженост становништва по основу кредита за пословну дјелатност, иако је у

Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице

у КМ

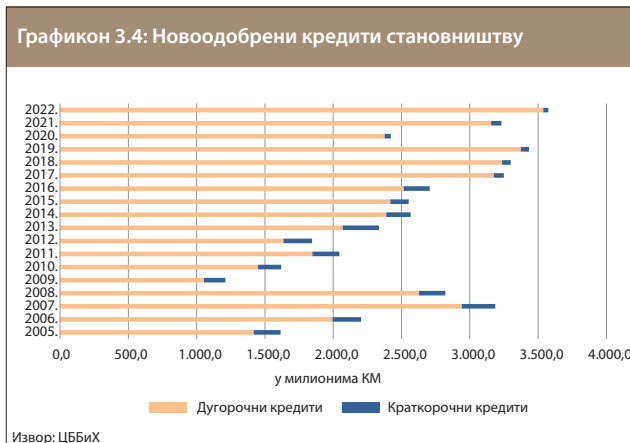
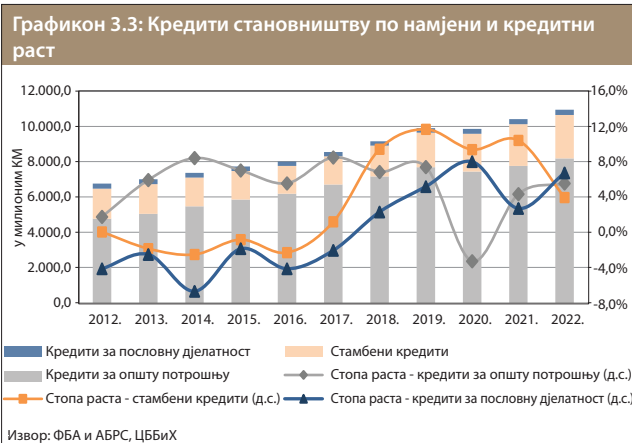
	Број активних картица		Одобрени износ		Искоришћени износ		Задужење по картици	
	2022.	Годишња промјена	2022.	Годишња промјена	2022.	Годишња промјена	2022.	Годишња промјена
Дебитне картице	685.004	-2,6%	896.641.310	4,0%	353.479.447	-2,4%	516	0,2%
Кредитне картице	259.968	-2,1%	351.714.181	-1,5%	163.422.912	-25,7%	629	-24,1%
Картице с одгођеним плаћањем	152.116	3,2%	170.036.126	4,4%	38.859.181	-19,1%	255	-21,6%
УКУПНО	1.097.088	-1,7%	1.418.391.617	2,7%	555.761.540	-11,8%	507	-10,3%

Извор: ЦРК

Посматрајући структуру потраживања од становништва, у 2022. години регистрован је раст задужености по свим типовима кредита према намјени. Као и претходних година, у структури потраживања од становништва доминирају кредити за општу потрошњу, у које су укључена и потраживања по свим типовима картица. Поред тога, настављен је раст кредита за

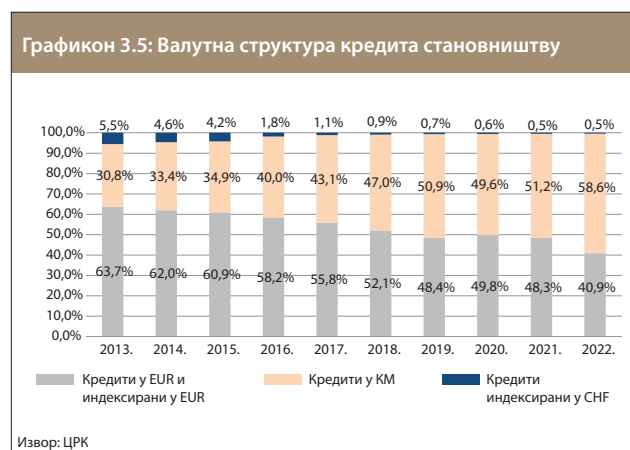
2022. години забиљежила раст од 6,7% у односу на претходну годину, и даље биљежи скромно учешће у укупној задужености становништва.

¹⁰ Приликом анализе у обзир нису узете дебитне картице без одобреног износа дозвољеног прекорачења и по којима не постоји задуженост становништва, а које су банке евидентирале у ЦРК.

Према подацима ЦББиХ у 2022. години је евидентирано 3,58 милијарди КМ новоодобрених кредита становништву, што представља пораст од 10,6% у односу на претходну годину. И поред тога, у евиденцији се под новоодобреним кредитима воде и раније одобрени репрограмирани кредити, као и одобрени замјенски кредити. У 2022. години сектору становништва одобрено је или репрограмирано 343,9 милиона КМ кредита више у односу на 2021. годину, при чему се пораст биљежи искључиво у сегменту дугорочних кредита (рочности преко годину дана), што се може повезати с порастом кредита за стамбену намјену (Графикон 3.4). Највећа кредитна активност је остварена у другом кварталу, услед повећане потражње за кредитима опште потрошње и за кредитима стамбене намјене. Ипак, снажни инфлаторни притисци и смањење расположивог дохотка становништва, као и благи раст каматних стопа и пооштравање кредитних стандарда који су отпочели у трећем кварталу 2022. године, утицали су на смањење склоности ка потрошњи и потражњи за кредитима, што је успорило кредитну активност у другој половини године. У таквим околностима очекује се и раст ризика у сектору домаћинства. Иако се иницијално не очекује значајније повећање износа пораста отплате дуга, због смањења расположивог дохотка становништва може доћи до смањења способности уредног сервисирања обавеза становништва, а самим тим и до раста кредитног ризика.

У валутној структури кредита становништву настављено је смањење учешћа кредита с валутном клаузулом у евр у укупним кредитима. Узимајући у обзир постојећи режим валутног одбора у БиХ и определијељеност да се исти задржи и у наредном периоду, ове задужености не представљају разлог за забринутост због изложености валутном ризику. Посљедњих година је примјетан тренд смањења учешћа кредита у страној валути и индексираних кредита у укупним кредитима становништву, који је настављен и у 2022. години. Према подацима из ЦРК, кредити у EUR валути и кредити с валутном клаузулом у EUR, у 2022. години су забиљежили смањење за 10%, док су кредити у КМ забиљежили пораст од 21,7%. Учешће кредита становништву у страним валутама и с валутном клаузулом смањено је на крају 2022. године у односу на претходну годину (Графикон 3.5).

У 2022. години је забиљежен раст како краткорочних кредита, тако и дугорочних кредита у свим категоријама рочности. Задуженост становништва у EUR и с валутном клаузулом у EUR биљежи пад по свим категоријама рочности, док је задуженост у КМ забиљежила знатан раст. Посматрајући рочну структуру, становништво је највише задужено по кредитима уговорене рочности преко десет година, а затим по кредитима рочности од пет до десет година (Табела 3.2).

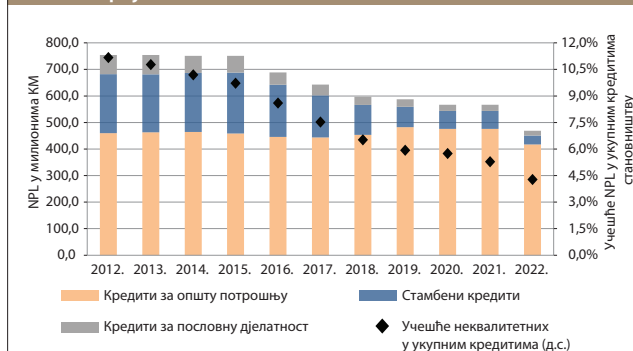
Табела 3.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура

Рочност/Валута	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница, у хиљадама КМ							УКУПНО
	КМ	Кредити у инострану валути и кредити с валутном клаузулом						
		EUR		Остали кредити у инострану валути				
	2022.	Годишња промјена	2022.	Годишња промјена	2022.	Годишња промјена	2022.	Годишња промјена
до 1 године	60.748	6,0%	3.962	-17,2%	0	0,0%	64.710	4,2%
1 - 3 године	215.130	8,3%	46.419	-22,0%	3.538	4,2%	265.087	1,4%
3 - 5 година	528.444	5,9%	89.091	-12,3%	27.258	1,0%	644.792	2,8%
5 - 10 година	2.277.964	15,8%	779.464	-16,9%	15.369	-6,7%	3.072.797	5,1%
преко 10 година	3.085.311	31,5%	3.387.948	-8,0%	1.782	-25,2%	6.475.041	7,3%
УКУПНО	6.167.598	21,7%	4.306.884	-3,6%	47.946	-22,3%	10.522.428	6,2%

Извор: ЦРК

Ниво некавалитетних кредита укупним кредитима сектора домаћинства наставио се смањивати и у 2022. години, десету годину узастопно. Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима на крају 2022. године смањено је у односу на претходну годину за 100 бп и износило је 4,3%. У 2022. години је дошло до пораста кредитних пласмана становништву, што је уз смањење износа некавалитетних кредита допринијело побољшању индикатора некавалитетни према укупним кредитима (Графикон 3.6). Побољшање квалитета кредитног портфолија у сектору домаћинства у протеклим годинама било је резултат активности које су проводиле банке, попут рачуноводственог и трајног отписа некавалитетних кредита и ефикаснијег управљања кредитним ризиком. Уколико се посматра кретање некавалитетних кредита по намјени, некавалитетни кредити за општу потрошњу на крају 2022. године биљеже пад од 12,5% у односу на крај претходне године, некавалитетни кредити за стамбену изградњу у посматраном периоду били су мањи за 35,4%, док су некавалитетни кредити за обављање пословне дјелатности су мањи за 14,9%. Иако је у сектору становништва забиљежена нижа стопа „дифолта“ у односу на претходну годину, у 2022. години евидентирано је значајније повећање кредита у нивоу кредитног ризика 2, у износу од 176,4 милиона КМ или 25%, што указује да је дошло до кашњења у отплати одређеног дијела кредита и раста кредитног ризика, нарочито код кредита становништву намијењених за општу потрошњу.

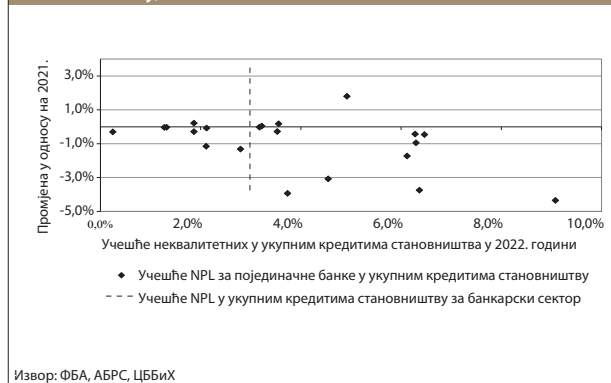
Графикон 3.6: Некавалитетни кредити у сектору становништва по категоријама

Извор: ФБА, АБРС ЦББиХ

Посматрајући квалитет кредитног портфолија у сегменту становништва по појединачним банкама, може се уочити да се учешће некавалитетних у укупним кредитима становништва у 2022. години смањило код већине банака у сектору, укључујући и банке с највећом концентрацијом некавалитетних кредита (Графикон 3.7). Међутим, поједине банке су забиљежиле раст некавалитетних кредита у категорији опште потрошње, чиме је дошло до материјализације раније акумулисаног кредитног ризика. Повећање референтне каматне стопе ЕЦБ утицало је на пораст еурибор стопе која је саставни дио каматне стопе на кредите уговорене уз варијабилну каматну стопу, али банке нису вршиле досљедно усклађивање каматних стопа у постојећим уговорима те није дошло до значајнијег пораста каматних стопа у банкарском сектору БиХ у 2022. години. Ипак, раст каматних стопа је неизбежан и оне су наставиле расти у 2023. години, што повећава ризик од немогућности сервисирања преузетих обавеза становништва те је у наредном периоду могуће очекивати погоршање квалитета портфолија кредита сектора домаћинства, нарочито имајући у виду смањење расположивог дохотка становништва.

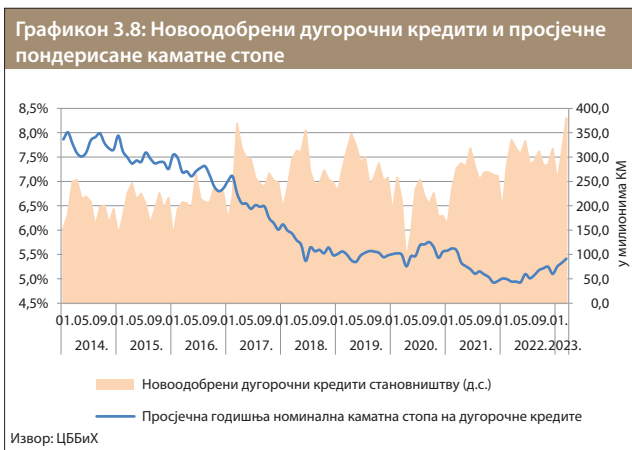
Графикон 3.7: Некавалитетни у укупним кредитима становништву, по банкама

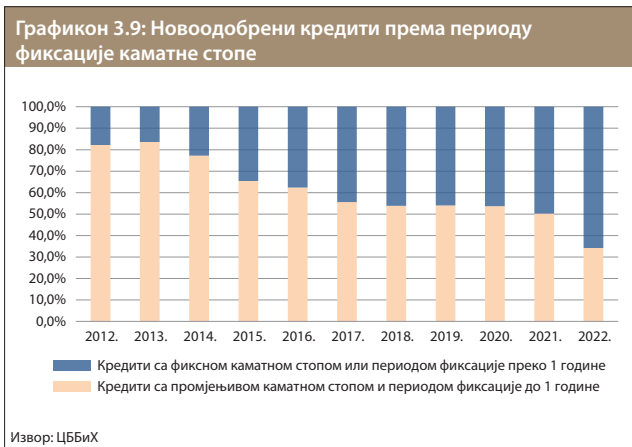
Извор: ФБА, АБРС, ЦББиХ

Услови финансирања становништва у 2022. години остали су повољни те су каматне стопе на кредите становништву биљежиле благи пад током прве половине године, док у другој половини почиње

постепени раст каматних стопа. Пораст каматних стопа у другом дијелу године није се одразио на раст просјечне годишње номиналне каматне стопе на дугорочне кредите у 2022. години, која је износила 5,06% и била је мања је за 16 базних поена у односу на претходну годину. Каматне стопе су наставиле умјерен раст и у 2023. години те је просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне кредите у априлу 2023. године забиљежила раст за 30 базних поена у односу на крај 2022. године (Графикон 3.8).

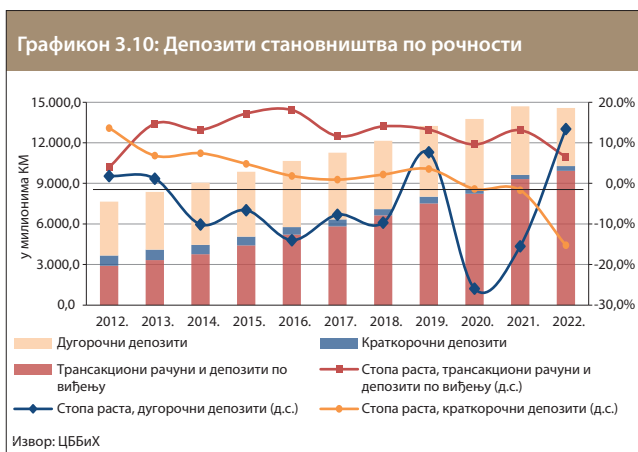

Каматни ризик у сектору становништва је дјелимично ублажен повећаним обимом кредитирања уз фиксну каматну стопу или продужавањем периода фиксације каматне стопе. Такође, приликом репрограмирања раније одобрених кредита често се нови уговори закључују с фиксном каматном стопом. Тренд смањивања учешћа кредита с варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобреним кредитима становништву настављен је и у 2022. години, али је био знатно интензивнији него претходних година, слиједом снажног раста каматних стопа на међународним тржиштима. Ови кредити су у 2022. години чинили 34,3% укупних новоодобрених кредита становништву, што је за 15,9 процентних поена мање у односу на крај 2021. године (Графикон 3.9). Исти тренд је настављен и у прва четири мјесеца 2023. године те је учешће кредита с варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобреним кредитима становништву пао на 15,1%.

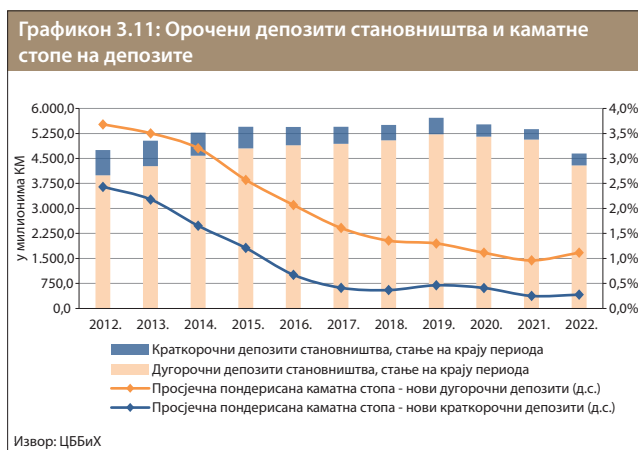
У 2022. години забиљежен је благи пад укупних депозита становништва, због шока снажног повлачења депозита из првог квартала. У току године настављен је тренд раста средстава на трансакционим рачунима као и краткорочних орочених депозита, док је забиљежен пад дугорочних орочених депозита становништва. Депозити становништва су забиљежили значајан пад средином првог и почетком другог квартала 2022. године, када је дошло до повлачења средстава из банака, након избијања рата у Украјини и проблема с којима се суочила руска групација Сбербанк. Највеће повлачење депозита становништва из банкарског система забиљежено је крајем фебруара и у току марта 2022. године, када су се депозити становништва смањили за 963,6 милиона КМ. У овом периоду је забиљежен значајан пад свих врста депозита становништва (трансакционих рачуна, депозита по виђењу, краткорочних и дугорочних депозита). Већ у току априла, дошло је до стабилизације нивоа депозита становништва, а у јуну је почео њихов постепени раст који је настављен до краја године. Депозити становништва су се тек у првом кварталу 2023. године вратили на ниво с краја 2021. године те на крају првог квартала износе 15 милијарди КМ.

Домаћинства су се, дијелом и због пораста инфлације која је обиљежила 2022. годину и њеног утицаја на смањење расположивог дохотка те због изостанка значајнијег раста пасивних каматних стопа у знатно мањој мјери, одлучивала на закључивање нових депозитних уговора на дужи рок (Графикон 3.10).

Пасивне каматне стопе на депозите становништва, које су посљедњих шест година биле на изразито ниским нивоима, по први пут су забиљежиле благи пораст. Просјечна пондерисана каматна стопа на депозите становништва с договореним доспијећем (орочени депозити) у 2022. години је износила 0,91%.

Просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне депозите је износила 1,12% и виша је за 16 базних поена, а каматна стопа на краткорочне депозите становништва је износила 0,28% и виша је за 3 базна поена у односу на крај претходне године (Графикон 3.11). У 2023. години је настављен тренд благог раста пасивних каматних стопа.

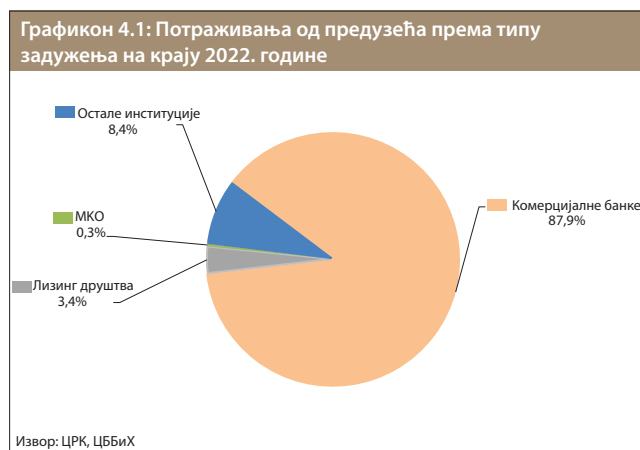
Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ПРЕДУЗЕЋА

4. ПРЕДУЗЕЋА

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима забиљежила је скроман раст у 2022. години. У финансирању пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година, највише ослањао на кредитну подршку банака. Истовремено, биљежи се раст спољне задужености предузећа. Као последица јачања макроекономских ризика и инфлаторних притисака, забиљежен је благи раст просјечних каматних стопа у сектору предузећа у другој половини године. Како би смањиле изложеност каматном ризику, предузећа су се опредјељивала у значајној мјери на задуживање уз фиксну каматну стопу. И поред раста ризика из макроекономског окружења, у 2022. години учешће неквалитетних у укупним кредитима у сектору предузећа се наставио смањивати. Међутим, већи трошак финансирања производних процеса услед раста произвођачких цијена и раста трошкова сервисирања обвеза које произилазе из раста каматних стопа могли би повећати кредитни ризик који долази из сектора нефинансијских предузећа у средњорочном периоду.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2022. години остала је на готово истом нивоу из претходне године. Према подацима из ЦРК, укупна задуженост правних лица према свим групама финансијских посредника на крају 2022. године износи 13,9 милијарди КМ и већа је за скромних 1,2% у односу на претходну годину. Мјерено учешћем у БДП-у, укупна задуженост предузећа према свим групама финансијских посредника износи 30,6% БДП-а. Традиционално, задуженост сектора предузећа на домаћем финансијском тржишту, највећим дијелом се односи на задуженост према банкарском сектору. Укупно задуживање на тржишту капитала и даље је незнатно. Задуженост правних лица у банкарском сектору чини 87,9% укупног дуга према свим финансијским посредницима у БиХ (Графикон 4.1).

Према подацима из ЦРК, укупан дуг правних лица према банкама у БиХ на крају 2022. године износи 12,2 милијарде КМ или 26,9% БДП-а. Учешће дуга правних лица према микрокредитним организацијама и лизинг друштвима је и даље занемариво у укупном дугу.

У току 2022. године у сектору нефинансијских предузећа није остварена значајнија кредитна активност. Током 2022. године, сектору нефинансијских приватних предузећа од стране комерцијалних банака у БиХ одобрено је 3,43 милијарди КМ нових кредита, што у односу на претходну годину представља повећање за 4,1%. И поред тога, судећи према вриједности новоодобрених кредита, нема назнака интензивирања кредитне активности у последњих неколико година. Скроман раст кредитне активности у сектору предузећа може се дјелимично образложити поштравањем кредитних стандарда у одобравању кредита за нефинансијска предузећа у прва три квартала 2022. године. Кредитна активност је била нешто интензивнија у сегменту краткорочних кредита мањих износа (до 0,25 милиона EUR) те у сегменту дугорочних кредита износа од 0,25 до 1 милион КМ. Иако је финансирање већих инвестиционих пројеката у сектору нефинансијских предузећа било нешто више поредећи с претходном годином, износ ове врсте кредита је и даље на скромном нивоу. Успоравање економске активности, које ће према пројекцијама ЦББиХ бити најизраженије у 2023. години, уз наставак јачања ризика у домаћем макроекономском окружењу, могло би довести до додатног успоравања, ионако већ слабе кредитне активности у сектору предузећа.

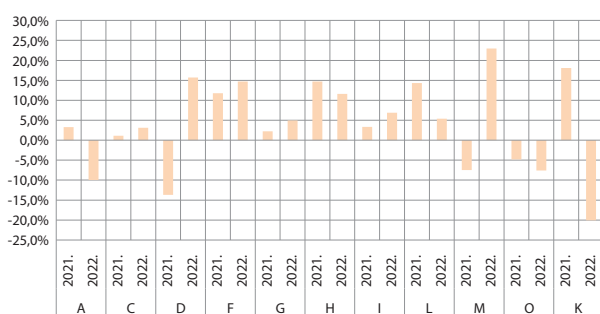
Укупна изложеност банкарског сектора према правним лицима забиљежила је благи раст у поређењу с претходном годином, при чему је највећи пораст задужености забиљежен код предузећа из дјелатности трговине, која је уједно остварила и значајан раст бруто додане вриједности у 2022. години. Посматрајући укупна потраживања према дјелатностима, изложеност банкарског сектора у БиХ највећа је према предузећима из дјелатности „Трговине“ и „Прерађивачке индустрије“, на које се односи 53% укупне изложености банкарског сектора према свим правним лицима. Јача кредитна активност услед опоравака особне потрошње и повећања извозне тражње у првој половини 2022. године допринијела је снажнијем повећању задужености нефинансијских предузећа из ових двају дјелатности. Међутим, услед јачања ризика у другој половини године забиљежено је успоравање кредитне активности те је на годишњем нивоу задуженост предузећа из дјелатности „Трговине“ била већа за 4,9%, док се задуженост

предузећа из дјелатности „Прерађивачка индустрија“ повећала за 3,1% у односу на претходну годину.

Поред наведених дјелатности, значајније повећање задужености регистровано је код предузећа из сектора „Грађевинарство“, иако је у овој дјелатности забиљежен пад бруто додате вриједности од 0,7% у поређењу с претходном годином. Укупна изложеност банкарског сектора према предузећима из дјелатности „Грађевинарство“ порасла је за 14,7%, што се у највећој мјери може објаснити снажним растом произвођачких цијена у грађевинарству, због чега су и расле текуће потребе за финансирањем предузећа из ове дјелатности.

Највећи процентуални раст кредитне задужености забиљежен је у „Стручним, научним и техничким дјелатностима“ (23%), којима између осталих припадају и предузећа која се баве архитектонским и инжењерским дјелатностима те с њима повезано техничко савјетовање. Поред тога, значајнији раст задужења биљеже и предузећа из дјелатности „Производња и снабдијевање електричном енергијом“ од 15,7%, што се може приписати повећаним улагањима у ремонт постројења због безбједније производње електричне енергије, с обзиром на то да је у овој дјелатности забиљежен највећи пад бруто додате вриједности (детаљније објашњено Поглављу 2). С друге стране, значајнији пад кредитног задужења биљеже предузећа из дјелатности „Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања“ (Графикон 4.2).

Графикон 4.2: Годишње промјене потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима

Извор: ФБА, АБРС, ЦББиХ

Легенда:

- А - Пољопривреда, шумарство и риболов
- С - Прерађивачка индустрија
- Д - Производња и снабдијевање електричном енергијом, паром и климатизација
- Г - Грађевинарство
- Н - Трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикала
- Н - Превоз и складиштење
- И - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране (хотелијерство и угоститељство)
- К - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- Л - Пословање некретнинама
- М - Стручне, научне и техничке дјелатности
- О - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање

ОСТАЛО:

- Е - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- Ј - Информације и комуникације
- Н - Административне и помоћне услужне дјелатности
- Р - Образовање
- Q - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- Р - Умјетност, забава и рекреација
- С - Остале услужне дјелатности

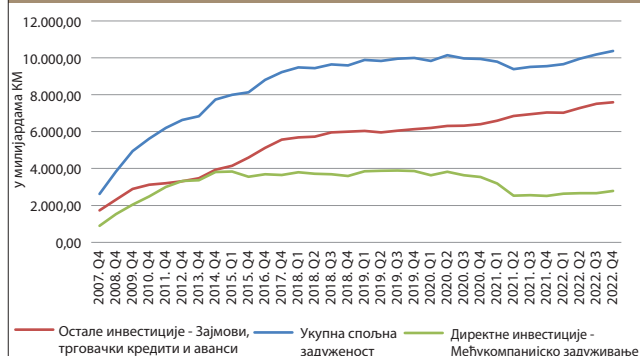
Нефинансијска предузећа у БиХ потребе за финансирањем свог пословања у значајној мјери реализују путем спољног задуживања на страном тржишту. Према подацима ЦББиХ из Статистике међународне инвестиционе позиције БиХ¹¹, укупна задуженост нефинансијских предузећа према иностранству, укључујући и непрофитне институције које служе домаћинствима (НПИСХ) на крају 2022. године износи 10,37 милијарди КМ, што је за 819,7 милиона КМ или 8,6% више у односу на крај 2021. године.

Од укупних финансијских обавеза, 73,1% задужености нефинансијских предузећа се односи на спољну задуженост по основу зајмова и трговачких кредита и аванса, док се 26,9% задужености односи на директно међукомпанијско задуживање између предузећа.

У 2022. години највећи раст спољне задужености предузећа забиљежен је по основу зајмова који су били већи за 538,8 милиона КМ или 13%, док је директно међукомпанијско задуживање било веће за 274,5 милиона КМ или 10,9%.

Скроман раст задужености нефинансијских предузећа на домаћем тржишту може се објаснити снажнијим растом спољне задужености овог сектора која има стални тренд раста, који је нарочито изражен у посљедњих 10 година (Графикон 4.3).

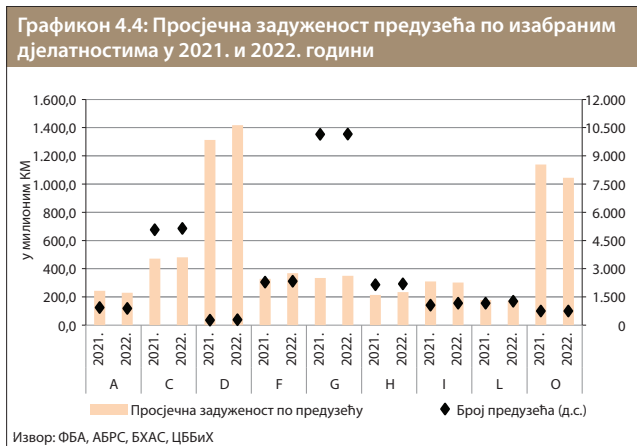
Графикон 4.3: Спољна задуженост нефинансијских предузећа

Извор: ЦББиХ

И поред турбуленција у макроекономском окружењу у посљедње 3 године, није дошло до значајнијих промјена у броју и просјечној задужености предузећа у већини дјелатности (Графикон 4.4).

¹¹ Међународна инвестициона позиција је статистички извјештај који приказује вриједност и композицију финансијске aktive резидената једне економије, која представља потраживања посматране економије од нерезидената те финансијску пасиву резидената једне економије, која представља обавезе резидената посматране економије према нерезидентима.

У 2022. години је дошло до благог повећања дуга по основу класичних кредита, при чему је забиљежено смањење дугорочних кредита у категоријама рочности од 5 до 10 и преко 10 година. Укупан дуг предузећа по основу класичних кредита на крају 2022. године виши је за 1,9% у односу на претходну годину. У сектору предузећа, према уговореној рочности, као и претходних година преовладавају дугорочни кредити, који на крају године чине 91,5% укупних кредита. Према подацима из ЦРК, у 2022. години је дошло до благог смањења дуга по основу класичних кредита предузећима у категоријама рочности 5 до 10 година и преко 10 година. С друге стране, остале три категорије рочности биљеже повећање дуга, које је нешто значајније једино у категорији рочности од 3 до 5 година за 10,6% (Табела 4.1). Посматрајући податке о рочној структури кредита према преосталој рочности, просјечно доспијеће је остало на готово истом нивоу као и претходне године и износи 41,6 мјесеци, док је у посљедњих 10 година просјечно доспијеће кредита предузећима смањено за свега 4 мјесеца.

Табела 4.1: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга (у хиљадама КМ)

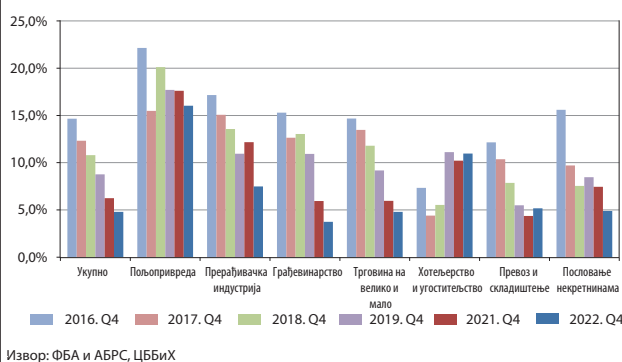
Рочност	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница					
	КМ	Кредити у страног валути и кредити с валутном клаузулом				
		EUR	CHF	USD	KWD	УКУПНО
до 1 године	487.768	182.556	0	36.658	0	706.981
1 до 3 године	935.112	329.648	0	4.042	0	1.268.802
3 до 5 година	1.133.364	575.840	237	0	0	1.709.441
5 до 10 година	1.814.435	1.678.874	313	0	488	3.494.110
преко 10 година	407.894	777.947	0	307	29	1.186.178
УКУПНО	4.778.573	3.544.865	550	41.007	517	8.365.512

Извор: ЦРК

И поред неповољног макроекономског окружења, у 2022. години наставило се смањивати учешће некавалитетних у укупним кредитима сектора предузећа. Међутим, раст

трошкова финансирања предузећа услед раста произвођачких цијена и раста каматних стопа могао би довести до раста кредитног ризика и посљедишно погоршања квалитета кредитног портфолија банака у средњорочном периоду. Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима у сектору предузећа на крају 2022. године износио је 4,8%, што је за 1,5 процентних поена мање у односу на претходну годину. Посматрајући квалитет кредитног портфолија по дјелатностима на годишњем нивоу, у скоро свим групама економских дјелатности забиљежено је смањење некавалитетних кредита у укупним кредитима у 2022. години, изузев у дјелатности „Хотелијерство и угоститељство“ и „Превоз и складиштење“ (Графикон 4.5). С друге стране, већа стопа „дифолта“ у сектору предузећа која је забиљежена у 2022. години указује да је због поремећаја у глобалним ланцима снабдијевања узрокованог ратом у Украјини и растуће инфлације која се прелила на раст произвођачких цијена дошло до материјализације кредитног ризика код одређеног броја предузећа (детаљније описано у Поглављу 5).

Графикон 4.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећима, по дјелатностима

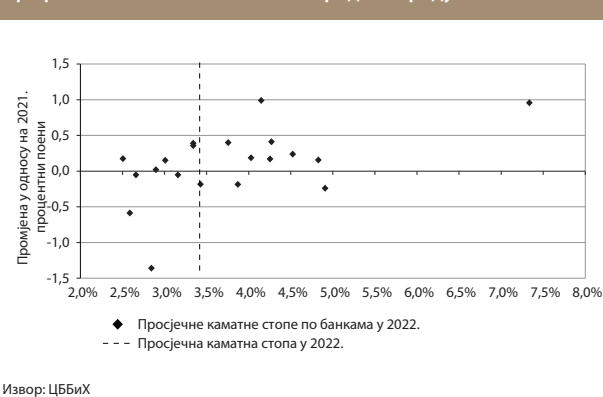

У 2023. години може се очекивати наставак раста трошкова производње за предузећа, што ће уз постепени раст каматних стопа повећавати цијену новог задуживања али и терет отплате постојећег дуга. Она предузећа која не буду имала раст прихода пропорционално расту трошкова, могла би се суочити с додатним потешкоћама уредне отплате дуга. Услед наглашене перцепције ризика и поштрених услова кредитирања, може се очекивати наставак скромног кредитног раста у сектору предузећа у наредној години. Повећање некавалитетних кредита уз скромну кредитну активност довело би до раста индикатора некавалитетни у укупним кредитима у сектору предузећа.

Као посљедица јачања ризика и инфлаторних притисака, отпочео је благи раст каматних стопа у сектору предузећа у другој половини 2022. године. У првој половини године каматне стопе на новоодобрене пласмане нефинансијским

предузећима имале су благо опадајући тренд, без већих осцилација, да би од мјесеца августа отпочео благи раст трошкова задуживања сектора нефинансијских предузећа, који је настављен и током прва четири мјесеца 2023. године. Према подацима ЦББиХ, просјечна каматна стопа¹² на новоодobreне кредите сектору нефинансијских предузећа у 2022. години је износила 3,37% те је била већа за свега 5 бп односу на просјечну стопу из 2021. године. И поред започетог тренда благог раста каматних стопа, услови финансирања за сектор нефинансијских предузећа су остали повољни током цијеле 2022. године. Анализирајући трошкове задуживања по појединачним банкама, евидентно је благо повећање просјечне каматне стопе код већине банака. (Графикон 4.6)¹³. Иако се тренд благог раста каматних стопа у прва четири мјесеца 2023. године наставио, услови кредитирања су и даље остали повољни те се може закључити да је снажан раст каматних стопа у еврозони до сада имао ограничен ефекат на раст каматних стопа у БиХ. У условима високе инфлације извјестан је наставак поштравања монетарне политике, односно подизање каматних стопа ЕЦБ-а, што ће наставити вршити притисак на повећање каматних стопа и на банкарском тржишту БиХ.

Графикон 4.6: Каматне стопе на кредите предузећа

Током 2022. године дошло је до смањења изложености каматном ризику сектора предузећа услед интензивнијег кредитног задужења уз фиксну каматну стопу. У структури новоодобрених кредита током 2022. године забиљежено је смањење учешћа кредита с промјењивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до 1 године те њихово учешће износи 59,64%, што је у односу на претходну годину мање за 9,3

постотних поена (Графикон 4.7). Како би смањиле каматно индуковани кредитни ризик, банке су значајно повећале кредитирање уз фиксну каматну стопу у 2022. години.

Графикон 4.7: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе

Поредећи с претходном годином, изложеност сектора предузећа валутном ризику није се значајније мијењала. Валутни ризик у постојећем монетарном режиму не представља значајан извор ризика по пословање предузећа. Дуг предузећа по основу класичних кредита деноминан или индексиран у евро валути, на крају 2022. године износи 42,4% од укупних потраживања банака од сектора предузећа. У односу на претходну годину, њихово учешће је смањено за 7,1 процентни поен. Истовремено, повећано је учешће кредита одобрених у домаћој валути за 7 процентних поена те је на крају 2022. године остатак дуга по основу ових кредита чинио 57,1% укупне задужености сектора предузећа. Учешће дуга деноминаног у осталим валутама износи свега 0,5%. Према категоријама рочности, у категорији рочности преко 10 година, највећи дио дуга деноминан је у евро валути, док је у свим осталим категоријама рочности највећи дио дуга деноминан у КМ.

¹² Статистика каматне стопе се редовно објављују на интернетској страници ЦББиХ, а за аналитичке потребе обрачуна просјечног трошка задуживања сектора предузећа врши се калкулација, односно пондерисање каматних стопа обимом одобрених кредита из свих категорија.

¹³ Крајем 2022. године, Аса банка Наша и Снажна припојена је банци АСА Банка д.д. Сарајево те због процеса припајања, АСА банка д.д. Сарајево није доставила податке о каматним стопама за децембар 2022. године. Због тога није приказана на графикону.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ФИНАНСИЈСКИ
ПОСРЕДНИЦИ

5. ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ

Укупна актива финансијских посредника у 2022. години забиљежила је раст од 4,8%, при чему и даље доминантно учешће у укупној активи финансијских посредника има банкарски сектор (Табела 5.1).

Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника

	2020.		2021.		2022.	
	Вриједност, милиони КМ	Учешће %	Вриједност, милиони КМ	Учешће %	Вриједност, милиони КМ	Учешће %
Банке ¹⁾	32.905,0	88,8	35.442,1	88,4	36.945,3	87,8
Лизинг компаније ¹⁾	343,8	0,9	373,736	0,9	437,04	1,0
Микрокредитне организације ¹⁾	1.078,0	2,9	1.162,3	2,9	1.268,7	3,0
Инвестициони фондови ²⁾	811,8	2,2	947,1	2,4	1.069,3	2,5
Друштва за осигурање и реосигурање ³⁾	1.911,0	5,2	2.190,1	5,5	2.335,0	5,6
Укупно	37.049,6		40.115,3		42.055,4	

Извори:

¹⁾ - ФБА и АБРС;

²⁾ - Комисија за хартије од вриједности ФБиХ и Комисија за хартије од вриједности РС;

³⁾ - Ентитетске агенције за надзор осигуравајућих друштава, Агенција за осигурање у БиХ.

Обрачун ЦББиХ.

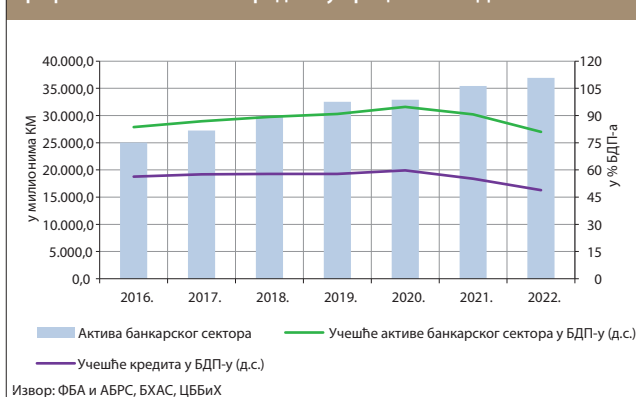
5.1. Банкарски сектор

У околностима раста макроекономских ризика банкарски сектор БиХ је у 2022. години остао адекватно капитализован, високо ликвидан, индикатори квалитета aktive су побољшани те је забиљежен значајан раст индикатора профитабилности. Због снажног раста ризика који су јачали током године, успорила се потражња за кредитима, а истовремено је на страни понуде дошло до пооштравања кредитних стандарда те је изостала значајнија кредитна активност. Силазна фаза финансијског циклуса, заједно с осталим индикаторима из аналитичког оквира за калибрацију противцикличног заштитног слоја капитала, не указује на јачање цикличких ризика у 2022. години. Каматне стопе на кредите задржале су на ниским нивоима, а у другој половини године, услед заоштравања монетарних политика водећих централних банка и снажних инфлаторних притисака, отпочео је благи раст каматних стопа на домаћем тржишту. Ипак, захваљујући мјерама регулатора, које су биле подржане кредитним политикама банака, раст каматних стопа био је ограничен, а у циљу смањења каматног ризика банке су повећале кредитирање уз фиксну каматну

стоју. Пролонгирани период ниских каматних стопа, утицао је на даљње смањење просјечне рочности депозита те посљедишно на раст ризика који произилазе из рочне структуре извора финансирања. Кризна ситуација с почетка 2022. године произашла из санкција које је ЕУ спровела над банкама у руском власништву, брзом и успјешном интервенцијом домаћих регулатора је превазиђена те је спријечен ризик да нагло и неконтролисано подизање депозита грађана из банака поприми шире размјере и угрози финансијску стабилност. У наредном периоду може се очекивати јачање и материјализација ризика, нарочито кредитног ризика слиједом наставака успоравања економске активности и инфлаторних притисака те раста каматних стопа. Резултати спроведеног тестирања на стрес су показали да је банкарски сектор способан да амортизује екстремне макроекономске шокове.

У условима снажне инфлације и успоравања реалне економске активности билансна сума банкарског сектора БиХ остварила је скроман раст у 2022. години. Након благог опоравка кредитне активности који је уследио као резултат поновног покретања економске активности по окончању кризе изазване вирусом корона, раст макроекономских ризика који су се прелили на домаћу економију у 2022. години довео је до поновног успоравања раста укупне кредитне активности. Ни повољни услови финансирања који су преовладавали током цијеле године на домаћем тржишту нису били довољни да би подстакнули значајнију кредитну активност у БиХ. Због продужене неизвјесности и повећане перцепције ризика, динамика раста укупног кредитног портфолија додатно се успорила у другом дијелу године. На крају 2022. године, учешће aktive банкарског сектора у номиналном БДП-у износило је 81%, док је учешће кредита у номиналном БДП-у износило 48,9% те су проматрани индикатори у поређењу с претходном годином значајно нижи (-9,62 и -6,31 процентни поен, респективно), у највећој мјери као посљедица снажног раста номиналног БДП-а (Графикон 5.1).

Графикон 5.1: Актива и кредити у процентима БДП-а

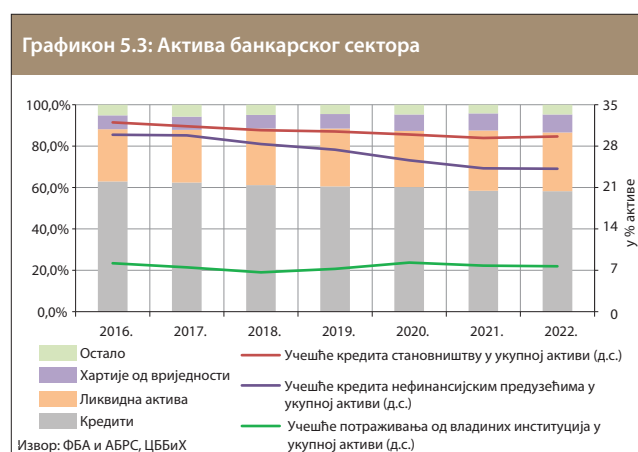

Доминантан генератор раста билансне суме и даље представља раст депозита домаћих сектора, при чему су депозити приватних нефинансијских предузећа и Владиних институција дали највећи допринос расту билансне суме у 2022. години. Након краткорочног ликвидносног шока везаног уз почетак рата у Украјини и проблеме у пословању банака из *Сбер група*¹⁴ који су довели до снажног повлачења депозита становништва крајем првог и почетком другог квартала, ниво депозита у банкарском систему је од средине другог квартала 2022. године наставио расти. На крају године укупне обавезе према резидентима биле су веће за 5,5%, с тим што се ниво депозита становништва благо смањио у поређењу с претходном годином. С друге стране, трећу узастопну годину настављено је смањење обавеза према нерезидентима (-7,0%), што указује да су домаћи извори средстава у банкарском сектору у тренутним околностима достатни да задовоље постојеће потребе за финансирањем свих сектора економије.

У 2022. години као кључна кретања у активи банака могу се истаћи веома скроман раст кредитног портфолија од свега 3,3% те раст портфолија вриједносних папира од 8%, који је као и претходних година у највећој мјери остварен кроз инвестиције банака у вриједносне папире ентитетских влада, с тим да је у овој години примјетан и нешто већи раст инвестиција у вриједносне папире нерезидената. У оквиру ликвидне aktive, готовине и резерви код ЦББиХ остале су готово на истом нивоу из претходне године, док је раст ликвидне aktive највећим дијелом остварен по основу повећања депозита код банкарских институција у иностранству (Графикон 5.2).

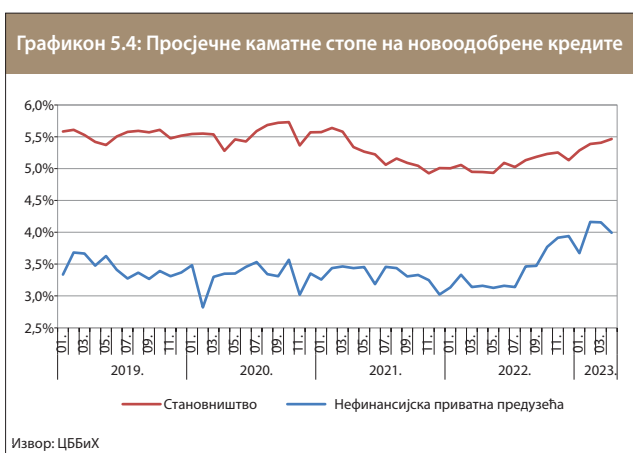
У 2022. години забиљежено је успоравање раста укупне кредитне активности и поред повољних услова финансирања по којима су се могли задуживати сви домаћи сектори током цијеле године. Као индиректна посљедица пооштравања монетарних политика водећих централних банака и погоршања глобалних услова финансирања, у другој половини године отпочео је благи раст каматних стопа на домаћем тржишту, који је био нешто интензивнији у сектору нефинансијских предузећа. Остварени кредитни раст износио је 710 милиона КМ или 3,3%, а учешће кредита у укупној активи наставио се смањивати и у овој години (Графикон 5.3). Учешће укупних кредита у активи банкарског сектора износи 60,4% и нижи је за 56 бп у односу на претходну годину. Укупни кредити на нивоу банкарског сектора БиХ износили су 22,3 милијарде КМ, а од укупних кредита 10,95 милијарди КМ или 49,1% односи се на кредите становништву, 8,93 милијарди КМ или 40% на кредите пласиране приватним нефинансијским предузећима, док се на кредите Владиним институцијама односи 792,7 милиона КМ или 3,6% од укупних кредита. Годишња стопа кредитног раста сектора приватних нефинансијских предузећа износила је свега 3,9%, што се у условима снажне инфлације може сматрати изузетно слабим кредитним растом. Скроман раст кредитне активности може се једним дијелом приписати и строжим кредитним стандардима, који су забиљежени према подацима из Анкете о кредитној активности банака. Услјед раста макроекономских ризика и мање склоности банака ка преузимању ризика кредитни стандарди за кредите предузећима су у прва три квартала 2022. године били пооштрени, а благо ублажавање кредитних стандарда забиљежено је једино у посљедњем кварталу.

¹⁴Обје банке из *Сбер групе* које су пословале у БиХ су успјешно реструктурисане у првом кварталу 2022. године, након чега су прешле у већинско домаће власништво у другом кварталу 2022. године, а што је детаљно описано у Текстном оквиру 3: Утицај рата у Украјини на банкарски систем БиХ у Извјештају о финансијској стабилности за 2021. годину (<https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=cca-da438-f71c-4d81-bd3c-8f9128eedf04&langTag=bs>).

Због пооштрених услова финансирања на тржишту еврозоне, у другом дијелу 2022. године почели су јачати притисци на пораст трошкова новог и постојећег задуживања на бх. банкарском тржишту за кориснике финансијских услуга. Након дугогодишњег периода сталног снижавања каматних стопа, од

почетка трећег квартала 2022. године примјетан је постепени и врло благи раст каматних стопа на новоодобрене кредите у БиХ (Графикон 5.4). Упркос томе, интензитет раста каматних стопа није био ни приближан расту каматних стопа на иностраним тржиштима те су у сектору нефинансијских предузећа и становништва просјечене пондерисане каматне стопе на новоодобрене пласмане у другој половини године забиљежиле раст од 42 бп и 16 бп, респективно у поређењу с првим полугодиштем. И поред благог раста каматних стопа, услови финансирања за предузећа и становништво су остали повољни у 2022. години. Посматрано на годишњем нивоу у 2022. години, просјечена каматна стопа за предузећа износила је 3,37% и била је виша за свега 5 бп, док је просјечена каматна стопа за становништво износила 5,08% и била је нижа за 15 бп у односу на просјечну стопу из 2021. године. Домаће банке су биле у могућности да одрже каматне стопе на кредите на ниским нивоима због ниских трошкова финансирања, с обзиром на то да у структури извора банака доминирају депозити домаћих резидентних сектора (92,4%), од којих се чак двије трећине односи на депозите на трансакционим рачунима и депозите по виђењу, а чије се каматне стопе још увијек налазе на веома ниским нивоима¹⁵.

У сектору становништва забиљежена је нешто јача кредитна активност у односу на сектор нефинансијских приватних предузећа те је учешће ових кредита у укупној активи банкарског сектора порастао за 27 бп у 2022. години и чини 29,6% укупне aktive. Годишњи раст кредита становништву износио је 5,2%, а најјача кредитна активност остварена је у другом кварталу, услед повећане потражње за кредитима опште потрошње и за кредитима стамбене намјене. Као резултат опоравка личне потрошње након изласка економије из кризе изазване вирусом корона и повољних услова финансирања, забиљежена је повећана потражња за кредитима становништва у

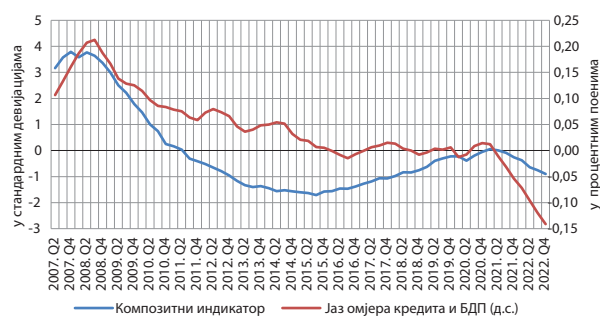
првом дијелу 2022. године. С друге стране, растући ризици у вези с продуженом геополитичком неизвјесношћу и високом инфлацијом ипак су преовладавали у наставку године, што је умањило склоност ка потрошњи те је уз благо пооштравање кредитних стандарда довело до успоравања кредитне активности у сектору становништва у другој половини године. Према подацима из Анкете о кредитној активности банака, пооштравање кредитних стандарда у одобравању кредита становништва било је најизраженије у трећем кварталу 2022. године и то у нешто већој мјери у сегменту стамбеног кредитирања у односу на кредитирање опште потрошње, да би у четвртм кварталу поново дошло до ублажавања кредитних стандарда у оба сегмента. Кредити за општу потрошњу на које се односи чак три четвртине укупног кредитирања сектора становништва забиљежили су годишњи раст од 5,5%, док су кредити за стамбену намјену и поред рекордне вриједности новоодобрених пласмана у овој години и снажног раста цијена некретнина ипак остварили скромнији годишњи раст од 3,9% и још увијек чине мање од једне четвртине укупног кредитног портфолија сектора становништва (деталније описано у Текстном оквиру 2: *Тржиште некретнина у Поглављу 2*).

На Графикону 5.5 приказана је процјена финансијског циклуса за БиХ, базирана на два основна индикатора¹⁶. Јаз односа кредита и БДП-а представља референтни односно „бенчмарк“ индикатор за процјену кредитног циклуса и изражен је у процентним поенима (десна оса графикона). Композитни индикатор је креиран на основу већег броја појединачних финансијских и економских показатеља за које је утврђено да у значајној мјери одражавају финансијски циклус БиХ, а изражен је у стандардним девијацијама (лијева оса графикона). Динамика кретања оба индикатора је слична и показује изразито висок позитиван јаз у почетном периоду приказаном на графикону, док у рецентнијем периоду сугерише како су вриједности финансијског циклуса негативне. Јаз односа кредита и БДП-а показује позитиван циклус од чак 20% током 2008. године, након чега слиједи нагло успоравање кредитирања те кредитни циклус почетком 2016. године улази у негативну територију. Од тада па до првог квартала 2021. године, циклус се кретао око свог дугорочног тренда с мањим позитивним и негативним одступањима. У посљедњих седам квартала, финансијски циклус у БиХ се налази у силазној фази и негативан јаз се непрекидно продубљује те на крају четвртог квартала 2022. године износи чак -14,1%, што указује на изразито слабу кредитну активност без опипљивих ризика од прегријавања.

¹⁵ Детаљније описано у поглављу Домаћинства (Графикони 3.10 и 3.11).

¹⁶ Методологија процјене финансијског циклуса за БиХ урађена је у складу с препорукама Базелског комитета за банкарску супервизију (БЦБС) и дјелимично је прилагођена домаћој економији и доступним серијама података. Детаљно описано у Извјештају о финансијској стабилности за 2021. годину (Текстни оквир 4: *Процјена финансијског циклуса за БиХ*) на сљедећем линку: <https://www.cbbh.ba/Content/Archive/575>.

Графикон 5.5: Процјена финансијског циклуса за БиХ

Извор: ЦББиХ

Композитни индикатор у рецентном периоду указује на нешто мањи негативни циклус од око -0,9 стандардних девијација. Наведена разлика на самом крају узорка је условљена осталим варијаблама које су укључене у процјену индикатора, попут индекса цијена некретнина и стопе незапослености, а које доприносе одређеном опоравку финансијског циклуса у посљедњих неколико квартала.

ЦББиХ је на основу индикатора финансијског циклуса који су послужили као улазне варијабле за модел, развила аналитички оквир за калибрацију противцикличког заштитног слоја капитала (енгл. Countercyclical Capital Buffer – CcyB) који се од другог квартала 2022. године ажурира на кварталној основи (Текстни оквир 3). Силазна фаза финансијског циклуса, заједно с осталим индикаторима који користе приликом калибрацију противцикличког заштитног слоја капитала, не указују на јачање цикличких ризика у 2022. години, што имплицира да у тренутним околностима не би постојала потреба за увођењем додатног заштитног слоја капитала за банке од стране регулатора. Продужени период инфлације, уз даље погоршавање економских кретања, постепено поопштравање услова финансирања и корекцију каматних стопа на домаћем тржишту могао би и у 2023. години умањити склоност ка потрошњи и потражњу за кредитима, због чега ће финансијски циклус током наредне године засигурно остати у фази рецесије. Очекивана стабилизација инфлације у 2024. години требала би успорити снажан номинални раст БДП-а, због чега би се негативан јаз требао постепено почети затварати, што би уз опоравак кредитне активности могло довести до преласка финансијског циклуса у позитивну територију.

Текстни оквир 3: Аналитички оквир за калибрацију контрацикличког заштитног слоја капитала у БиХ

ЦББиХ је сет индикатора који су развијени за процјену финансијског циклуса додатно проширила и сачинила „Топлотну мапу“ (енг. Heat map), како би добила индиције

да ли постоји прегријавање у одређеним сегментима економије. У складу с препорукама Базелског комитета за банкарску супервизију индикатори финансијског циклуса представљају полазну основу, односно улазне варијабле за калибрацију противцикличког заштитног слоја капитала. Уз индикаторе финансијског циклуса, јаз односа кредита и БДП-а и композитни индикатор, аналитички оквир укључује и додатне индикаторе који су засновани на кредитима, на тржишту некретнина, макроекономским показатељима и показатељима у вези с кредитним условима. Дакле, користи се укупно 18 индикатора подијељених у четири групе. Прву групу чине **основни индикатори**: јаз односа банкарских кредита приватном сектору и БДП-а¹⁷, јаз односа укупних кредита и БДП-а¹⁸, индекс финансијског циклуса и годишња промјена односа банкарских кредита приватном сектору и БДП-а. У другу групу убрајају се **кредитни индикатори**: номинални годишњи раст банкарских кредита приватном сектору, номинални годишњи раст укупних кредита приватном сектору (који укључује задуженост приватног сектора код домаћих финансијских институција и спољну задуженост приватног сектора), номинални годишњи раст кредита нефинансијских предузећа и номинални годишњи раст кредита становништва. У групу **индикатора с тржишта некретнина** укључени су: однос новоодобрених кредита нефинансијским предузећима и БДП-а (посљедња четири квартала), однос новоодобрених кредита становништву и БДП-а (посљедња четири квартала), номинални годишњи раст цијена некретнина, годишња промјена индекса цијена некретнина и однос дефицита текућег рачуна и БДП-а (ануализиран). Посљедња група индикатора односи се на **индикаторе кредитних услова** и састоји се од 5 индикатора: распон каматних стопа за нефинансијска предузећа, распон каматних стопа за становништво, кредитни стандарди за одобравање кредита нефинансијским предузећима, кредитни стандарди за одобравање кредита становништву у категорији стамбених кредита и кредитни стандарди за одобравање кредита становништву у категорији потрошачких кредита.

Коначна препорука за CcyB стопу доноси се на основу пондерисане просјечне оцјене за све коришћене индикаторе. Сигнал за увођењем CcyB представља пондерисана просјечна оцјена свих индикатора која премашује вриједност 5. Регулаторни оквир и у БиХ предвиђа горње ограничење стопе контрацикличког заштитног слоја капитала од 2,5%, а у складу с искуствима других земаља, у анализи смо претпоставили њено линеарно распоређивање с помацима од 0,5%.

Свеобухватна процјена индикатора на основу којих се може вршити калибрација CcyB приказује се у облику „Топлотне мапе“. Боје на „Топлотној мапи“ постављене су према типичној „црвено-жута-зеленој“ градијалној структури коју централне банке обично користе како би

¹⁷ Референтни индикатор, дефинисан у складу с ЦББиХ методологијом.

¹⁸ ЦББиХ методологија.

ТОЗ: Топлотна мапа																					
																		Q4 2022.			
Основни ССуВ индикатори	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Вриједност	Оцјена	ССуВ стопа	Пондер	
Јаз односа банкарских кредита приватном сектору и БДП-а																		-14,1%	1	0,0%	9%
Јаз односа укупних кредита и БДП-а																		-11,2%	1	0,0%	3%
Индекс финансијског циклуса																		-0,90	4	0,0%	45%
Годишња промјена односа банкарских кредита приватном сектору и БДП-а																		-5,0%	1	0,0%	3%
Кредитини индикатори	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Вриједност	Резултат	ССуВ стопа	Пондер	
Номинални годишњи раст банкарских кредита приватном сектору																		4,8%	4	0,0%	3%
Номинални годишњи раст укупних кредита приватном сектору																		6,6%	5	0,0%	3%
Номинални годишњи раст кредита нефинансијских предузећа																		5,3%	5	0,0%	3%
Номинални годишњи раст кредита становништва																		5,2%	5	0,0%	3%
Индикатори тржишта некретнина	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Вриједност	Оцјена	ССуВ стопа	Пондер	
Однос новоодобрених кредита нефинансијским предузећима и БДП-а (последња четири квартала)																		7,5%	5	0,0%	3%
Однос новоодобрених кредита становништву и БДП-а (последња четири квартала)																		7,8%	5	0,0%	3%
Номинални годишњи раст цијена некретнина																		19,0%	10	2,5%	5%
Годишња промјена индекса цијена некретнина																		0,9%	5	0,0%	5%
Однос дефицита текућег рачуна и БДП-а (ануализиран)																		-4,5%	4	0,0%	2%
Индикатори кредитних услова	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Вриједност	Оцјена	ССуВ стопа	Пондер	
Распон каматних стопа за нефинансијска предузећа																		3,0%	5	0,0%	2%
Распон каматних стопа за становништво																		4,0%	7	1,0%	2%
Кредитни стандарди за одобравање кредита нефинансијским предузећима																		-14,0%	4	0,0%	2%
Кредитни стандарди за одобравање кредита становништву у категорији стамбених кредита																		-29,0%	3	0,0%	2%
Кредитни стандарди за одобравање кредита становништву у категорији потрошачких кредита																		-14,0%	4	0,0%	2%
Извор: ЦББиХ																			Оцјена	ССуВ стопа	Пондер
																			4,1	0,0%	100%

дале визуалni приказ добијених резултата који указује на степен ризика. Оцјене у распону 8 - 10 на „Топлотној мапи“ приказане су различитим нијансама црвене боје и означавају висок степен ризика и хитну потребу за увођењем позитивне ССуВ стопе. Оцјене у распону 4 - 7 су приказане различитим нијансама жуте боје, а оне с тамнијим нијансама наранџасте боје указују на потребу за активацијом ССуВ стопе. Оцјене у распону 1 - 3 приказане су зеленом бојом на „Топлотној мапи“ и не указују на ризике у смислу прегријавања финансијског циклуса. „Топлотна мапа“ и резултати спроведене анализе с подацима за четврти квартал 2022. године приказани су у наставку.

Prosječna ponderisana ocjena svih indikatora na osnovu kojih se vrši kalibracija protivcikličkog zaštitnog sloja kapitala u četvrtom kvartalu 2022. godine pokazuje da u ovom trenutku nema signala za uvođenje CCyB stope. Ukupni ponderisani rezultat iznosi 4,1, dakle ispod praga od 5, sa 0% preporučene stope CCyB. Iako su neki indikatori (kao što su uslovi kreditiranja ili kretanja cijena stanova) počeli signalizirati prelazak u uzlaznu fazu finansijskog ciklusa već prije nekoliko kvartala, većina kreditnih indikatora, kao i kompozitni indikator potvrđuju da se promjena još nije dogodila.

У 2022. години изложеност банкарског сектора према сектору владе благо се повећала у односу на претходну годину, али се још увијек налази на умјереном нивоу па самим тим и ризици по финансијску стабилност који произлазе из сектора владе нису високи. Према подацима монетарне и финансијске статистике ЦББих, укупна изложеност банкарског сектора према сектору владе на крају 2022. године износила је 3,05 милијарди КМ и већа је за 77,5 милиона КМ или за 2,6% у односу на претходну годину. Банке су у 2022. години повећале изложеност према сектору владе по основу куповине ентитетских вриједносних папира, док је истовремено евидентирано благо смањење кредитних пласмана Владином институцијама те је учешће Владиног дуга у укупној активи банкарског сектора смањено на ниво од 7,7%. На нивоу цјелокупног банкарског система, изложеност ка сектору владе на крају 2022. године је била на нивоу од 75,9% регулаторног капитала банкарског система. Међутим, поједине банке имају високу изложеност ка сектору владе, близу максималне дозвољене границе до 300% регулаторног капитала, што их чини рањивијима у односу на остатак система, нарочито у околностима раста приноса ентитетских вриједносних папира који је отпочео у другој половини 2022. године. Услед раста приноса домаћих дужничких вриједносних папира, банке су

исказале негативне ревалоризационе вриједности по основу вредновања дужничких вриједносних папира, што је утицало на умањење вриједности њиховог редовног основног и регулаторног капитала. У циљу ублажавања негативних ефеката, Агенција за банкарство РС је крајем другог квартала 2022. године издала инструкцију којом је банкама омогућено да из обрачуна основног капитала искључе износ привременог регулаторног прилагођавања који се односи на промјене вриједности ревалоризационих резерви по основу вредновања дужничких вриједносних папира ентитетске Владе РС и јединица локалне самоуправе РС¹⁹. На Графикону 5.6 приказана је појединачна изложеност банака према свим нивоима власти у БиХ, укључујући и ванбуџетске фондове и фондове социјалне заштите²⁰.

У 2022. години ликвидна актива остварила је знатно мањи раст у поређењу с претходном годином, на што је највећи утицај имала краткорочна епизоде повлачења депозита из банкарског система БиХ. Већ од средине другог квартала, ниво депозита у банкарском систему БиХ је поново почео расти те је очуван задовољавајући ниво ликвидности банкарског сектора. У првом кварталу 2022. године забиљежено је смањење основних ликвидних средства у укупном износу од 704,5 милиона КМ или 6,4%, при чему је до највећег смањења ликвидне aktive дошло крајем фебруара, када је уследило иницијално повлачење депозита из банака *Сбер групуације* (458,3 милиона КМ). Смањење основних ликвидних средства настављено је током мјесеца марта и априла, када је забиљежен значајнији одлив депозита и из осталих банака у систему (545,5 милиона КМ). Од мјесеца маја 2022. године, ликвидна средства

у банкарском сектору БиХ су поново почела расти, а исти тренд настављен је до краја године. Ликвидна актива је на крају године износила 10,88 милијарди КМ и виша је за 1,3% у односу на прошлу годину, али се у односу на претходну годину, учешће ликвидне у укупној активи се благо смањило. У оквиру ставки ликвидне aktive највише су повећана средства на рачунима депозита код иностраних банака и то за 5,5% те готовина у трезорима банака за 2,8%, док су средства на рачуну резерви код ЦББиХ остала на готово истом нивоу с краја претходне године.

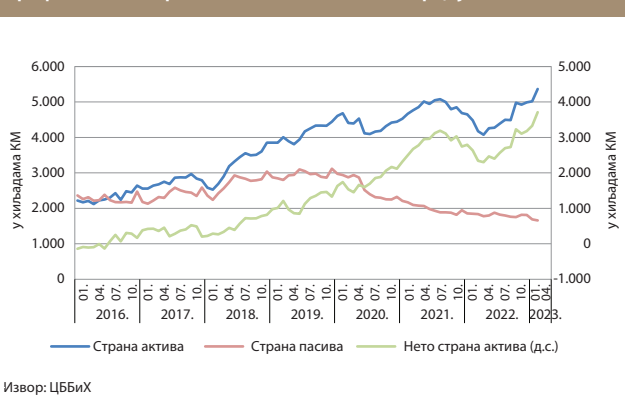
У структури извора средстава обавеза према нерезидентима су се наставиле смањивати у току 2022. године те се њихово учешће у структури укупних извора средстава први пут смањило на ниво нижи од 5% на краја првог квартала 2023. године. Према подацима ЦББиХ, страна пасива банкарског сектора на крају 2022. године износи 1,81 милијарду КМ и биљежи смањење у износу од 135,9 милиона КМ или 7% у односу на крај претходне године. Тренд пада стране пасиве је настављен и током првог квартала 2023. године, када се вриједност стране пасиве комерцијалних банака у БиХ спустила на историјски минимум у износу од 1,5 милијарди КМ (Графикон 5.7). С друге стране, инострана актива комерцијалних банака је до краја априла 2022. године биљежила постепени пад вриједности, након чега је почела интензивније расти. На крају године, страна актива је достигла вриједност од 4,9 милијарди КМ, да би на крају првог квартала 2023. године остварила историјски максимум у износу од 5,5 милијарди КМ. Пораст стране active банке су оствариле као резултат повећања средстава на рачунима депозита код иностраних банака, пораста инвестирања у иностране обвезнице Влада и корпорација те по основу повећања краткорочних трансакција инвестирања повезаних с иностраним банкама. У околностима раста каматног ризика који долазе из међународног окружења, регулатори су почетком другог квартала 2023. године донијели одлуке о привременим мјерама за ограничавање изложености банака према централним владама или централним банкама изван БиХ на максималан износ у висини од 100% регулаторног капитала²¹. Резултати спроведене анализе о међубанкарским и прекограничним изложеностима с подацима на крају 2022. године указали су да већи ризик заразе произлази из прекограничних изложености него услед изложености на домаћем међубанкарском тржишту (Текстни оквир 4).

¹⁹ Инструкција о привременој мјери која се односи на израчунавање регулаторног капитала банке, август 2022. године и Инструкција о измјени инструкције о привременој мјери која се односи на израчунавање регулаторног капитала банке, фебруар 2023. године.

²⁰ Подаци о појединачним изложеностима банака преузети из монетарне и финансијске статистике ЦББиХ. У складу с методологијом ММФ-а, подаци о ентитетским вриједносним папирима укључују и вриједносне папире јавних предузећа.

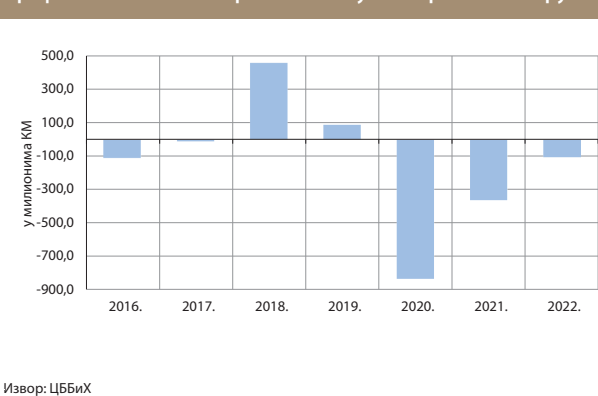
²¹ Детаљније објашњено у регулаторном оквиру.

Графикон 5.7: Страна актива и пасива комерцијалних банака

Банкарски сектор БиХ је у 2022. години забиљежио нето одлив стране пасиве у износу од 106,8 милиона КМ (Графикон 5.8). Пад стране пасиве је посљедица одлива по свим категоријама стране пасиве, а у највећој мјери смањења обавеза према већинским страним власницима. Због раста ризика у макроекономском окружењу, не очекује се значајнији раст кредитне активности који би вршио притисак на изворе финансирања. Вјероватно је да ће и у наредном периоду страна пасива наставити опадајући тренд, имајући у виду стални раст домаћих извора средстава. У току 2022. године, највећи дио кредитних активности финансиран је из домаћих извора. Међутим, битно је истаћи да је рочна структура домаћих извора финансирања додатно погоршана у посматраном периоду услед повећања учешћа краткорочних депозита у укупним депозитима.

Графикон 5.8: Токови стране пасиве у банкарском сектору

Текстни оквир 4: Мрежна анализа прелијевања системских ризика

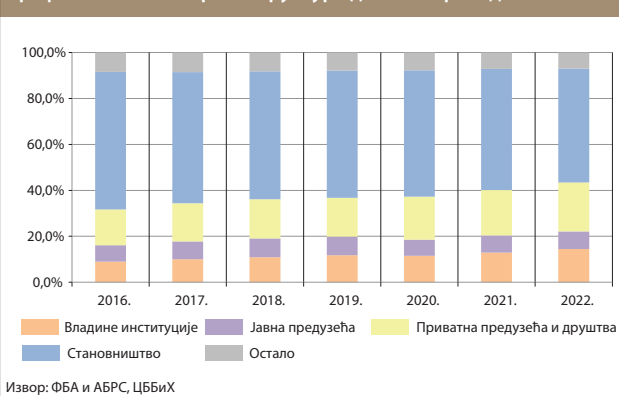
Иако ни у претходним годинама међубанкарске изложености нису биле значајне, према подацима с краја 2022. године међусобне изложености домаћих комерцијалних банака смањене су у односу на крај претходне године, како по укупном износу изложености²², тако и према броју међусобних веза међу банкама. Самим тим, ризици међубанкарске заразе услед прелијевања системских ризика међу банкама су додатно смањени, што је потврдила и спроведена мрежна анализа прелијевања системских ризика. Спроведеном мрежном анализом, која је као и претходних година укључивала кредитни шок и шок финансирања, код већине банака у систему су утврђене ниже вриједности индекса заразе и индекса рањивости у односу на претходне године. Анализа прекограничне повезаности према подацима за крај 2022. године је указала да већи ризик заразе произилази из прекограничних изложености него услед изложености на домаћем међубанкарском тржишту. С обзиром на то да банкарским сектором у БиХ доминирају банке у већинском страном власништву, налази анализе су потврдили њихову значајну прекограничну изложеност и зависност првенствено о матичним банкарским групацијама. Највеће изложености бх. банака постоје према Италији, Аустрији и Њемачкој, а затим према Хрватској, Турској и Словенији. Ниво ризика прекограничне банкарске заразе процијењеног у анализи зависи од тога који од услова ће се изабрати за постојање прекограничне заразе. Строжи услов према којем банкарска зараза постоји ако дође до пада стопе адекватности капитала банке испод регулаторно прописаног нивоа услед неиспуњења обавеза и 50% престанка финансирања од стране нерезидентних сектора, показао је да би се десет банака могло суочити с поткапитализованошћу у случају великих шокова у једној од седам земаља, док би при истим шоковима три банке имале губитке који прелазе износ њеног основног капитала у случају великих шокова у једној од три земље (Италија, Њемачка, Турска). Битно је напоменути да индиректни ефекти заразе нису евидентирани захваљујући малим међубанкарским изложеностима и доброј капитализованости свих комерцијалних банака у БиХ. Такође, доношењем привремених мјера за ограничавање изложености банке које ће бити у примјени у периоду од 30. 09. 2023. до краја 2024. године, агенције за банкарство су ограничиле изложености банка према свим централним владама или централним банкама изван БиХ или изложености према истим као издаваоцима колатерала или пружаоцима нематеријалне кредитне заштите, а којима се додјељује пондер ризика 0%, на износ до 100% регулаторног капитала. Наведене

²² Укупне међубанкарске изложености комерцијалних банака у БиХ на дан 31. 12. 2022. износиле су 52,1 милион КМ, што је за 29,4% мања вриједност у односу на крај 2021. године.

привремене мјере агенција за банкарство ће водити додатном смањењу ризика који могу произаћи из прекомјерног прекограничног излагања банака.

У 2022. години биљежи се успоравање раста депозита домаћих резидентних сектора. Укупни депозити резидената на крају године износили су 29,2 милијарде КМ и у односу на крај 2021. године порасли су за 1,44 милијарде КМ или 5,2%. У 2022. години највећи допринос расту су дали депозити приватних нефинансијских предузећа који у укупним депозитима учествују с 21,3% (Графикон 5.9). Ови депозити су на крају 2022. године износили 6,23 милијарде КМ и забиљежили су пораст у износу од 742,1 милион КМ или 13,5% у односу на претходну годину. Такође, депозити Владиних институција забиљежили су значајан раст у износу од 649,3 милиона КМ или 18,2%, док су депозити јавних предузећа порасли за 147,8 милиона КМ или 7,1%. С друге стране, депозити становништва су на крају 2022. године износили 14,58 милијарди КМ и забиљежили су пад од 164 милиона КМ или 1,1% у односу на исти период претходне године.

Графикон 5.9: Секторска структура депозита резидената

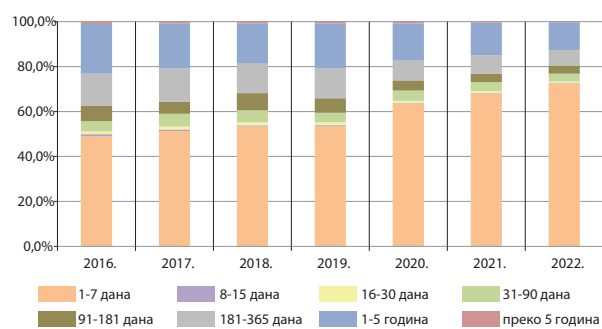

Према подацима ЦББиХ, на крају 2022. године *a-vista* депозити чинили су чак 68,1% укупних депозита становништва, при чему су депозити на трансакционим рачунима учествовали с 41,6%, а депозити по виђењу с 26,5% у укупним депозитима становништва. Истовремено, настављен је тренд смањивања учешћа дугорочних орочених депозита и то нешто интензивнији у односу на претходне године. Учешће дугорочних депозита у укупним депозитима становништва смањило се за 5 процентних поена у односу на претходну годину, с нивоа од 34,5% на крају 2021. године на ниво од 29,5% на крају 2022. године. Нагло повлачење депозита које је било узроковано почетком рата у Украјини, довело је до смањења депозита становништва свих категорија рочности у првом кварталу 2022. године, у укупном износу од 908 милиона КМ или 6,2%. Након иницијалног смањења депозита свих категорија рочности, до краја године једино су дугорочни депозити становништва наставили падати, док су остале категорије депозита

становништва почеле поново да биљеже постепени раст у другом дијелу године. Најинтензивнији раст остварили су депозити на трансакционим рачунима (618 милиона КМ или 11,3%) и краткорочни депозити (41,6 милиона КМ или 13,4%), док је на годишњем нивоу регистрован пад орочених дугорочних депозита у износу од 773,5 милиона КМ или 15,3%. Слични трендови обиљежили су и први квартал 2023. године у којем се наставља доминантан раст депозита на трансакционим рачунима, као и пад орочених депозита становништва. Уз повећану несигурност у вези с растом ризика у домаћем и међународном окружењу, оваквом тренду засигурно доприносе још увијек изразито ниске пасивне каматне стопе на ороченадепозитестановништва, нарочито у поређењу са снажном инфлацијом. Просјечена пондерисана каматна стопа на орочене депозите становништва у другој половини 2022. године забиљежила је раст од 40 базних поена, с просјечног нивоа од 0,89% у првом полугодишту на просјечан ниво од 1,29% у другој половини 2022. године, док је у истом периоду годишња инфлација порасла за 5,1 процентни поен (с нивоа од 11,45% у првом полугодишту на ниво од 16,53% у другом полугодишту 2022. године). Резултати анкете о инфлацијским очекивањима из децембра 2022. године указују на постепену стабилизацију краткорочних инфлацијских очекивања, али се ипак очекује и даље висока инфлација у 2023. години, што уз изразито ниске пасивне каматне стопе не доприноси мотивацији становништва у погледу орочавања депозита, нарочито на дужи рок.

У 2022. години настављено је скраћење рочности извора средстава. Оно је било израженије него у претходној години, с обзиром на то да су једино депозити на трансакционим рачунима остварили значајнији раст, што је довело до даљњег погоршања рочне структуре извора финансирања. Депозити с роком доспијећа од 1 до 7 дана су у 2022. години остварили годишњи раст од 11,7% те су повећали своје учешће у укупним депозитима за 4,5 процентних поена, достигавши ниво од 72,4% на крају 2022. године. Учешће категорије депозита преостале рочности од 91 до 180 дана задржало се на нивоу од 3,7% као и у претходној години, док су остале категорије депозита свих рочности забиљежиле пад учешћа у укупним депозитима. Нарочито је евидентно смањење учешћа депозита преостале рочности дуже од 1 године, које се с нивоа од 15% на крају 2021. године смањило на ниво од 12,7% укупних депозита свих резидентних и нерезидентних сектора на крају 2022. године. Учешће дугорочних депозита с преосталом рочношћу дужом од 5 година чини свега 0,3% укупних депозита (Графикон 5.10).

Графикон 5.10: Структура укупних депозита по преосталој рочности

Извор: ФБА и АБРС, ЦББиХ

Оцјена стабилности банкарског сектора сажета је на дијаграму индикатора финансијског здравља и приказује промјене главних индикатора на основу којих се оцјењује адекватност капитала, квалитет aktive, профитабилност, ликвидност и девизни ризик у банкарском сектору. У 2022. години банкарски сектор БиХ је задржао добру адекватност капитала, повећао квалитет aktive и профитабилност те очувао високу ликвидност упркос краткотрајној епизоди повлачења депозита из банкарског сектора. Унаточ томе, перцепција ризика је остала значајно повећана с обзиром на то да се очекује да би се двоцифрене стопе инфлације могле задржати у првој половини 2023. године, уз поступно смањивање у другом дијелу године, што би уз даље погоршавање економских кретања, постепено пооштравање услова финансирања и корекцију каматних стопа на домаћем тржишту могао резултирати јачањем и материјализацијом кредитног ризика у средњорочном периоду. Растући ризици у макроекономском окружењу и очекивано успоравање економске активности које ће према пројекцијама ЦББиХ бити најизраженије током 2023. године могло би резултирати додатним успоравањем кредитне активности која је ионако већ дужи временски период пригушена, нарочито у сектору нефинансијских предузећа.

Снажан раст профитабилности у 2022. години банке су оствариле првенствено захваљујући наставку раста оперативних прихода те благом расту нето каматних прихода услед благог раста кредитне активности, али и као резултат благог раста просјечних пондерисаних каматних стопа на новоодобрене кредите који је започео од трећег квартала. Вриједности индикатора ликвидности и даље одражавају високу ликвидност банкарског сектора, упркос благом паду оцјене која је забиљежена у овој години. Висока оцјена у сегменту девизне позиције која се налази на готово максималном нивоу указује да је изложеност девизном ризику изразито ниска, с обзиром на то да је EUR, сидрена валута домаће валуте у валутном одбору, доминантна страна валута у банкарском сектору. Банкарски сектор је адекватно капитализован значајно изнад прописаног регулаторног минимума,

а оцјена индикатора капитализованости је остала на нивоу из претходне године, док је оцјена у сегменту квалитета aktive значајно побољшана захваљујући смањењу учешћа неквалитетних у укупним кредитима.

Графикон 5.11: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора

Извор: ЦББиХ

Оцјена стабилности за сваку варијаблу заснована је на поједностављеној стандардизацији неколико индикатора који представљају основу за квантификацију синтетичке оцјене степена стабилности различитих сегмента пословања банкарског сектора. Да би индикатори били упоредиви, потребно их је прво трансформисати односно стандардизовати, након чега се у зависности од добивене вриједности z-скога сваком индикатору додељује оцјена у складу са релативним положајем у односу на његову емпијску дистрибуцију. Повећање удаљености од средишта дијаграма за сваку варијаблу, односно виша оцјена указује на пораст стабилности у систему, док оцјене које су ближе средишту указују на пораст ризичности или смањење отпорности банкарског сектора и у складу с тим и већу пријетњу стабилности.

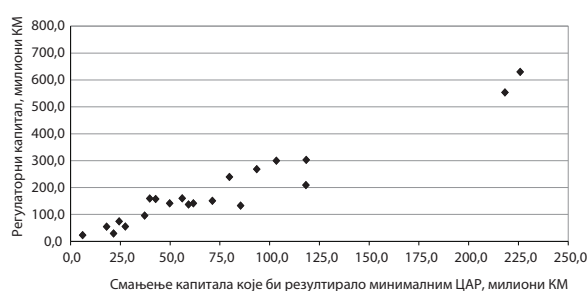
Банкарски сектор БиХ је на крају 2022. године био адекватно капитализован и све банке у систему испуњавају прописане регулаторне захтјеве у вези с адекватношћу капитала и стопама финансијске полуге. Стопе основног и редовног основног капитала на крају 2022. године износе 18,7%, стопа регулаторног капитала износи 19,6%, док стопа финансијске полуге на нивоу банкарског сектора износи 9,9%. Основни и регулаторни капитал забиљежили су раст од 3,5% и 4,1% односу на крај претходне године. У оквиру ставки капитала, расту капитала допринио је значајан износ укључене остварене добити из текућег периода и претходних година, док је с друге стране усљед раста приноса на дужничке вриједносне папире у које су банке инвестирале, дошло до смањења остале свеобухватне добити.

Укупан износ изложености ризику износи 20,5 милијарди КМ, што представља раст у износу од 757,8 милиона КМ или 3,8%. Од укупне изложености ризику на изложености пондерисане кредитним ризиком односи се 91,4% укупне изложености ризику, изложености за тржишни ризик чине 0,7% укупне изложености ризику, а изложености ризику за оперативни ризик чине 7,9% укупне изложености ризику. У структури укупне изложености ризику дошло је до повећања учешћа изложености за кредитни ризик, као одраз благог кредитног раста, док се изложеност за тржишни ризик смањила највећим дијелом као посљедица смањења нето отворене позиције за EUR валути код једне банке.

Графикон 5.12 приказује за колико би се требао смањити регулаторни капитал за сваку појединачну банку, уз укупни ниво пондерисаног ризика с краја 2022. године, да би се стопа адекватности капитала спустила на регулаторни минимум од 12%. На графикону се уочава да би већина банака

при непромијењеном нивоу ризичне активе могла поднијети значајно смањење регулаторног капитала прије него што би им се ЦАР спустио на доњу границу регулаторног минимума. Адекватност капитала банака које су у претходном периоду имале ниже индикаторе капитализованости у односу на просјек система се побољшала, укључивањем остварене добити текућег периода у капитал. Ипак, поједине банке у систему су рањивије у случају материјализације ризика, с обзиром на то да би релативно мала смањење регулаторног капитала код ових банака угрозила испуњавање прописаног нивоа адекватности капитала.

Графикон 5.12: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 2022. године

Извор: ФБА и АБРС, ЦББиХ

У 2022. години настављено је побољшање индикатора квалитета активе на системском нивоу, које се огледа у најнижој вриједности некавалитетних према укупним кредитима која није забиљежена још од 2009. године. С друге стране, због успоравања раста реалне економске активности и високе инфлације, уз постепено пооштравање услова финансирања и раста каматних стопа на домаћем тржишту очекује се јачање и материјализација кредитног ризика у средњорочном периоду.

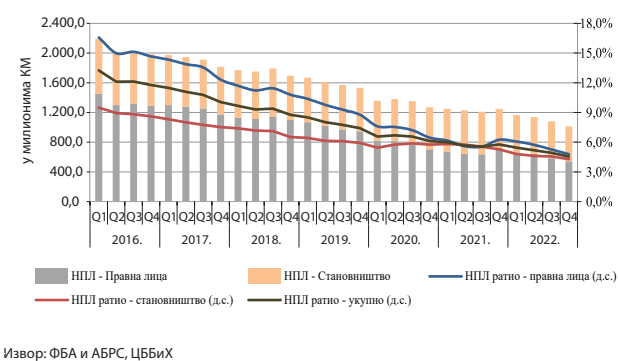
Учешће некавалитетне у укупној активи на крају 2022. године износи 2,5%, што представља снижење од 61 бп у односу на крај претходне године. У току године билансне и ванбилансне изложености у нивоу кредитног ризика 3 забиљежиле су смањење у износу од 235,7 милиона КМ (18%), док је укупна финансијска актива виша за 1,92 милијарде КМ или 4,7%. Највећи дио некавалитетне активе чине некавалитетни кредити који су на крају 2022. године износили 1,01 милијарду КМ и нижи су за 235,7 милиона КМ или 18,9% у односу на крај претходне године. Значајно смањење некавалитетних кредита уз истовремени раст укупних кредита резултирало је смањењем учешћа некавалитетних у укупним кредитима, тако да је на крају 2022. године НПЛ ратио износио 4,5%, што је најнижа вриједност забиљежена након избијања финансијске кризе 2009. године. Банке су током 2022. године оствариле смањење некавалитетних кредита у највећој мјери по основу рачуноводственог и

трајног отписа активе процијењене као губитак и спроведених активности на наплати некавалитетних потраживања. Уз трајни и рачуноводствени отпис и наплату некавалитетних потраживања, у 2022. години укупна вриједност кредита који су прешли из квалитетних у некавалитетна потраживања била је нешто нижа у односу на претходну годину, што је такође допринијело побољшању квалитета кредитног портфолија. Према подацима из ЦРК, у 2022. години забиљежена је нижа стопа „дифолта“ код сектора становништва у погледу вриједности и броја партија које су прешле из квалитетних у некавалитетна потраживања (с нивоа од 1,66% у 2021. години на ниво од 1,23%). Истовремено, негативни спољни шокови који су довели до снажног раста ризика у макроекономском окружењу и посљедице пандемије изазване вирусом корона у већој мјери одразиле су се на пословање предузећа која су осјетљивија на раст цијена сировина и која су била изложена потешкоћама у глобалним ланцима снабдијевања те је у сегменту правних лица дошло до раста стопе „дифолта“ с нивоа од 0,82% у 2021. на ниво од 1,31% у 2022. години.

Захваљујући донесеним мјерама регулатора, до краја 2022. године значајан раст каматних стопа (200 бп или више), евидентиран је у врло малом дијелу кредитног портфолија. Иако се не располаже подацима на нивоу банкарског система БиХ, индикативни су подаци ФБА, према којима је значајан раст каматне стопе с крајем 2022. године у односу на референтни датум (30. 06. 2022) утврђен код кредитног портфолија у износу од 108,5 милиона КМ, што чини свега 0,7% укупног кредитног портфолија банака из ФБиХ. Код кредитног портфолија правних лица, значајан раст каматне стопе утврђен је у износу од 103,5 милиона КМ или 1,2% кредитног портфолија правних лица, док је код кредитног портфолија физичких лица утврђен у износу од свега 5 милиона КМ или 0,06% портфолија физичких лица. Такође, банке из ФБиХ још увијек у својим портфолијима немају модификованих кредитних изложености дефинисаних одредбама Одлуке о привременим мјерама за ублажавање ризика раста каматних стопа.

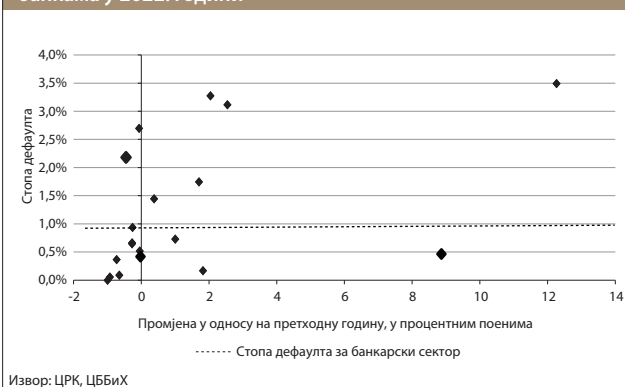
У току 2022. године некавалитетни кредити у сектору предузећа и становништва наставили су тренд пада, тако да је на крају 2022. године учешће некавалитетних у укупним кредитима у сектору предузећа износио 4,8%, док је у сектору становништва овај показатељ износио 4,3% (Графикон 5.13).

Графикон 5.13: Квалитет кредитног портфолија

У сегменту правних лица, готово у свим дјелатностима евидентирано је смањење некавалитетних потраживања. Ипак, већа стопа „дифолта“ која је забиљежена у 2022. години у сегменту правних лица указује да је дошло до материјализације кредитног ризика код нефинансијских предузећа која су у највећој мјери била погођена негативним ефектима кризе изазване вирусом корона и посљедицама геополитичке ситуације након почетка рата у Украјини које су се прелиле на домаћу економију. Анализом стопе „дифолта“ по банкама може се закључити да је код више од половине банака у систему дошло до јачања кредитног ризика или је кредитни ризик остао на приближно истом нивоу као и претходне године (Графикон 5.14)²³. Због наставка слабљења макроекономских прилика и високе инфлације, кредитни ризик у сектору нефинансијских предузећа може се оцијенити повећаним те се нешто значајније погоршање квалитета кредитног портфолија корпоративног сектора може очекивати у средњорочном периоду.

Графикон 5.14: Стопа дефолта у сектору предузећа, по банкама у 2022. години

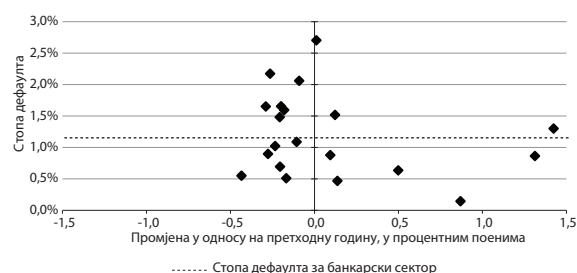

На пад стопе дифолта у сектору становништва готово подједнак утицај су имала кретања у свим банкама, које су забиљежиле нижу стопу дифолта у односу на

²³ На Графикону 5.13 није приказана једна банка која је outlier, с обзиром на то да је у претходној години имала занемарљиво малу вриједност стопе „дифолта“, због чега је у 2022. години забиљежила драстично процентуално повећање стопе „дифолта“.

претходну годину. С друге стране, издвајају се двије банке с релативно високим учешћем некавалитетних у укупним кредитима, које су забиљежиле јачи интензитет рекласификације у некавалитетне кредите у 2022. години (Графикон 5.15). Иако је у сектору становништва забиљежена нижа стопа дифолта у односу на претходну годину, у 2022. години дошло је до значајнијег повећања кредита нивоа кредитног ризика 2, у износу од 176,4 милиона КМ или 25%, што указује да долази до постепеног раста кредитног ризика, а ризик је најизраженији у портфолију кредита становништва намијењених за општу потрошњу.

Графикон 5.15: Стопа дефолта у сектору становништва, по банкама у 2022. години

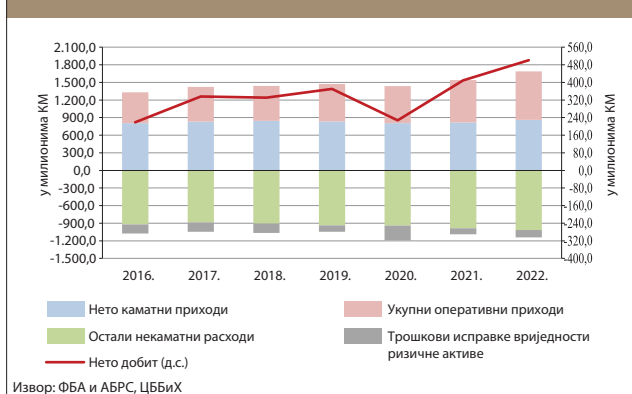

У 2023. години очекује се наставак раста каматних стопа, с обзиром на то да се до краја 2022. ефекти поштравања монетарних политика водећих централних банака и раст каматних стопа на тржишту еврозоне готово и нису прелили на трошкове финансирања сектора становништва. И док су с једне стране банке значајно смањиле каматно индуковани кредитни ризик повећавајући кредитирање уз фиксну каматну стопу, с друге стране, уколико наставе с оваквим праксама, у средњем року могле би се суочити с притиском на одржавање стабилних нето каматних маржи. У околностима високе инфлације, очекује се притисак на повећање каматних трошкова на домаће изворе средстава. И поред тога, за разлику од европског тржишта, гдје су депоненти почели повлачити депозите незадовољни висином каматних стопа, банке у БиХ ће у знатно мањој мјери бити суочене с оваквим сценаријом услед ограничених алтернативних облика инвестирања и штедње на домаћем тржишту. Из оваквих кредитних политика евидентно је да банке рачунају да ће моћи одржати стабилан раст депозита уз ограничени раст каматних стопа на депозите те да су процјене раста трошкова финансирања значајним дијелом уградиле у ефективну каматну стопу на новоуговорене кредите с фиксном каматном стопом. У складу с праксама из претходних година, може се очекивати да ће било какву неравнотежу у активним пословима с клијентима која утиче на пад нето прихода надокнадити смањењем трошкова пословања и повећањем накнада за извршене услуге у оквиру оперативних прихода.

Банкарски сектор БиХ је на крају 2022. године

исказао рекордну нето добит и остварио знатно више стопе повраћаја на просјечну активу и просјечни капитал у релативно неповољном макроекономском окружењу. У наредном периоду, услед очекиваног јачања кредитног ризика, банкарски сектор би се могао суочити с притисцима на профитабилност. Банкарски сектор БиХ је на крају 2022. године исказао рекордну нето добит, која је први пут прешла вриједност од пола милијарде КМ (500,7 милиона КМ), што представља респектабилан ниво остварене добити виши чак за 22,4% у односу на исти период прошле године. Раст профитабилности банке су оствариле по истом моделу као и у периоду прије избијања пандемије. Највећи допринос расту профитабилности и даље даје непрекидан, динамичан раст укупних оперативних прихода које су банке оствариле по основу повећања прихода од накнада за извршене услуге. У току 2022. године готово све банке су повисиле накнаде на извршене услуге, с обзиром на то да је за вријеме кризе изазване вирусом корона већина банка замрзнула раст накнада како би грађанима и предузећима пружила адекватну подршку у борби с негативним посљедицама пандемије. Основни извори прихода за банке, каматни приходи, наставили су тренд раста започет у другом дијелу 2021. године, уз истовремени пад каматних расхода. Раст каматних прихода остварен је захваљујући благом расту кредитне активности те благом расту просјечних пондерисаних каматних стопа у сектору нефинансијских предузећа који је забиљежен у другом дијелу године. На расходовној страни је, услед пораста трошкова исправке вриједности ризичне активе, те осталих пословних и директних трошкова, али и укупних оперативних расхода, дошло до раста укупних некамотоносних расхода (Графикон 5.16).

Графикон 5.16: Добит банкарског сектора

Све банке у систему су исказале позитиван финансијски резултат, при чему је и даље највећи дио добити банкарског сектора сконцентрисан у неколико великих банака. Тако су двије највеће банке оствариле добит која чини 42,6% добити читавог сектора, док су четири најпрофитабилније банке генерисале 58,3% укупне нето добити банкарског сектора.

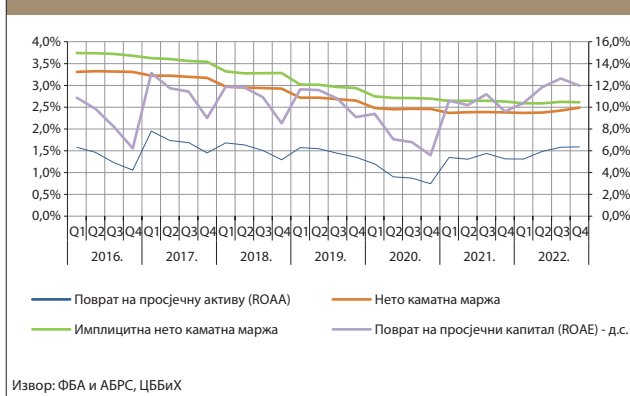
Укупни каматни приходи на крају 2022. године износили

су 1 милијарду КМ и у односу на исти период прошле године већи су за 6,4 милиона КМ или 0,6%. Укупни расходи по каматама и остали слични расходи су на крају године износили 143,2 милиона КМ и мањи су за 34,9 милиона КМ или 19,6% у односу на исти период претходне године. Нето каматни приходи износили су 859,9 милиона КМ и већи су за 41,4 милиона КМ или 5,1% у односу на исти период претходне године.

У 2022. години настављен је динамичан раст укупних оперативних прихода, који су на крају године износили 829 милиона КМ. Укупни оперативни приходи су у односу на исти период прошле године повећани за 108,6 милиона КМ или 15,1%. Раст оперативних прихода банке су оствариле у највећој мјери по основу повећања накнада за извршене услуге, што значајно доприноси одржавању високог нивоа профитабилности у систему. Учешће оперативних прихода у укупном приходу банкарског сектора износи 45,2% и више је за 3,5 процентних поена у односу на претходну годину.

Индикатори профитабилности ROAA и ROAE на крају четвртог квартала 2022. године износе 1,6% односно 12,0% респективно и биљеже раст вриједности од 0,3 односно 2,4 процентна поена у односу на исти период претходне године. Раст индикатора профитабилности резултат је више остварене добити на крају 2022. године у односу на исти период претходне године, уз истовремено занемарљив раст просјечне активе и пад просјечног капитала (Графикон 5.17)²⁴.

Графикон 5.17: Индикатори профитабилности

У 2022. години банке су под утицајем краткорочне епизоде повлачење депозита забиљежиле благи пад вриједности индикатора ликвидности у односу на претходну годину. На крају 2022. године ликвидна средства су чинила 30,5% активе банкарског сектора, док је 48,4% краткорочне пасиве било покривено ликвидним средствима. (Графикон 5.18). Индикатор депозита према кредитима на крају 2022.

²⁴ Имплицитна нето каматна маржа представља однос нето каматних прихода и просјечне каматоносне активе. Просјечна каматоносна актива на крају четвртог квартала израчуната је као просјек стања каматоносне активе на крају четвртог квартала претходне године и четвртог квартала текуће године.

године достигао је ниво од 130,8% те указује да се кредитна активност на домаћем тржишту у потпуности финансира из депозита нефинансијских сектора.

Графикон 5.18: Индикатори ликвидности

Извор: ФБА и АБРС, ЦББиХ

Коефицијент покрића ликвидности (енгл. *Liquidity Coverage Ratio* – ЛЦР) на нивоу банкарског сектора износи 213,8%. На крају 2022. године све банке испуњавају захтјеве у вези с ЛЦР-ом, а већина значајно изнад прописаног регулаторног минимума²⁵. Коефицијент нето стабилних извора финансирања (НСФР) је на крају 2022. године износио 163,5% и све банке у систему биљеже знатно више вриједности индикатора од минимално прописане која износи 100%. Краткорочни ликвидносни шок у првом кварталу 2022. године резултирао је падом коефицијента ЛЦР за 18 процентних поена на ниво од 198,8% у првом кварталу 2022. године. Већ од другог квартала, вриједност индикатора ЛЦР је поново почела расти, да би годину дана након ликвидносног шока, вриједности ЛЦР-а забиљежила значајан раст и достигла ниво од 242,7%.

Текстни оквир 5: Тестови на стрес солвентности

Тестирање отпорности банака на стрес на бази података с краја 2022. године спроведено је у периоду када су макроекономски подаци недвосмислено потврдили економски опоравак у протеклој години, док у исто вријеме долази до јачања неизвјесности у погледу будућих економских кретања у средњорочном периоду. У складу с тим, креирани су макроекономски сценарији у којима се претпостављају макроекономски шокови за које постоји вјероватноћа да би се могли материјализовати услед присутних економских неизвјесности и ризика. Резултати тестирања на стрес проведених у банкарском сектору БиХ указују на то да су акумулисани вишкови капитала довољни да апсорбују претпостављене шокове чак и у јачем екстремном сценарију, тако да се и у временском хоризонту тестирања на стрес од наредне три године капитализованост на нивоу сектора задржала изнад регулаторног минимума од 12%.

Тестирање отпорности на стрес банкарског сектора у временском хоризонту од 2023. до 2025. године спроводи се примјеном три различита сценарија, основног и два екстремна сценарија. Сценарији и претпоставке за тестирање на стрес постављени су на основу тренутних геополитичких дешавања у свијету, као и њихових импликација по глобалну економију и економију у БиХ те очекиваних импликација по бх. банкарски сектор. Квантификација сценарија обухвата пројекције макроекономских и финансијских варијабли – као што су реални БДП, инфлација, кредитни раст, каматне стопе на кредите становништву и предузећима и цијене некретнина (Табела ТО 5.1).

Табела ТО 5.1: Главне претпоставке у основном и екстремним цијенама

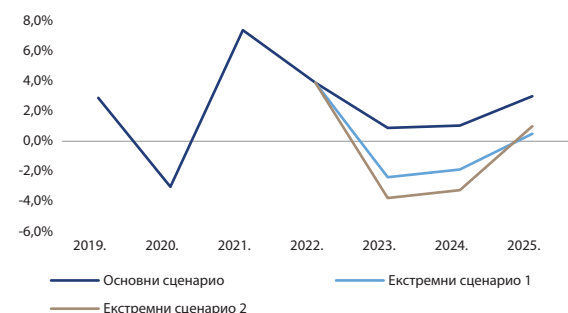
2022.	Основни сценарио			Екстремни сценарио 1			Екстремни сценарио 2			
	2023.	2024.	2025.	2023.	2024.	2025.	2023.	2024.	2025.	
Макроекономска кретања										
Реални БДП	3,9	0,9	1,0	3,0	-2,4	-1,9	0,5	-3,8	-3,2	1,0
Лична потрошња	4,9	-0,5	2,2	2,5	-2,7	-0,1	0,3	-3,7	-1,2	0,6
Бруто инвестиције	13,5	6,9	8,6	6,5	2,2	3,9	2,0	0,3	1,2	1,7
Извоз роба и услуга	24,6	1,5	5,9	7,0	-6,8	3,8	5,5	-12,6	4,3	5,0
Увоз роба и услуга	24,0	2,9	9,4	6,5	-2,6	7,7	4,4	-6,5	7,7	3,5
Инфлација (%)	14,0	6,1	3,0	2,0	9,6	5,5	3,0	11,8	6,9	5,0
Цијене некретнина	16,8	6,5	2,5	2,5	6,1	1,6	0,0	6,2	1,7	-1,0
Услови на финансијском тржишту										
Каматне стопе - становништво (%)	5,1	6,8	6,5	6,3	7,1	7,3	7,1	7,6	7,9	7,9
Каматне стопе - предузећа (%)	3,4	4,7	4,5	4,3	5,4	5,5	5,4	5,7	5,8	5,8
Кредитни раст - становништво	5,2	5,4	5,5	7,0	1,8	2,0	4,7	0,3	0,5	2,5
Кредитни раст - предузећа	4,4	3,7	3,8	4,8	1,0	1,5	3,0	-1,3	0,5	1,8

Извор: ЦББиХ

Напомена: Подаци за макроекономска кретања и кредитни раст представљају годишњу стопу промјене изражену у процентима.

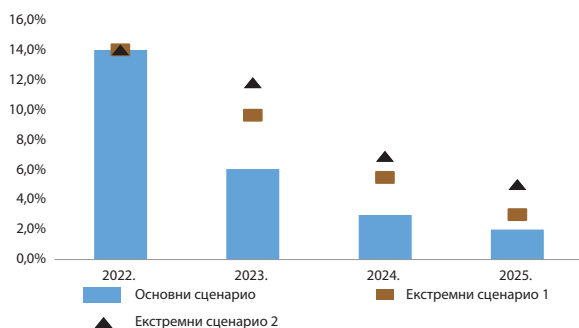
²⁵ У складу с Одлуком о управљању ризиком ликвидности банка („Службене новине ФБиХ“, бр. 39/21) и Одлуком о управљању ризиком ликвидности („Службени гласник РС“, бр. 62/21), минимални коефицијент покрића ликвидности износи 100%.

ТО 5.1 : Реални раст БДП-а

Извор: ЦББиХ

ТО 5.2: Стопа инфлације

Извор: ЦББиХ

Основни сценарио базиран је на службеним, јесењим пројекцијама ЦББиХ из новембра 2022. године, а кључни фактори који утичу на пројекције главних макроекономских варијабли су екстерни шок, односно рат у Украјини који је узроковао енергетску кризу у Европи, раст цијена енергената и хране те јачање долара у односу на евро. Иако је у 2022. години, упркос растућој инфлацији и погоршању монетарних услова, дошло до значајнијег економског раста бх. економије од очекиваног, основни сценарио предвиђа успоравање економске активности у 2023. услед настављених инфлаторних притисака као и успоравања раста економија главних трговинских партнера БиХ, што ће негативно утицати на обим спољнотрговинске размјене (Табела ТО 5.1). До краја временског хоризонта тестирања на стрес, уз слабење инфлаторних притисака, очекује се и постепени опоравак економске активности те реални раст БДП-а на годишњем нивоу од 3,0% у 2025. години. Заоштравање монетарне политике и подизање референтних каматних стопа водећих централних банака одразиће се и на значајније повећање каматних стопа у банкарском сектору БиХ у 2023. и 2024. години. Раст каматних стопа доприносиће успореној кредитној активношћу у наредне двије године након чега долази до постепеног опоравка у 2025. години.

Успорена економска активности одразиће се на пад тражње за некретнинама стамбене намјене, нарочито у 2024. години узоркованог сталним смањењем расположивог дохотка становништва, што ће резултирати и успореним растом цијена некретнина.

Екстремни сценарији су засновани на претпоставци о додатној ескалацији већ присутних поремећаја у глобалним ланцима снабдијевања што би довело до даљнег, снажног раста цијена енергента и хране, како на свјетском тако и на домаћем тржишту. Шок понуде би довео до наставка раста цијена већине сировина на свјетским тржиштима, што би се одразило на раст домаћих цијена хране и енергената, посебно цијена нафтних деривата и плина, с обзиром на апсолутну зависност од увоза ових производа. Након екстремно јаким инфлаторних притисака у 2022. години, у екстремним сценаријима се претпоставља наставак високих инфлаторних притисака у цијелом периоду тестирања на стрес, с тим да се у другој и трећој години тестирања на стрес очекују нешто ниже стопе инфлације. У сценаријима се надаље претпоставља да ће Европска централна банка (ЕЦБ) наставити са подизањем референтних каматних стопа као одговор на раст потрошачких цијена. Претпостављени, значајан раст домаћих каматних стопа је под утицајем претпоставки о кретању референтних каматних стопа ЕЦБ-а те порасту премије ризика земље од 200 базних поена у екстремном сценарију 1, односно 350 базних поена у екстремном сценарију 2. Раст каматних стопа продубио би негативни ефекат на домаћи БДП узрокован шоком агрегатне понуде те довео до снажне контракције економске активности у 2023. и 2024. години у оба екстремна сценарија уз благи опоравак у 2025. години. У стресним сценаријима претпоставља се и материјализација системских ризика на тржишту некретнина гдје се у 2024. години очекује значајнији пад потражње за некретнинама услед сталног смањења расположивог дохотка становништва, што утиче на корекције цијена некретнина наниже до краја временског хоризонта тестирања на стрес.

Утицај тестова на стрес на стопу адекватности капитала квантификован је на основу почетног стања на дан 31.12.2022. Просјечна стопа адекватности капитала с којом су банке ушле у стрес тест износи 19,6%, при чему су све банке у систему биљежиле јако високу капитализованост. С обзиром на овако добру полазну основну, банкарски сектор је и поред очекиваног погоршања квалитета кредитног портфолија и ниже профитабилности показао висок степен отпорности на шокове претпостављене у основном сценарију. Стопа адекватности капитала смањила би се на 17,4% при чему би све банке у систему задржале стопу адекватности капитала изнад регулаторног минимума, с напоменом да двије банке за апсорпцију неповољних макроекономских

кретања до краја 2025. године исцрпљују вишак капитала и благо задиру у заштитни слој за очување капитала²⁶.

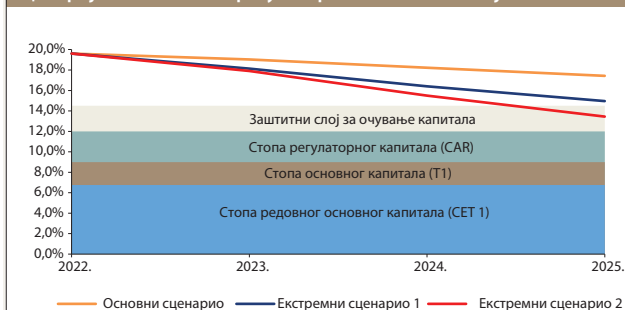
Сprovedено тестирање на стрес показало је отпорност банкарског сектора у цјелини и на претпостављено погоршање у макроекономским и финансијским условима из екстремног сценарија 1, при чему кључну улогу у амортизацији неповољних кретања у окружењу кретања има висок ниво акумулисаних капиталних вишкова, захваљујући чему су тренутни показатељи адекватности капитала банака значајно изнад минималних регулаторних захтјева (Графикон ТО 5.3). Посматрајући по појединачним банкама, у екстремном сценарију 1, након друге године тестирања на стрес двије банке не би задржале стопу адекватности капитала у минималним регулаторним оквирима, док би у трећој години још двије банке исказале потребе за додатним капиталом. Учешће активе ових четирију банака у укупној активи банкарског сектора на крају 2022. године износио је 11,6%. Ако у обзир узмемо минималне регулаторне капиталне захтјеве, на нивоу система докапитализацијске потребе у блажем екстремном сценарију износе 72 милиона КМ, а стопа адекватности капитала би на крају временског хоризонта тестирања на стрес износила 14,9%. Приликом апсорпције претпостављених шокова у блажем екстремном сценарију, укупно шест банака у систему не би могло одржавати заштитни слој за очување капитала до краја временског хоризонта тестирања на стрес.

У случају материјализације још јачих шокова из екстремног сценарија 2 који претпоставља снажну контракцију економске активности, стопа адекватности капитала на нивоу система би се смањила на 13,4%. Иако би се стопа капитализованости задржала изнад регулаторног минимума од 12%, претпостављена снажна контракција економске активности у прве двије године тестирања на стрес довела би до постепеног исцрпљивања акумулисаног вишка капитала на нивоу система, односно заштитног слоја за очување капитала до краја временског хоризонта. Резултати анализе по појединачним банкама показују да се у тринаест банака у систему исцрпљује заштитни слој за очување капитала до краја временског хоризонта тестирања на стрес. Након друге године тестирања на стрес, појављују се и три банке које не испуњавају минимални регулаторни капитални захтјев од 12%, а до краја 2025. године још двије банке би имале потребе за додатним капиталом

²⁶ Према важећим Одлукама о израчунавању капитала, банке су обавезне да одржавају заштитни слој за очување капитала у облику редовног основног капитала у износу од 2,5% укупног износа изложености ризику. Заштитни слој капитала додаје се на стопу редовног основног капитала од 6,75% и не може се користити за одржавање стопе основног и укупног капитала. Одржавање прописаног заштитног слоја капитала услов је за исплату дивиденди за банке.

како би испуниле минималне капиталне захтјеве. Укупне докапитализацијске потребе на нивоу банкарског сектора до краја треће године тестирања би износиле 130 милиона КМ, што представља 0,3% бруто домаћег производа из 2022. године.

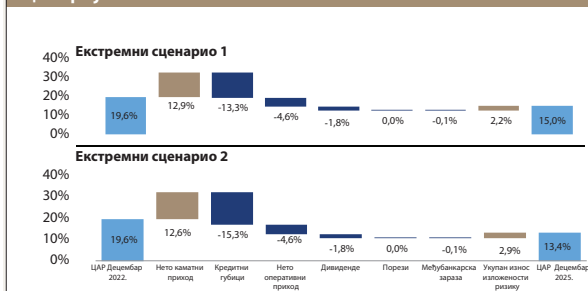
ТО 5.3: Стопа адекватности капитала у основном и два екстремна сценарија и минимални регулаторни капитални захтјеви

Извор: ЦББиХ

На графикону ТО 5.4 приказан је допринос појединих позиција биланса стања и успјеха на промјену стопе адекватности капитала на системском нивоу, кумулативно, у екстремним сценаријима, у периоду од краја 2022. до краја 2025. године. Пад капитализованости банкарског сектора у оба стресна сценарија прије свега је резултат повећаних губитака по основу кредитног ризика који произилазе из финансијских ставки активе, првенствено кредитног портфолија сектора предузећа и становништва. Капитализованост је такође под утицајем смањења нето оперативних прихода у односу на крај 2022. године. Нето каматни приходи, с друге стране, имају кључан позитиван допринос у одржавању адекватности капитала и то од 12,9% процентних поена у блажем и 12,6% процентних поена у јачем екстремном сценарију, без обзира на благо смањење до краја 2025. године. Такође, на капитализованост током стреса додатно дјелује и претпоставка исплате дивиденде у сва три периода тестирања на стрес као и у сва три сценарија. Утицај међубанкарске заразе у систему на капитализованост банака за сада је занемарљив.

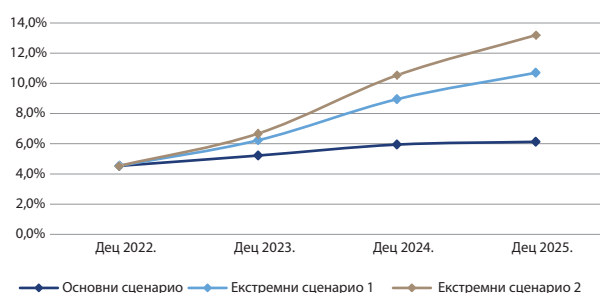
ТО 5.4: Утицај појединачних позиција на ЦАР у оба екстремна сценарија

Извор: ЦББиХ

Током 2022. године настављено је побољшање квалитета активе на системском нивоу, које се огледа у смањењу некавалитетних према укупним кредитима на ниво од 4,5%, што је резултат смањења износа некавалитетних потраживања те постепеног опоравка кредитне активности како у сектору предузећа, тако и у сектору становништва. И поред сталног побољшања индикатора квалитета активе, резултати тестова на стрес указују да је квалитет кредитног портфолија веома осјетљив на промјене макроекономских услова те већ у основном сценарију долази до погоршања квалитета кредитног портфолија у све три године тестирања. Тако би учешће некавалитетних у укупним кредитима на нивоу система могло порастати с 4,5% на крају 2022. године на 6,1% до краја 2025. године. У оба екстремна сценарија очекује се значајно повећање некавалитетних кредита до краја временског хоризонта тестирања на стрес на што утиче претпостављени снажан раст инфлације, контракција економске активности и значајан раст каматних стопа. Пројектовани раст некавалитетних потраживања евидентан је како у сектору предузећа тако и у сектору становништва, с тим што је раст НПЛ-ова снажнији у сектору предузећа.

ТО 5.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима

Извор: ЦББиХ

Текстни оквир 6: Тестови на стрес ликвидности

„Top-down“ макро стрес тест ликвидности спроводи се на кварталном нивоу и саставни је дио макропруденцијалног алата за откривање ризика ликвидности на нивоу банкарског сектора, као и потенцијалних потреба за ликвидношћу у случају финансијске кризе. Обрачун ликвидносне позиције у претпостављеним условима значајног стреса у три алтернативна неповољна сценарија у 30-дневном временском периоду базира се на приступу стандардизоване мјере коефицијента покрића ликвидности (ЛЦР), која је саставни дио нових регулаторних прописа за управљање ризиком ликвидности и за које је прописано да су банке дужне одржавати коефицијенте од најмање 100%. На основу резултата теста отпорности на стрес ликвидности спроведеног на бази података за крај 2022. године, као и компарацијом с резултатима тестова на стрес за прва три квартала 2022. и крај 2021. године, банкарски сектор у БиХ може се оцијенити прилично отпорним на шокове ликвидности и шокове на страни извора финансирања претпостављене у алтернативним сценаријима те је евидентно јачање ликвидносне позиције већине банака у сектору након краткорочног ликвидносног шока из првог квартала 2022. године. Овакви налази спроведеног тестирања на стрес првенствено су последица добре ликвидносне позиције свих банака у сектору и високих коефицијената ЛЦР који су по банкама на крају 2022. године износили од 159% до високих 900%.

Шокови у стрес тесту ликвидности калибрисани су коришћењем стручних процјена у ЦББиХ у облику три алтернативна неповољна сценарија. Први стресни сценарио претпоставља шок на страни сектора становништва и базира се на историјском догађају односно глобалној финансијској кризи у периоду 2008–2009, која је довела до краткорочног губитка повјерења у бх. банкарски сектор и последичног повлачења значајног дијела депозита становништва. Други стресни сценарио представља хипотетску системску кризу ликвидности у земљи, у којој би већи интензитет стреса извора финансирања за банке долазио из корпоративног сектора. Трећи, комбиновани стресни сценарио је екстремни сценарио који претпоставља комбинацију шокова из претходна два сценарија, с елементима идиосинкратичних шокова, као што су велика повлачења депозита, већа од очекиваних повлачења одобрених кредитних линија те стреса на финансијском тржишту који се огледа у великом паду вриједности свих вриједносних папира који се држе као ликвидна средства. Претпостављени шокови у овом сценарију су око два до три пута јачи од захтјева према ЛЦР регулативи, а циљ оваквог сценарија је да се идентификују и најмање слабости ликвидносних позиција банака.

Промјена нето ликвидносних одлива кроз три претпостављена сценарија резултат је већих ликвидносних одлива, док су укупни приливи задржани на истом нивоу у сва три сценарија. Укупна вриједност одлива ликвидних средстава у различитим сценаријима, као и промјена у структури у смислу контрибуције различитих категорија одлива на њихову укупну вриједност, разликује се по сценаријима. Такође, по сценаријима се претпоставља и различит ниво стреса на финансијским тржиштима (Табела ТО 6.1).

Табела ТО 6.1: Калибрација сценарија у стрес тесту ликвидности

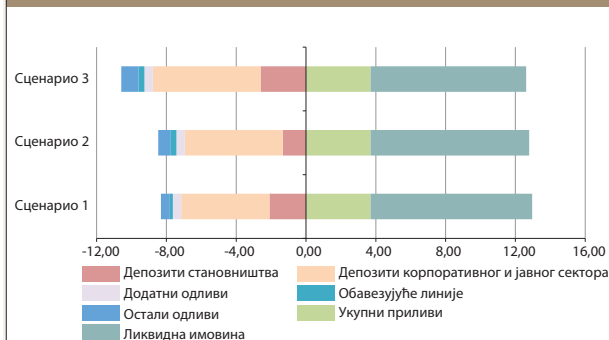
	ЛЦР параметар	Претпоставке за сценарио 1	Претпоставке за сценарио 2	Претпоставке за сценарио 3
Депозити становништва				
депозити с вишим стопама одлива				
категиорија 1	15%	20%	15%	30%
категиорија 2	20%	30%	20%	40%
стабилни депозити	5%	10%	5%	10%
остали депозити становништва	10%	15%	10%	20%
Оперативни депозити				
обухваћени системом осигурања	5%	5%	10%	10%
нису обухваћени системом осигурања	25%	25%	30%	35%
Неоперативни депозити				
обухваћени системом осигурања	20%	20%	25%	30%
нису обухваћени системом осигурања	40%	40%	45%	50%
Обавезујуће линије				
према физичким лицима	5%	5%	10%	10%
према правним лицима	10%	10%	20%	20%
према финансијским клијентима	40%	40%	50%	60%
Остали производи и услуге				
ванбилансне обавезе	5%	5%	10%	15%
неискоришћени кредити и аванси великим клијентима	10%	10%	20%	30%
кредитне картице	5%	10%	5%	15%
прекорачења по рачуну	5%	10%	5%	15%
ванбилансни производи по основу финансирања трговине	5%	5%	10%	15%
Ликвидна имовина нивоа 1				
имовина централне владе	100%	100%	95%	90%
имовина јединица регионалне или локалне самоуправе	100%	90%	85%	80%
Ликвидна имовина нивоа 2				
дужнички ВП привредних друштава	50%	50%	30%	25%

Напомена: Одабране су оне позиције код којих су стресни параметри различити од ЛЦР параметара.

Према резултатима тестирања на стрес спроведеног на бази података с краја 2022, у прва два сценарија све банке су успјеле апсорбовати интензиван стрес у временском периоду од 30 дана. Иако ниједна од банака не би у потпуности исцрпила свој заштитни слој ликвидности, двије банке у првом и четири банке у другом сценарију би требале искористити више од 70% својих ликвидних средстава како би покриле нето одливе новца након шока. Према претпоставкама из Сценарија 3, једна банка у сектору не би апсорбовала стрес ликвидности и финансирања у периоду од 30 дана без додатних ликвидних средстава, док би још неколико банака требале искористити знатан дио својих ликвидних средстава за покриће нето одлива након шока. С обзиром на то да се ради о изузетно јаком екстремном сценарију у којем се комбинују шокови из сектора становништва и корпоративног сектора, који су, уз то, јачег интензитета него што су били појединачно у друга два сценарија, може се сматрати да су банке у највећој мјери добро апсорбовале претпостављене шокове, с тим да би једна од већих банака у сектору у потпуности истрошила своју ликвидну имовину за покриће нето одлива у претпостављеном стресу.

С обзиром на то да претпоставке промјена нето ликвидносних одлива имају доминантан утицај на резултате тестирања на стрес, на Графикону (ТО 6.1) су приказане промјене основних компоненти ЛЦР у сваком од претпостављених сценарија. На лијевој страни графикана представљени су очекивани ликвидносни одливи, како би се јасно приказала укупна вриједност одлива у различитим сценаријима, као и промјене у њиховој структури у смислу контрибуције различитих категорија одлива на њихову укупну вриједност. Десна страна графикана представља укупне приливе који се очекују на истом нивоу у сва три претпостављена сценарија те промјене у ликвидној имовини кроз различите сценарије.

Графикон ТО 6.1: Основне ЛЦР компоненте, Q4 2022. године

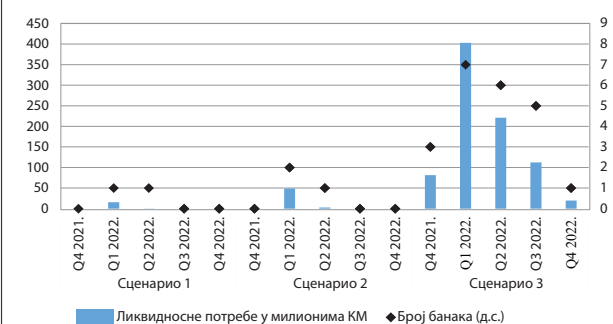

Извор: ЦББих

С обзиром на то да су идентични сценарији коришћени и у тестовима на стрес за претходна четири квартала, могуће је направити компарацију резултата кроз

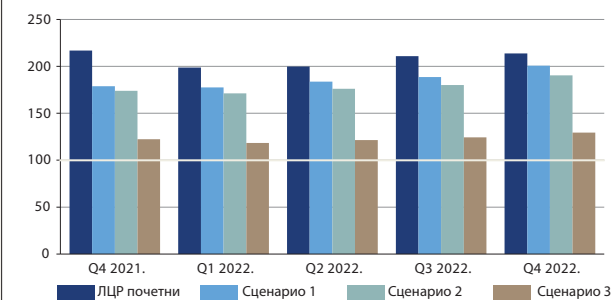
периоде. Посматрајући укупне потребе банака за додатним ликвидним средствима према проведеним тестирањима на стрес од четвртог квартала 2021. године (Графикон ТО 6.2) видљиво је да се након краткорочног ликвидносног шока из првог квартала 2022, повезаног са санкцијама банкама из Сбербанк групације, у наредним кварталима знатно повећала отпорност банака на шокове претпостављене у сценаријима теста на стрес. ЛЦР за банкарски сектор је остао знатно изнад регулаторног минимума у сваком од кварталних тестова на стрес, а овај коефицијент на нивоу банкарског сектора би након претпостављеног стреса у Сценарију 3 износио 129,4% и нешто је већи у односу на ЛЦР у истом сценарију у претходним тестовима на стрес (Графикон ТО 6.3).

Графикон ТО 6.2: Укупне потребе банака за додатним ликвидним средствима

Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.3: Коефицијент покрића ликвидности (ЛЦР) за банкарски сектор

Извор: ЦББиХ

Напомена: За разлику од ЛЦР-а у алтернативним сценаријима стрес теста ликвидности, износ очекиваних прилива који може надокнадити очекиване одливе није ограничен на 75% одлива.

Почетни ниво ликвидне aktive је изражен као проценат од почетне вриједности укупне aktive и његов просјек за цјелокупан бх. банкарски сектор на крају 2022. године износио је 25,8%. Ако кроз периоде посматрамо ликвидну активу након стреса кроз сва три описана сценарија уочљиво је да вриједности задржавају незнатно нижи ниво у односу на почетни ниво ликвидне aktive што је у складу са претпостављеним интензитетом шока који се првенствено одражава на позиције ликвидне имовине нивоа 1 која је и најзаступљенија

код свих банака у сектору. Ниво ликвидне aktive након стреса и покривања нето одлива готовине у свим сценаријима истим трендом се знатно смањује у односу на почетни ниво ликвидне aktive потенцирајући њену важност као заштитног слоја ликвидности у стресним периодима. Проценат искориштене ликвидне имовине за покриће нето одлива на нивоу бх. банкарског система је приближно једнак у прва два сценарија тестирања на стрес, док је у трећем комбинованом сценарију изражено висок износ просјека искориштености ликвидне имовине око 80% на нивоу сектора, што имплицира да је већи број банака на минималном нивоу ликвидне aktive или су у потпуности исцрпили своју ликвидну имовину што је и очекивано с обзиром на интензитет претпостављених шокова за овај сценариј (Графикон ТО 6.4).

Графикон ТО 6.4: Ликвидна актива за банкарски сектор

Извор: ЦББиХ

Напомена: Ликвидна актива је изражена као проценат од почетне вриједности укупне aktive

5.2. Небанкарски финансијски сектор

Сектор небанкарских финансијских институција је слабо развијен сегмент финансијског тржишта, с веома скромним учешћем у укупној активи финансијских посредника (Табела 5.1). У микрокредитном и лизинг сектору забиљежен је умјерени раст билансне суме и индикатора профитабилности. Највећи и најзначајнији сегмент небанкарског финансијског сектора остала су друштва за осигурање и реосигурање, која биљеже умјерен раст пословања мјерен повећањем обрачунатих премија у обје категорије осигурања, животног и неживотног. У 2022. години, услед већег задужења ентитетских влада, дошло је до значајнијег повећања промета на примарном тржишту обје бх. берзе, док на осталим сегментима тржишта није забиљежен значајнији раст промета на обје берзе.

Пословање микрокредитног сектора у 2022. години карактерише: умјерен раст aktive, раст бруто кредитних пласмана, раст капитала, смањење вриједности кредита у кашњењу те раст профитабилности. На крају 2022. године у

БиХ је пословало 27 микрокредитних организација (МКО), од чега 15 микрокредитних друштава (МКД) и 12 микрокредитних фондација (МКФ). Укупна актива микрокредитног сектора на крају 2022. године већа је за 9,2% у односу на 2021. годину, док су кредити забиљежили раст од 9,7% (Табела 5.2). Од укупног износа микрокредита, 98,3% је пласирано физичким лицима, при чему је и даље примарно финансирање сектора пољопривреде (31,2%), затим стамбених потреба (7,1%) те сектора услужних дјелатности (5,9%). Кредити одобрени свим осталим секторима учествују с 31,4% у укупним кредитима пласираним физичким лицима.

Табела 5.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација (у милионима КМ)

	Актива		Пасива	
	2021.	2022.	2021.	2022.
Новчана средства и пласмани другим банкама	92,8	97,3		
Кредити	962,6	1.056,2	Обавезе по узетим кредитима	605,3 667,8
Резерве за кредитне губитке	-12,3	-11,5	Остале обавезе	69,7 72,9
Остала актива	119,2	126,7	Капитал	487,2 528,1
УКУПНО	1.162,3	1.268,7	УКУПНО	1.162,3 1.268,7

Извори: ФБА и АБРС, обрачун ЦББиХ

На крају 2022. године, кредити који у отплати касне дуже од једног дана имају учешће од 0,7% у укупним кредитима те је њихово учешће смањено у односу на претходну годину. Резерве за покриће кредитних губитака на нивоу сектора износили су 11,5 милиона КМ. Посматрајући структуру пасиве, обавезе по узетим кредитима представљају основни извор средстава МКО и биљеже раст од 10,3% у односу на претходну годину. У рочној структури микрокредитног портфолија, највеће учешће имају дугорочни микрокредити с 93,7%. Након што је у 2020. години значајно побољшана рочна структура извора средстава када је већина краткорочних обавеза по узетим кредитима микрокредитних организација из ФБиХ замијењена с дугорочним кредитима, исти тренд је настављен и у 2022. години. Укупни капитал сектора на крају 2022. године износи 528 милиона КМ и биљежи повећање од 8,4% у односу на претходну годину. У структури капитала МКО сектора, капитал микрокредитних фондација чини 56,2%, док се на капитал микрокредитних друштава односи 43,8% укупног капитала сектора. У 2022. години капитал микрокредитних фондација и друштава растао је стопама од 4,8% и 13,4% респективно. Основни извор капитала МКФ представља вишак прихода над расходима, који је на крају године износио 243,2 милиона КМ односно 82% укупног капитала фондација. Слично, као и у случају МКФ, доминантан утицај на раст капитала микрокредитних друштава имао је раст остварене добити у току године, тако

да на крају 2022. нераспоређена добит чини 53,1% укупног капитала МКД, након чега слиједи основни капитал који учествује с 39,1% у структури капитала микрокредитних друштава.

Микрокредитни сектор је на крају 2022. године остварио позитиван финансијски резултат у висини од 37,3 милиона КМ. Укупни приходи износили су 210,6 милиона КМ те су у поређењу с претходном годином виши за 8,7%. Посматрајући структуру прихода МКО, каматни приходи и даље су доминантан извор прихода сектора те је захваљујући расту кредитне активности остварен раст прихода по основу камата и накнада за 9,4% у 2022. години. Просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на укупне микрокредите у ФБиХ у 2022. години износила је 23,30%, а у РС 33,6%. Каматне стопе у микрокредитном сектору оба ентитета кретале су се на приближно истим нивоима до краја 2020. године. Међутим, од првог квартала 2021. године биљежи се значајни раст просјечних каматних стопа у Републици Српској (РС), услед сталног повећања просјечних стопа на краткорочне кредитне веома малих износа (до 400 КМ). Укупни расходи микрокредитног сектора износили су 170,2 милиона КМ и забиљежили су повећање од 7,3% у односу на претходну годину. Најснажнији утицај на раст укупних расхода имао је раст оперативних расхода који су били већи за 10,6% у односу на претходну годину.

У 2022. години обим пословања у сектору лизинга остао је врло скроман те је, поред оствареног раста билансне суме и остварене добити, учешће овог сектора у активи финансијских посредника и даље изразито низак. На крају 2022. године дозволу за рад имала су четири лизинг друштва. Укупна актива лизинг сектора износила је 437,04 милиона КМ и забиљежила је раст од 16,9% у односу на претходну годину. На финансијски лизинг односи се 84% вриједности уговора о лизингу, а на послове оперативног лизинга преосталих 16%. Вриједност новозакључених уговора финансијског и оперативног лизинга у 2022. износила је 264,7 милиона КМ, што је за 23,5% више у односу на претходну годину. Сектор лизинга је на крају 2022. године остварио позитиван финансијски резултат у износу од 8,9 милиона КМ, што представља раст од 4 милиона КМ. Раст профитабилности у 2022. години код сектор лизинга резултат је раста укупних прихода уз нешто нижи раст укупних расхода. Порасту профитабилности највише је допринио раст каматних прихода, а најзначајнија позиција прихода од камата су приходи по основу камата по финансијском лизингу у укупном износу од 13,6 милиона КМ и исти су већи за 15,8% у односу на претходну годину. Сектор лизинга у БиХ је веома слабо развијен, а основне активности овог сектора и даље представљају одређени вид замјене класичних банкарских кредита, у највећој мјери правним лицима, имајући у виду да је финансирање путем

лизинга за становништво неповољније у односу на кредитне пласмане банака због обавезе плаћања ПДВ-а на камату.

На тржишту осигурања дошло је до пораста активности поредећи с претходном годином. Као и у претходној години, на крају 2022. године у БиХ је пословало 25 друштава за осигурање и једно друштво за реосигурање. Тренд раста премије осигурања из претходних година (с изузетком 2020. године) је настављен, а укупна обрачуната премија износила је 881,1 милион КМ те је у односу на претходну годину расла стопом од 7,7%, док учешће премије у укупном БДП-у износи 5,2%. Од укупне обрачунате премије, на неживотна осигурања се односи 80,4%.

Слаба заступљеност добровољних врста осигурања и даље представља кључну слабост и лимитирајући фактор развоја тржишта осигурања у БиХ. Најзначајније учешће у укупној премији осигурања и даље има осигурање од аутомобилске одговорности (62,8%). Раст је забиљежен у свим категоријама неживотног осигурања. Обрачуната премија на животна осигурања је износила 188 милиона КМ и забиљежила је пораст од 7,6% у односу на претходну годину. Укупне бруто исплаћене штете износе 427,2 милиона КМ и чине 48,5% укупне обрачунате премије.

У 2022. години дозволу за рад су имала 32 инвестициона фонда, од чега 18 у ФБиХ и 14 у РС. Од укупно 32 инвестициона фонда, 21 су отворени инвестициони фондови, док су 11 фондова затворени инвестициони фондови. Укупна вриједност нето имовине инвестиционих фондова на крају 2022. године износила је 1,06 милијарди КМ и већа је за 122,3 милиона КМ или 12,9% у односу на крај претходне године.

Укупан промет на бх. берзама у 2022. години је значајно повећан, с обзиром на то да су се владе као главни покретачи активности на примарном тржишту дужничких инструмената више задуживале. Укупан промет на БиХ берзама износио је 1,07 милијарди КМ и у односу на исти период претходне године биљежи значајан раст од 53,4%. Повећање промета забиљежено је на обје домаће берзе, а значајније повећање забиљежено је на БЛСЕ него на САСЕ. Од укупног промета на Сарајевској берзи (САСЕ) остварено је 383,7 милион КМ, односно 35,8%, а на Бањалучкој берзи (БЛСЕ) 688,4 милиона КМ или 64,2%. Укупна тржишна капитализација у БиХ на крају 2022. године износи 10.716,7 милиона КМ и у односу на претходну годину већа је за 10,7%. Повећање тржишне капитализације на САСЕ износило је 462,2 милиона КМ (8,3%), док је повећање тржишне капитализације на БЛСЕ износило 571,6 милиона КМ (13,8%) у односу на крај 2021. године. На осталим сегментима тржишта капитала, на обје берзе није остварен значајнији раст промета у односу на претходну годину.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ФИНАНСИЈСКА
ИНФРАСТРУКТУРА

6. ФИНАНСИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА

6.1. Платни системи

Централна банка БиХ је у 2022. години успјешно извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао неометано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (РТГС). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања с иностранством се одвијала несметано. Од 2019. године жиро клиринг систем усклађен је с начином рада у Европској унији (ЕУ) чиме је остварен један од предуслова за интеграцију платних система ЦББиХ у платне системе у ЕУ.

У току 2022. године, забиљежен је раст броја трансакција и укупне вриједности свих трансакција кроз платне системе жиро клиринга и РТГС-а. Укупна вриједност међубанкарских трансакција у платном промету у 2022. години већа је за 19,1%. Укупан број трансакција је већи за 3,6% у односу претходну годину. Првих десет банака у БиХ по обиму трансакција је у 2022. години учествовало у укупном броју РТГС-а и жиро клиринга међубанкарских трансакција са 75,24%, што представља скромно повећање (2,3%) у односу на претходну годину. С друге стране, смањено је учешће првих десет банака у укупној вриједности трансакција са 75,20% у 2021. години на 74,55% у 2022. години.

Табела 6.1: Трансакције у међубанкарском платном промету

Година	Укупан број трансакција, у милионима	Укупан промет, милиони КМ	Просјечни дневни промет, милиони КМ	БДП/просјечан дневни промет
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85
2021.	48,0	122.403	470,8	79
2022.	49,7	145.825	583,3	78

Извори: ЦББиХ, БХАС

Повећање вриједности укупних трансакција у платном промету у 2022. години и бржа циркулација новца довела је до смањења броја дана који су потребни да би се извршиле трансакције у вриједности годишњег номиналног БДП (Табела 6.1). Број унутарбанкарских трансакција повећан је за 4,3%, а међубанкарских за 3,6% у односу на исти период прошле године, а унутарбанкарске трансакције су и даље доминантне у односу на укупан број трансакција с 54,2% (58,7 милиона трансакција). Вриједност унутарбанкарских трансакција у 2022. години је износила 128,1 милијарду КМ или 47%, док је вриједност међубанкарских трансакција износила 145,8 милијарди КМ или 53%.

У Табели 6.2. приказане су вриједности Херфиндал–Хиршмановог индекса (ХХИ²⁷) који илуструје концентрацију укупног броја и вриједности међубанкарских трансакција у платном промету за 10 банака с највећим учешћем у оба платна система (жиро клиринг и РТГС). Иако се већина међубанкарског платног промета одвија између мањег броја великих банака, вриједности ХХИ индекса указују на умјерену концентрацију међубанкарских платних трансакција и непостојање системских ризика у платним системима. Уколико се анализира концентрација међубанкарских платних трансакција у 10 највећих банака, при чему се банке из исте групе посматрају као једна банка, индекс концентрације се само благо повећава, и даље указује на умјерену концентрацију.

Табела 6.2. Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (ХХИ)

Период	10 банака с највећим учешћем	
	Број трансакција	Вриједност трансакција
Децембар 2008.	1.271	1.381
Децембар 2009.	1.233	1.413
Децембар 2010.	1.256	1.346
Децембар 2011.	1.230	1.287
Децембар 2012.	1.278	1.295
Децембар 2013.	1.337	1.378
Децембар 2014.	1.350	1.310
Децембар 2015.	1.314	1.305
Децембар 2016.	1.307	1.322
Децембар 2017.	1.320	1.349
Децембар 2018.	1.344	1.335
Децембар 2019.	1.397	1.471
Децембар 2020.	1.352	1.249
Децембар 2021.	1.373	1.264
Децембар 2022.	1.397	1.266

Извори: ЦББиХ

²⁷ ХХИ је мјера концентрације и рачуна се као сума квадрата појединачних учешћа у посматраном сегменту. Индекс испод 1.000 поена указује на неконцентрисаност, од 1.000 до 1.800 поена умјерену, од 1.800 до 2.600 поена на високу концентрацију, преко 2.600 се сматра веома високом концентрацијом до максималних 10.000 када је концентрација монополска.

ЦББиХ је у 2022. години наставила одржавати Централни регистар кредита физичких и правних лица (ЦРК), чиме се финансијским институцијама корисницима ове базе података обезбјеђују подаци о кредитној историји и тренутној задужености њихових постојећих или потенцијалних клијената и на тај начин омогућава да квалитетније процијене ризике приликом доношења одлука о одобравању пласмана.

ЦББиХ је такође наставила одржавати и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката у БиХ у којем је на крају 2022. године било евидентирано 250.100 активних и 101.711 блокираних рачуна. Након надоградње система крајем 2018. године, ЈРРПС садржи све рачуне пословних субјеката који платни промет у БиХ обављају преко рачуна отворених у банкама и ЦББиХ. ЈРРПС првенствено користи комерцијалним банкама, порезним органима, органима управе, органима за спровођење закона те осталим нивоима власти приликом откривања финансијских структура и трансакција које компаније и појединци могу искористити на незаконит начин, нпр. за избјегавање плаћања пореза, прање новца и сл. Регистар, такође, пружа информације свим правним и физичким лицима која наплату својих потраживања морају тражити принудним путем преко овлашћених институција.

Међународни клиринг плаћања између банака из БиХ и Републике Србије настављен је и у 2022. години те је кроз систем извршено укупно 10.395 платних налога чија је вриједност била 288,1 милиона евра, што указује на активно коришћење ове платформе за поравнање платних трансакција.

6.2. Регулаторни оквир

Као наставак хармонизације регулаторног оквира у БиХ с регулаторним оквиrom ЕУ, Агенција за осигурање депозита БиХ донијела је одлуку о повећању износа осигураног депозита код банака с 50.000 КМ на 70.000 КМ. Примјеном ове одлуке, која је ступила на снагу 1. новембра 2022. године, БиХ се наставља приближавати стандардима ЕУ из области заштите депозита што доприноси јачању повјерења у банкарски сектор, али и свеукупној финансијској стабилности у земљи.

У првој половини 2022. године агенције за банкарство ставиле су изван снаге Одлуке о привременим мјерама банака за ублажавање негативних економских посљедица изазваних пандемијом вируса корона. С друге стране, усљед инфлаторних притисака и раста макроекономских ризика праћених растом каматних стопа на међународном тржишту, у другој половини године агенције за банкарство су донијеле Одлуке о

привременим мјерама за ублажавање ризика од раста каматних стопа у БиХ²⁸. Основни циљ ових одлука, јесте правовремено управљање кредитним ризиком, заштита корисника финансијских услуга и очување стабилности банкарског система. Одлукама се предвиђа формирање додатних резерви за очекиване кредитне губитке за ниво кредитног ризика 1 и 2 за које се утврди значајно повећање кредитног ризика (енгл. *Significant Increase of Credit Risk* – СИЦР), а које је узроковано растом каматних стопа у износу од 200 бп или више те ублажавање посљедица потенцијално значајног пораста износа отплате дуга кроз модификацију изложености за коју је наступио статус неизмирења обавеза усљед значајног раста каматних стопа. Одлукама је утврђено да значајан раст каматне стопе представља раст номиналне или ефективне каматне стопе, за појединачну кредитну изложеност од 200 и више базних поена у односу на важећу припадајућу каматну стопу за дату изложеност на референтни датум 30. 06. 2002. године. Крајем априла 2023. године, обје агенције за банкарство су усвојиле допуне ових Одлука којима је дефинисано да банке не могу утврдити очекиване кредитне губитке у износу мањем од 2% изложености за ниво кредитног ризика 1. Одлуке, такође, имају за циљ да додатно стимулишу банке да изнађу начин задржавања каматних стопа на разумним нивоима, како би се избјегле негативне посљедице по привреду и становништво.

ЦББиХ је заједно са ентитетским агенцијама за банкарство у оквиру Координације банкарске супервизије крајем јуна 2023. године усвојила Методологију за обрачун Референтне стопе просјечног пондерисаног трошка финансирања банака које послују у БиХ (РСТФ)²⁹, и иста је објављена на интернетској страници Централне банке БиХ. Методологија је развијена с циљем да се утврде стварни трошкови финансирања домаћег банкарског сектора, с обзиром на то да је оцијењено да би усклађивање активних каматних стопа с трошковима финансирања на иностраним тржиштима, у околностима снажног раста референтних каматних стопа, могло довести до поремећаја на домаћем банкарском тржишту. Коришћењем ових стопа у случају када се финансирање врши претежно из домаћих извора, банке би биле у могућности боље управљати каматно индикованим кредитним ризиком те би се на тај начин ублажили ризици по цјелокупну финансијску стабилност, побољшали услови

²⁸ Одлука о привременим мјерама за ублажавање ризика раста каматних стопа („Службене новине ФБиХ“, број 79/22) и Одлука о привременим мјерама за ублажавање ризика раста каматних стопа („Службени гласник РС“, број 98/22).

²⁹ Методологија за обрачун референтне стопе просјечног пондерисаног трошка финансирања банака које послују у Босни и Херцеговини, објављена на страници ЦББиХ <https://www.cbbh.ba/content/read/1120>.

функционисања унутрашњег тржишта те осигурао виши ниво заштите корисника финансијских услуга и инвеститора.

Како би се ублажили ризици који долазе из међународног окружења, почетком другог квартала 2023. године донесене су одлуке од стране обје агенције за банкарство о привременим мјерама за ограничавање изложености банака према централним владама или централним банкама изван БиХ на максималан износ у висини од 100% регулаторног капитала³⁰. Банке су дужне да се ускладе с донесеним одлукама до почетка трећег квартала 2023. године. Ове одлуке су привременог карактера и примјењују се до 31. 12. 2024. године.

У области санације банака у 2022. години донесене су методологије за одређивање минималног захтјева за капиталом и прихватљивим обавезама банке (МРЕЛ) од стране домаћих регулатора. Методологијом је прописан начин одређивања минималног захтјева за капиталом који се израчунава као процентуално изражен однос збира регулаторног капитала и прихватљивих обавеза према збиру регулаторног капитала и укупних обавеза банке. Агенције за банкарство утврђују за сваку банку појединачно МРЕЛ захтјев који је банка дужна стално испуњавати на појединачној, односно на консолидованој основи, ако је тако наложено. Крајем марта 2022. године донесене су и Одлуке о измјенама и допунама одлуке о плановима опоравка банке и банкарске групе којима су укључени додатни показатељи плана опоравка укључујући минимални захтјев за капиталом и прихватљивим обавезама банке (МРЕЛ) као и нове показатеље ликвидности³¹. Према Одлукама, показатељи ликвидности минимално морају укључивати показатељ рочне усклађености финансијске имовине и обавеза до 30 дана, коефицијент покрића ликвидности (ЛЦР), коефицијент нето стабилног финансирања (НСФР) и однос средстава изнад обавезне резерве и обавезне резерве.

Ентитетски омбудсмани за банкарски систем који су саставу обје агенције за банкарство, у мају 2022. године потписали су меморандум о сарадњи. Циљ потписивања меморандума јесте побољшање услова за сарадњу у областима промовисања и заштите права корисника финансијских услуга, што ће допринијети

очувању економије и животног стандарда грађана. Почетком 2022. године агенције за банкарство су успјешно провеле процес реструктурирања над *Сбербанк а. д. Бања Лука* и *Сбербанк БХ д. д. Сарајево*. Друштво *АСА ФИНАНЦЕ д. д. Сарајево* преузело је власништво над *Сбербанк БХ д. д. Сарајево* те је ова банка од маја 2022. наставила пословати под називом *АСА Банка Наша и снажна д. д. Сарајево*. Крајем 2022. године, наведена банка је припојена банци *АСА Банка д. д. Сарајево*, што је за посљедицу имало смањење броја банака у банкарском сектору у БиХ на 21 банку. По окончању успјешног процеса реструктурирања у мају 2022. године, *Сбербанк а. д. Бања Лука* је прешла у власништво *Нове Банке а. д. Бања Лука* те своје пословање наставила под називом *Атос банка а. д. Бања Лука*. Промјена власништва *Комерцијалне банке а. д. Бања Лука*, која је извршена још крајем 2021. године, довела је до службене промјене пословног назива ове банке у марту 2022. у *Банка Поштанска штедионица а. д. Бања Лука*, у складу с називом новог власника *Банка Поштанска штедионица а. д. Београд*.

³⁰ Одлука о привременим мјерама за ограничавање изложености банке („Службене новине ФБиХ“, бр. 26/23) и Одлука о привременим мјерама за ограничавање изложености банке („Службени гласник РС“, бр. 35/13).

³¹ Одлука о измјенама и допунама одлуке о плановима опоравка банке и банкарске групе („Службене новине ФБиХ“, бр. 26/22) и Одлука о измјенама и допунама одлуке о плановима опоравка банке и банкарске групе („Службени гласник РС“, бр. 35/23).

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

СТАТИСТИЧКИ
ДОДАТАК

Табела А1: Индекс цијена некретнина (2015=100)

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	Бања Лука	Бијељина	Требиње	УКУПНО
2004.	Q1	58	71	47					60
	Q2	58	70	46					59
	Q3	58	70	47					59
	Q4	59	68	46					60
2005.	Q1	61	66	48					61
	Q2	61	70	47					61
	Q3	63	67	47					62
	Q4	66	70	50					65
2006.	Q1	69	72	53					68
	Q2	74	71	49					71
	Q3	73	70	52					70
	Q4	80	60	55					74
2007.	Q1	87	73	56					83
	Q2	98	76	67					93
	Q3	108	73	72					98
	Q4	117	77	74					105
2008.	Q1	125	85	78	95				112
	Q2	133	82	84	98				119
	Q3	132	83	88	106				120
	Q4	138	87	99	107				126
2009.	Q1	129	104	101	97				120
	Q2	120	101	100	100				114
	Q3	115	105	100	107				112
	Q4	111	104	93	115				109
2010.	Q1	111	100	99	112				108
	Q2	111	110	101	110				110
	Q3	107	104	99	105				106
	Q4	106	106	107	104				106
2011.	Q1	105	107	105	97				105
	Q2	105	103	107	89				103
	Q3	104	98	102	91				102
	Q4	105	104	102	89				103
2012.	Q1	105	112	101	102				106
	Q2	104	101	109	96				103
	Q3	101	104	95	94				100
	Q4	100	101	103	96				100
2013.	Q1	101	108	105	93				102
	Q2	99	109	104	90				100
	Q3	98	105	97	94				99
	Q4	97	109	106	90				99
2014.	Q1	98	104	98	95				99
	Q2	96	102	97	93				97
	Q3	98	94	99	99				98
	Q4	98	96	101	92				98

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	Бања Лука	Бијељина	Требиње	УКУПНО
2015.	Q1	98	101	100	98	93	102	103	98
	Q2	101	99	99	101	109	82	97	101
	Q3	99	103	102	100	101	92	99	100
	Q4	102	97	99	100	101	118	101	101
2016.	Q1	99	94	97	96	96	68	106	98
	Q2	100	97	104	99	102	93	100	100
	Q3	102	114	101	96	106	89	106	104
	Q4	103	113	104	98	106	94	105	104
2017.	Q1	104	110	104	97	100	93	98	103
	Q2	104	96	105	97	98	94	89	101
	Q3	104	104	104	103	98	102	102	102
	Q4	107	93	105	100	96	100	97	102
2018.	Q1	108	103	103	100	100	96	103	104
	Q2	109	110	102	100	98	100	101	105
	Q3	109	104	102	102	98	99	108	105
	Q4	109	106	102	104	100	98	108	106
2019.	Q1	111	105	106	103	104	97	111	108
	Q2	113	110	109	109	97	99	106	109
	Q3	112	109	113	109	97	102	108	109
	Q4	115	108	107	108	100	104	110	110
2020.	Q1	117	109	112	110	95	103	107	111
	Q2	117	122	125	103	101	109	94	114
	Q3	117	113	123	118	100	104	114	114
	Q4	118	106	121	117	96	102	103	113
2021.	Q1	120	112	123	121	103	99	124	116
	Q2	122	117	127	120	109	105	122	119
	Q3	125	113	126	126	112	111	133	121
	Q4	128	107	131	130	113	117	132	125
2022.	Q1	139	114	134	136	128	127	128	133
	Q2	143	123	139	137	126	126	138	136
	Q3	152	127	144	137	133	139	136	143
	Q4	157	129	141	139	143	131	145	148

Извор: ЦББиХ

Табела А2: Индикатори финансијског здравља

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Адекватност капитала										
Стопа основног капитала	15,2	14,3	13,8	15,0	14,8	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7
Стопа регулаторног капитала	17,8	16,3	14,9	15,8	15,7	17,5	18,0	19,2	19,6	19,6
Стопа редовног основног капитала	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7
Стопа финансијске полуге	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	10,5	10,2	10,0	9,9
НПЛ умањени за резервисања према регулаторном капиталу	26,4	24,6	24,9	17,6	13,5	11,4	9,6	7,4	7,0	4,7
Велике изложености у односу на капитал	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	81,4	83,8
Квалитет aktive										
Неквалитетна актива према укупној активи	11,3	10,5	10,0	8,3	7,1	6,2	5,2	3,4	3,2	2,5
Неквалитетни кредити према укупним кредитима	15,1	14,2	13,7	11,8	10,0	8,8	7,4	6,1	5,8	4,5
Резервисања за НПЛ према неквалитетним кредитима	66,7	69,7	71,2	74,4	76,7	77,4	77,0	78,4	78,4	81,4
Концентрација кредита према економској дјелатности	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	73,1	72,0	71,3	71,7
Профитабилност										
Повраћај на просјечну активу	-0,1	0,8	0,3	1,1	1,4	1,3	1,4	0,7	1,3	1,6
Повраћај на просјечни капитал	-1,2	4,5	0,9	6,2	9,0	8,5	9,1	5,6	9,6	12,0
Нето приход од камата према укупном приходу	62,3	61,6	62,0	60,4	58,3	58,8	56,8	56,0	59,2	56,6
Приход по основу трговања финансијским инструментима према укупном приходу	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
Некаматни расходи према укупном приходу	101,2	85,7	94,5	80,7	73,3	74,0	71,0	83,0	60,1	55,7
Трошкови плата и доприноса према некаматним расходима	28,1	32,9	29,2	31,5	32,9	33,2	34,1	29,8	43,8	44,1
Ликвидност										
Ликвидна средства према укупним средствима	26,2	26,6	26,2	26,9	28,1	29,3	29,2	28,6	30,7	30,5
Ликвидна средства према краткорочним финансијским обавезама	65,9	65,6	61,9	61,6	59,9	60,4	61,0	51,3	51,3	48,4
Коефицијент покрића ликвидности (ЛЦР)	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	216,9	213,8
Коефицијент нето стабилних извора финансирања (НСФР)	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	168,8	163,5
Депозити према кредитима	87,2	92,4	96,9	101,7	105,1	109,6	112,7	120,7	130,3	130,8
Краткорочне финансијске према укупним финансијским обавезама	47,2	48,1	50,3	52,1	55,7	57,2	56,2	65,4	68,8	72,6
Девизни ризик										
Индексирани и кредити у страним валутама према укупним кредитима	68,8	68,0	67,1	62,6	60,1	56,7	53,9	53,9	50,2	43,3
Обавезе у страним валутама према укупним финансијским обавезама	63,8	62,7	60,3	57,4	55,1	53,3	50,7	48,1	44,4	42,5
Нето отворена позиција	5,7	9,0	8,3	1,6	-0,2	2,1	3,4	4,2	4,0	1,0
Број банака	23	23	23	23	23	23	23	23	22	21

Извор: ЦББиХ

Напомена: Компилација ФСИ за банкарски сектор БиХ од четвртог квартала 2021. године базира се на Водичу за компилацију индикатора финансијског здравља Међународног монетарног фонда из 2019. године. Вриједности индикатора су ретроактивно прерачунате за све периоде у складу с новом методологијом.

Табела А3: Статусне промјене банака у периоду 2001 - Q2/2023. година

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
1	Спаркассе Банк д. д. Босна и Херцеговина Сарајево	Спаркассе Банк д. д. Сарајево промијенила име у Спаркассе Банк д. д. БиХ Сарајево	Q3 2014
	Спаркассе Банк д. д. Сарајево	АБС банка д. д. Сарајево промијенила име у Спаркассе Банк д. д. Сарајево	Q3 2009
	АБС банка д. д. Сарајево	Постала чланица Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Ерсте Грууп	Q4 2006
	Шех-ин банка д. д. Зеница	Припојена АБС банци д. д. Сарајево	Q2 2002
2	Босна Банк Интернационал (ББИ) д. д. Сарајево		
3	Привредна банка Сарајево д. д. Сарајево	БОР банка д. д. Сарајево промијенила име у Привредна банка Сарајево д. д. Сарајево	Q1 2017
	БОР банка д. д. Сарајево	БОР банци д. д. Сарајево припојена Привредна банка Сарајево д. д. Сарајево	Q4 2016
	Привредна банка Сарајево д. д. Сарајево	Привредна банка Сарајево д. д. Сарајево припојена БОР банци д. д. Сарајево	Q4 2016
4	UniCredit Bank д. д. Мостар		
	UniCredit Загребачка банка БиХ д. д. Мостар	UniCredit Загребачка банка БиХ промијенила име у UniCredit Банк д. д. Мостар	Q1 2008
	Загребачка банка БХ д. д. Мостар	Спајање с Универзал банком д. д. Сарајево у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	Универзал банка д. д. Сарајево	Спајање са Загребачком банком БХ д. д. Мостар у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	ХВБ Централ Профит банка д. д. Сарајево	ХВБ Централ профит банка Сарајево припојена UniCredit Загребачкој банци БиХ	Q1 2008
	ХВБ банка д. д. Сарајево	Спајање с Централ Профит банком у ХВБ Централ Профит банку д. д. Сарајево	Q4 2004
	Централ Профит банка д. д. Сарајево	Спајање с ХВБ банком д. д. Сарајево у ХВБ Централ Профит банку д. д. Сарајево	Q4 2004
	Травничка банка д. д. Травник	Припојена Централ Профит банци д. д. Сарајево	Q4 2002
5	УниЦредит Банк а. д. Бања Лука	Нова Бањалучка банка а. д. Бања Лука промијенила име	Q2 2008
	Нова Бањалучка банка а. д. Бања Лука	Припојена ХВБ групацији, наставила пословање као засебно правно лице	Q4 2005
	Бањалучка банка а. д. Бања Лука	Приватизирана и промијенила име у Нова Бањалучка банка а. д. Бања Лука	Q1 2002
6	Аддико Банк д. д. Сарајево		
	Нуро Alpe Adria Bank д. д. Мостар	Нуро Alpe Adria Bank д. д. Мостар промијенила име и сједиште	Q4 2016
7	Аддико Банк а. д. Бања Лука		
	Нуро Alpe Adria Bank а. д. Бања Лука	Нуро Alpe Adria Bank а. д. Бања Лука промијенила име	Q4 2016
	Кристал банка а. д. Бања Лука	Кристал банка а. д. Бања Лука промијенила име	Q3 2003
8	АСА банка д. д. Сарајево		
	АСА банка Наша и снажна д. д. Сарајево	Припојена АСА банци д. д. Сарајево	Q4 2022
	АСА банка Наша и снажна д. д. Сарајево	Sberbank БХ д. д. Сарајево у поступку реструктурирања промијенила власништво	Q2 2022
	Вакуфска банка д. д. Сарајево	Припојена АСА банци д. д. Сарајево	Q4 2021
	Инвестиционо комерцијална банка (ИКБ) д. д. Зеница	ИКБ д. д. Зеница промијенила сједиште и назив у АСА банка д. д. Сарајево	Q4 2016
	МОЈА банка д. д. Сарајево	МОЈА банка д. д. Сарајево припојена Инвестиционо комерцијалној банци д. д. Зеница	Q3 2016
	ФИМА банка д. д. Сарајево	Промијенила име у МОЈА банка д. д. Сарајево	Q4 2010
	ВАБА банка д. д. Сарајево	Промијенила име у ФИМА банка д. д. Сарајево	Q3 2007
	Валидус банка д. д. Сарајево	Промијенила име у ВАБА банка д. д. Сарајево	Q1 2007
	Љубљанска банка д. д. Сарајево	Основана Валидус банка преузела дио активе и пасиве Љубљанске банке д. д. Сарајево	Q3 2006
	АСА банка Наша и снажна д. д. Сарајево	Sberbank д. д. Сарајево промијенила име у АСА банка Наша и снажна д. д. Сарајево	Q2 2022
	Sberbank д. д. Сарајево	АСА Финанце д. д. Сарајево постала власник Sberbank д. д. Сарајево	Q1 2022
	Sberbank д. д. Сарајево	Volksbank д. д. Сарајево промијенила име у Sberbank д. д. Сарајево	Q1 2013
	Volksbank д. д. Сарајево	Sberbank групација преузела Volksbank д. д. Сарајево	Q1 2012
9	Комерционално инвестициона банка (КИБ) д. д. Велика Кладуша		
10	НЛБ Банка д. д. Сарајево		
	НЛБ Тузланска банка д. д. Тузла	НЛБ Тузланска банка д. д. Тузла промијенила сједиште и име у НЛБ Банка д. д. Сарајево	Q1 2012
	Тузланска банка д. д. Тузла	Тузланска банка д. д. Тузла промијенила име у НЛБ Тузланска банка д. д. Тузла	Q3 2006
11	Comercebank банчна скупина НЛБ д. д. Сарајево	Припојена Тузланској банци д. д. Тузла	Q3 2006
	НЛБ Банка а. д. Бања Лука		
	НЛБ Развојна банка а. д. Бања Лука	НЛБ Развојна банка а. д. Бања Лука промијенила име у НЛБ а. д. Бања Лука	Q4 2015
	ЛХБ банка а. д. Бања Лука	Спајање с Развојном банком југоисточне Европе у НЛБ Развојна банка а. д. БЛ	Q2 2006
12	Развојна банка југоисточне Европе а. д. Бања Лука	Спајање с ЛХБ банком а. д. Бања Лука у НЛБ Развојну банку а. д. Бања Лука	Q2 2006
13	Raiffeisen Bank д. д. БиХ, Сарајево		
	Raiffeisen Bank ХПБ д. д. Мостар	Припојена Raiffeisen банци д. д. Сарајево	Q1 2003
13	ПроЦредит Банк д. д. Сарајево	Мицроентерприсе банк д. д. Сарајево промијенила име у ПроЦредит Банк	Q4 2003

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
14	ZiraatBank БХ д. д. Сарајево	Turkish Ziraat Bank Bosnia д. д. Сарајево промијенила име у ZiraatBank БХ	Q1 2013
15	Унион банка д. д. Сарајево		
16	Атос банк а. д. Бања Лука	Sberbank а. д. Бања Лука промијенила име у Атос банк а. д. Бања Лука	Q2 2022
	Sberbank а. д. Бања Лука	Нова банка а. д. Бања Лука у поступку реструктурирања постала власник Sberbank а. д. Бања Лука	Q2 2022
	Sberbank а. д. Бања Лука	Volksbank а. д. Бања Лука промијенила име	Q1 2013
	Volksbank а. д. Бања Лука	Sberbank групација преузела Volksbank а. д. Бања Лука	Q1 2012
	Зептер Комерц банка а. д. Бања Лука	Постала чланица Volksbank Интернационал АГ, промијенила име у Volksbank а. д. БЛ	Q3 2007
17	Intesa Sanpaolo банка д. д. БиХ		
	УПИ банка д. д. Сарајево	Промијенила име у Интеса Санпаоло банка д. д. БиХ	Q3 2008
	ЛТ Господарска банка д. д. Сарајево	Припојена УПИ банци д. д. Сарајево	Q3 2007
	Господарска банка д. д. Сарајево	Спајање с ЛТ Комерцијалном банком Ливно у ЛТ Господарску банку д. д. Сарајево	Q1 2003
	ЛТ Комерцијална банка д. д. Ливно	Спајање с Господарском банком Сарајево у ЛТ Господарску банку д. д. Сарајево	Q1 2003
18	Нова банка а. д. Бања Лука	Нова банка а. д. Бијељина промијенила сједиште	Q3 2007
	Агропром банка а. д. Бања Лука	Припојена Новој банци а. д. Бијељина	Q1 2003
19	Наша банка а. д. Бијељина		
	Павловић Интернационал Банка а. д. Слобомир Бијељина	Промијенила име у Наша банка а. д. Бијељина	Q4 2019
	Привредна банка а. д. Добој	Припојена Павловић Интернационал банци	Q2 2003
	Привредна банка а. д. Брчко	Припојена Павловић Интернационал банци	Q4 2002
	Семберска банка а. д. Бијељина	Припојена Павловић Интернационал банци	Q4 2001
20	Банка Поштанска штедионица а. д. Бања Лука		
	Комерцијална банка а. д. Бања Лука	Комерцијална банка промијенила име у Банка Поштанска штедионица а. д. Бања Лука	Q1 2022
	Комерцијална банка а. д. Бања Лука	Банка Поштанска штедионица а. д. Београд купила Комерцијалну банку а. д. Бања Лука	Q4 2021
21	МФ банка а. д. Бања Лука		
	ИЕФК банка а. д. Бања Лука	Промијенила име у МФ банка а. д. Бања Лука	Q3 2010

Банке којима су одузете дозволе за рад од 2002. године:			Датум промјене
1	Camelia банка д. д. Бихаћ		Q1 2002
2	Привредна банка а. д. Градишка		Q1 2002
3	Екватор банка а. д. Бања Лука		Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia д. д. Сарајево		Q3 2002
5	Банка за југоисточну Европу Бања Лука		Q4 2002
6	Привредна банка а. д. Српско Сарајево		Q4 2004
7	Господарска банка д. д. Мостар		Q4 2004
8	Љубљанска банка д. д. Сарајево		Q3 2006
9	Херцеговачка банка д. д. Мостар		Q3 2012
10	Postbank БХ Поштанска банка БиХ д. д. Сарајево		Q2 2013
11	Бобар банка а. д. Бијељина		Q4 2014
12	Банка Српске а. д. Бања Лука		Q2 2016
13	Вакуфска банка д. д. Сарајево		Q4 2021
14	АСА банка Наша и снажна д. д. Сарајево		Q4 2022

Извор: ЦББиХ

ISSN 1840-4111

9 771840 411004